LUK - - Bible en Akaselem

LÚUKI

Lúuki

Lúuki

Lúuki wáá Laabáárʊ Ʊjɔjɔɔ

Yeésu Kírísito wáá Laabáárʊ Ʊjɔjɔɔ waa

Lúuki

káa waa yɛ

Ńwɛ́ɛ́ ḿpɪɪtígá

Lɔ́kíta Lúuki, ní Mwáátáá ŋ̀ka kpamɪ ʊ waa Laabáárʊ Ʊjɔjɔɔ útááríí. Útóódi sá mɪnyɔnlé: Laabáárʊ Ʊjɔjɔɔ ní Bítóó wáá Átóó. Ʊ míni ɖíbɛ́ɛ́rí kɪ tam ka kɪ míní náá Mwáátáá gbanɪ Yeésu Nazarɛ́ɛtɪ yɔwʊ kɪ lɛɛ ówáá ɖɪpɛndɪ kí míni ɖúúlinya.

Lúuki búrí ówáá tákárɪɖá nɪ ńwɛ́ɛ́ ḿpíítígá fúnaa wáa lɛɛ yaa bo wáa waa yɛ kɪ míni. Ða bɔ́ɔ́ní, ɖígé ɖíbúrígáá, míni Yʊwáanɪ nɪ Yeésu wáá tíbíyáátí. Kínɛ́ɛ́ ɖacɪrɪ-cɪrɪ yɛkɛ gbanɪ Malááyíkamɪ nɪ binyii kɪ canɪ tí bɛ́ɛ́ náá Yeésu sá Mwáátáá Japwa, Mesíiya, Ʊpɛnlɪ, Tíɖáá. Ðígé ɖílééríí, Yʊwáanɪ úlíísiili wáá ɖímíndí pooni ʊ lɛɛ Yeésu wáá átóó kí míní. Útóódí búrínɪ Nazaarɛ́ɛtɪ wáá ɖícíŋíírídííkuni, ní ɖígé ɖítááríí pooni ní ówáá báanɪ úlá ŋ̀ká jɔ́ní. Ówáá binyii ɖícɛ́ɛ́tɛ́rí pooni Yeésu ŋ̀ka fii ínɛ́ɛ́mʊ́ múkpíŋkpíímʊ́ bó, kɪ canɪ íkpííráá, ba lógópwa wʊ yɛ, ká ɖɪpɛndɛ. Yʊwáanɪ úlíísiili, úbwáyáá Heróodɪ Antipáásɪ, nɪ bipinlii barɪ́ bíbá waa wáa sá yɛ. Ðígé ɖínááríí pooni, Yeésu gba Yerúsalɛ́ɛmɪ sɛŋ, wáa pá yɛ, bíwáá báa pwámí tá pooni ní ílemí ɖɪkɛɛsɛɛrɪwámɪ pooni, ʊ jɛɛ íjápárí ɖéérí, ɖéé báa bíí yá kí sáá bipinlii yɛ, ɖéé báa bíí kɔ́ Mwáátáá Bwɛ́jéríní yɛ. Ðígé ɖíŋmɔ́ríí, yíí nɛ́ɛyɪ yáá Yerúsalɛ́ɛmɪ pooni, wáa fóóní ɖéé úbwáyáá yɛ bɔ́ɔ́ní, Yeésu ŋ̀ka fɔɔ Mwáátááɖííku kɪ mii kʊ pooni. Kúbáráámí ɖabata bɔɔ bí bé wʊ kútáláá. Ðígé ɖílóbéríí nɪ ɖíkóŋgáá. Tɪ kpaá náá ówáá ɖícúgúrí, ílemí ɖɪkpɔrɪ, nɪ múkú, ɖá sá báa bíí cíni unyii wa tógó yɛ kɪ kpɔ yɛ. Mítakpííráá waa báa fáá ugbeni yɛ lɛɛ kɪ míni naa wáa sá íkpííráá! Ówáá múkú ní ɖísírí ní ówáá ɖifenídí nɪ bípɪɪ wáá akúmbó wáá ɖígbóórí, nɪ ówáá bipinlii bo ɖileteńdí ní ówáá kútápáá ɖíjɔ́rí mii ówáá íkpílíí.

Lúuki sa gɪrɛ́ɛkɪnyiiwu wa yáá Yahúúɖúmɪ wáá aɖííni yɛ. Úlólóó nɪ ba ná sá

Yawúúɖumı yɛ baa wáa laá bí ŋmɔ́ bítóó wáá íwaa wáá ɖífɔ́ɔ́síírı. Ðéé bıtanlıı bıjɔjɔɔbı káa yáá yɛ, wíí mɛ́tɛ́ bɔɔ kı ká, ʊ taŋ ílemí yaa sériyaraamı káa kíí íbó yɛ, ní ʊ yánı yaa báa péŋ́ la wɛ́ɛ́ yɛ ɖítóó, ka Máarıkı nı tákárıɖámıwaalıı bıbá mɛ́tɛ́ káa waa yɛ. Yaa wáa jibɔ́ yɛ ńsá náá Téwoofíilı wáá íjápárí ńwɛ́, yíí bó ní wa waa kı ɖe Mwáátáá wáá ńwɛ́ɛ́. Lúuki sá utóóyalı wa mɔ naa ya ɖé ɖıbwambwá yɛ ńmatí.

1

[1] Úkpée Tewofíili[a], binyii ɖabata cíŋji kı waa, kí wɛ́ɛ́ ílemí ya yá tícíígá kí póóti yɛ.
[2] Ðá nyɛ́ní nı yaa ba la sá seríyaraamí bíbúrigáá ka bı kpɛ́nı ńwɛ́ɛ́ wáá bítóóyálí yɛ káa soó tí yɛ, [3] Ða yánı ḿmɛ mɛ́tɛ́ náá ń waa sı kúlááŋmɛ́ yaa máa bɔɔ kí bɛ́ɛ́, yá tínıí yá ɖóó ɖíbúrígáá nɔ́ɔ́. [4] Ń́ yáá yíí ka í fétéé bɛɛ ílemí yaa baa míni sı yɛ wáá íjá.

Malááyíka ʊbá ɖáa káá ɖéé báa bíí ɖáá maa Yʊwáanı yɛ.

[5] Sáatı waa Héróodi káa la sá Yuuɖée wáá úbwáyáá yɛ, ɖa la kpɛrɛ saráaraa ʊbá bı yi wʊ naa Zákárı ʊ la ɖé Abíya wáá saráaraamı ciiga. Úpó la sá Árúúna saráaraa wáá ḿmaa pooni ní, bı la yi wʊ naa Elizabéɛtı. [6] Bíí kɔ́kɔ́ bilé la tógó Mwáátáá nyimíní, bı la tínıı ɖe Mwáátáá wáá marán ı yaa kɔ́kɔ́ Tíɖáá káa barıí náá. [7] Amá baá la kpɛ bíyáá, ɖoómi Elizabéɛtı la sá ʊŋɔntılı, ní bíí kɔ́kɔ́ bilé la pó.
[8] Ń́wıı ŋʊbá zákárı la ɖéé yáá úwáá saráa tóódi Mwáátáá nyimíní, ɖoómi wíí ní úwátíí wáá tám ńfoóní náá bı yá wʊ. [9] Ðéé saráaraamı káa yáátí yɛ, bı tɔ́ áɖé kı lɛɛ wʊ naa ú kɔ́ Mwáátáá wáá ɖacırı-cırı tɛntɛɛrı pooni, ka ú tí sɛ́ búcí wáá ŋ̀kpíláá wáá tılaarú[b]. [10] Sáatı waa wáa la ɖé kı sɛɛtíí tılaarú yɛ, zamáa tuutúúma la ɖé ɖíjípárí kı mɛɛ́. [11] Ní Tíɖáá wáá Malááyíka ʊbá ŋ̀ka lɛɛ ʊba kí míni Zákárı, ʊ la yó saráayárıfém waa bo báa sɛɛtíí tılaarú yɛ wáá ńjíí bó. [12] Zákárı káa ká wʊ yɛ, ní wa kɔ́ tɔtɔ́ nı wa ŋú tínáŋgá. [13] Amá malááyíka ŋ̀ka soó wʊ naa: «Zákárı, ta ŋmɔ́ tínáŋgá, ɖoómi Mwáátáá fɔɔ síwáá ɖımɛɛrı: sípó Elizabéɛtı, bíí ɖáá maa sı úbú újá í yáá pa wʊ ɖíyíí náá Yʊwáanı. [14] Ĺ bíí tínıí ɖéé ḿmwáá pooni, báa bíí ɖaa maa síbúu yɛ binyii ɖabata mɛ́tɛ́ bíí ɖéé ḿmwáá pooni. [15] Ðoómi ʊ bíí ɖáá sáá Tíɖáá wáá útóóyálí ʊmɔntı. Waá bíí nyɔ ácíbí wáá mıɖaa náá mıɖaa ma bé yɛ mıbá. Kínɛ́ɛ́ Ðacırı-cırı yɛkɛ bíí gbé wʊ ɖoo únyí kpéncíri pooni. [16] Ʊ bíí ɖáá gɔ́rénı ısıraayɛ́elı wáá binyii ɖabata Tíɖáá wa sá bíwáá Mwáátáá yɛ gbeni. [17] Ʊ bíí

[a] **1.1** Kɛɛsɛnı Átóó 1.1.

[b] **1.9** Tılaarʊ máa bı sɛɛtí wʊ ka Mwáátáá ńŋmɔ́ ɖáwáá ńsóólíí.

ɖáá coo Mwáátáá nyimíní nı ówáá ɖiperédí ní, ɖanı kínéé ka la cééníí Anɖébi Elíya yɛ nı kíwáá ḿpwáá, ka kí kóré aɖínáálímı nı bíbíbi ciiga, ní kí kpam ba yíítíí marámı ńbúrí ɖımaatıurı ɖéé ba tógó Mwáátáá nyimíní yɛ, ka kí kpííruı Tíɖáá zamáa wa bíí kíí kı fɔɔ wʊ yɛ. [18] Zákárı ŋ́ka soó malááyíka naa: «lɛɛ-lɛɛ ní ma bíí yá ka kí bɛ́ɛ́ náá ɖa sá íjá? ɖoomi ń kíı pó ní ḿpo mété kíı pó.» [19] Nı malááyíka ŋ́ka kíí wʊ naa: «ḿmé ńsá Jibiríílu, ń yórémí Mwáátáá nyimíní kí yáá útóóɖi ʊ tó mí náá ń lóloo nı sı ka kı soó sı Laabáárʊ ʊjɔjɔɔ nɔ́wʊ. [20] Amá á pé íjá ńwáá íwéé, ya bíí ɖáá yá tám waa ɖáa barıí yɛ; yíí bó í bíí kpɛ́ní uwo, áá tí bíí fétéé lóloo hálı ɖaarı waa ílemí má káa bíí ɖáá yá yɛ.

[21] Ða tam má, zamáa yó kı baa Zákárı, ɖa la yáá binyii bítí, ka canı ka ʊ kéélɛ́ɛ́ Mwáátáá wáá ɖacırı-cırı tɛntɛɛrɛ ká láá nyɛ́ní yɛ. [22] Ní wáa ɖáa nyɛ́ní yɛ, waá tı fétee lólóó nı bı, wa yégétíí bı íŋálí ní wa yé ɖée ka tı lólóó; binyii ŋ́ka bɛ́ɛ́ náá ɖa tı lɛɛ ıbá kí míní ɖacırı-cırı tɛntɛɛrı pooni.

[23] Sáatı waa Zákárı wáá ɖítóó wáá tám káa tó yɛ ní wa ku ówáá. [24] Ílemí má kɔ́kɔ́ bɔ́ɔ́ní, úpó Elizabɛ́ɛtı ka fɔɔ ɖipoo, nı wa bárı úcéndɛ́ pooni íɖamí ıŋmɔ, kí wɛ́ɛ́ úbá náá: [25] «Kpaá yaa Tíɖáá káa yá kı tee mi yɛ: ; ʊ tínıu laá náá ó lɛɛ mı wáánımı ya la sé ńwáá ífɛ́ zamáa nyimíní yɛ pooni.

Malááyíka ʊbá ɖáa soó ɖéé báa bíí ɖáa maa Yeésu yɛ.

[26] Elizabɛ́ɛtı wáá ɖipoo tám, úɖám úlóóbérí pooni, Mwáátáá ŋ́ka tó malááyíka Jibiríílu Galilée wáá kíɖóbíí kıbá pooni bi yi líbó náá Nazaarɛ́ɛtı, [27] ɖíbísɛ́rɛ́ ɖıbá ɖaa báa tɛɛ kı tee újá waa báa yi naa Yúsífu yɛ wáá. Yúsífu la sá úbwáyáá Ðáwúɖa wáá ḿmaa pooni wáá unyii, ní bı la yi ɖíbísɛ́rɛ́ má náá Máríyám. [28] Ní Malááyíka ka fóóní Máríyám gbeni, ní kı soó wʊ naa: «Ðéé ḿmwáá pooni ísɛ́ waa Tíɖáá Mwáátáá káa laá yɛ, ʊ ɖé sigbeni!» [29] Máríyám káa ŋu ɖée yɛ, ní ɖa soolii wʊ ; ní wa barıı úbá yaa íɖɔ́ɔ́ nɛ́ɛ́yı káa bíí fétéé míní yɛ. [30] Ní Malááyíka ka soó wʊ naa: «Máríyám, ta ŋmɔ́ tínáŋgá! Ðoómi í ká Mwáátáá wáá iceceéŋmɔ́rí. [31] Ðáa bíí kɛ́ɛ́lɛɛ í bíí fɔɔ ɖipoo, kí maa úbú újá, ní í yáá pá wʊ ɖíyíí náá Yeésu. [32] Ʊ bíí ɖáá sáá úkpé, ní bı bíí ɖaa yíí wʊ naa Mwáátáá wa jɔ kútápáá yɛ Japwa. Tíɖáá Mwáátáá bíí ɖáá yóó wʊ tíbwɛ́ɛ́té ɖéé útíkpé Ðáwúɖa yɛ». [33] Nı ʊ bíí ɖaa sáá Isırayɛ́ɛlı wáá zamáa wáá úbwáyáá kí gbáá póóté, ówáá tíbwɛ́ɛ́té káá kpɛrɛ́ ɖíkɔ́. [34] Ní Máríyám ka soó Malááyíka naa: «lɛɛ-lɛɛ ní yíí nɛ́ɛ́yı ka bıı fétéé yá, ɖoómi má láá bɛ́ɛ́ újá. [35] Ní Malááyíka ka kíí wʊ naa: «Kínéé Ðacırı-cırı yɛkɛ bíí siní síbó ní Mwáátáá wa jɔ kútápáá yɛ wáá ḿpwáá bíí ci síbó ɖéé ḿbɔ́ɔ́ yɛ. Yíí bó ní úbú waa áa bíí maa yɛ bíí ɖáá ɖéé ɖacırı-cırı, ní bí ɖáá yíí wʊ naa Mwáátáá Japwa. [36] Sinyibúu

Elizabéɛtɪ mánja kpɛ ɖipoo ʊ bíí ɖáá maa úbú újá, kɪ pwɛɛnɪɪ naa waá kɪɪ pó yɛ, wíí waa báa la gí náá ʊ sá ʊŋɔntɪlɪ yɛ kíɪ kpɛ ɖipoo ʊ ɖé wáánɪmɪ úwáá úɖám úlóóbérí pooni. [37] Ɖoómi ɪbá kpá ya pó Mwáátáá yɛ. [38] Máríyám ŋ́ka wɛ́ɛ́ naa: «Ń̀mɛ ńsá wa yáá Mwáátáá tóóɖi yɛ; yaa kɔ́kɔ́ áa wɛ́ɛ́ yɛ ńláfú yá.» Ní Malááyíka ŋ́ka póóti.

Máríyám coo ti gbóo Elizabéɛtɪ bo.

[39] Ɖawáá íwɪɪ má pooni, Máríyám ka gba ńsɛ́ kɪ kpɛkpɛ́ kí co Yuɖée wáá ájɔ́ɔ́ pooni wáá ńɖó ŋʊbá. [40] Ní wa kɔ́ Zákárɪ wáá ɖícéńpooni ní kí ɖɔ́ɔ́ Elizabéɛtɪ. [41] Sáatɪ waa wá ŋú Máríyám wáá íɖɔ́ɔ́ yɛ; úbú ŋ́ka yugú nɪ ḿmwáá úkpéncírí pooni, ní Kínɛ́ɛ́ Ɖacɪrɪ-cɪrɪ yɛkɛ ka gbé Elizabéɛtɪ. [42] Ní wa lóloo nɪ ńnyɛ́ ḿpwá-pwá kí wɛ́ɛ́ náá: í sá úpé waa Mwáátáá kaa yá íjɔɔ kɪ po bípíí kɔ́kɔ́ yɛ, ó bóté úbú wa ɖé síkpéncírí nɪ yɛ. [43] Ŋmá ḿmɛ́ ŋ́ka sá náá Míɖáá nyí ńɖá ńwáá. [44] Ɖoómi sáatɪ waa maá ŋú síwáá íɖɔ́ɔ́ yɛ, ḿbúu ŋ́ka yugú npooni nɪ ḿmwáá. [45] Ɖiwondi kɪ tee ísɛ́ wa pé íjá náá yaa Tíɖáá káa soó sɪ yɛ, bíí tínɪí ɖaá yá.

Máríyám wáá íle

[46] Máríyám ŋ́ka wɛ́ɛ́ náá:

«Ń̀ laá ńnyɔ́m Mwáátáá wáá íkpílíí nɪ ńwáá ḿpwáá kɔ́kɔ́,
[47] Ń̀mwáá gbé ŋkpɛŋgɛlɛ́ɛ́ɖɪ pooni
Mwáátáá ńwáá ʊpɛlɪ bo;
[48] Ʊ maatɪɪ ḿmɛ́ úcíí wa yáá útóóɖi yɛ bo
Ɛ́ɛ́n, kí gbá wáánímɪ kí bɛɛ́ póóti, binyii bíí wɛ́ɛ́ mí náá ńyiimwáráá,
[49] Ɖoómi Mwáátáá ḿpwááráá tínɪɪ ya ílemí ítakpé kɪ tee mɪ.
Úyííɖi sá ɖacɪrɪ-cɪrɪ. [50] Ʊ ŋu ba ŋu únáŋgácííŋ yɛ cecéeŋ báanɪ tám úlá
[51] Ʊ lɛɛ úŋálíŋ wáá ḿpwáá kɔ́kɔ́ kí míni:
ʊ yaanɪɪ binyii ba mii bíbá yɛ.
[52] U siniini ḿpwááráámɪ bíwáá ábwɛ́ɛ́kpáá páá,
nɪ wa jɔ́ɔ́níí ba jíni bíbá yɛ. [53] Baa muko kaa ba yɛ ʊ pé bi ɖa wóm,
nɪ kɪ ji arízikíráámɪ íŋálí ńŋmɛ́.
[54] Ʊ ɖáa pɛ Isirayɛ́ɛlɪ wáá zamáa úwáá bítóóyálí, nɪ
waá súní naa ʊ míní úwáá ijɔɔyárí, [55] ɖéé wáa gba alɪkawʊlí ʊ nɪ Ibiraahím nɪ úbíbi
yaa bíbi kí gbáá póóté yɛ,
ɖéé waa la gba alɪkawʊlí ʊ nɪ títíkpélémi yɛ.»

[56] Máríyám ŋka karı nı Elizaabéɛti ɖéé íɖámí ıta, nı wa ku úwáá.

Yʊwáanı Úlíísiili wáá ḿmaa

[57] Sáatı waa Elizabéɛtı káa bíí maa káa fóóní yɛ, ní wa ma úbú újá. [58] Ba cúni wʊ yɛ nı baa wı nı bı pwɛ yɛ ŋú náá Tíɖáá lɛɛ úwáá ɖılaarı ɖıtakpérédí kı míni wʊ, ní bíí nı Elizabéɛtı ka ɖéé ḿmwáá pooni. [59] Úwáá ḿmaa bɔ́ɔ́ní ńwıı ńnyííríí ɖáárí ní bá ɖá bí gíí úbú. Bı bı laá bí pá úbú wíínáá yííɖi, Zákárı. [60] Amá únyí ŋká wɛ́ɛ́ náá: «Aayí Yʊwáanı ní ba bíí yíí wʊ.» [61] Ní ba kíí wʊ naa: «Baá yi ʊbá úcéndɛ pooni ɖée.» [62] Nı ba barıı úbú ɖínáá nı íwom cɛndɛ pooni naa: «Lɛɛ-lɛɛ ní wa laá náá bí yíí úbúu?». [63] Zákárı ŋka barıı naa bí ɖáánı kúkpáŋkpáa kwaa bo báa waá yɛ, ka ú waa. Nı wa waa naa: «Yʊwáanı ńsá úyííɖí». Ní ɖa yá bı kɔ́kɔ́ bítí. [64] Wáa péé yá yíí kí tó yɛ, ní ʊmɔɔkı ka wáátı ní wa búri ɖílóloori, ní kí nyɔ́ḿ Mwáátáá. [65] Ní ba kɔ́kɔ́ ɖé kı cuni wʊ yɛ ka ŋú tínáŋgá, ní ílemí má ka pee wanı nı Yuuɖée wáá ájɔ́ɔ́ wáá ńɖó kɔ́kɔ́ pooni baanı ŋmá ɖé kí lólóó ílemí má. [66] Baa kɔ́kɔ́ ŋú ílemí má yɛ, yóó yı bıkpɛŋgɛléɛ́m pooni, kı barıí bíbá náa: «Batıı ní úbú nɛɛ́wʊ ka bíí ɖáá kpɛ́ní?» Íjá-íjá Tíɖáá Mwáátáá wáá ḿpwáá bı lafʊ ɖé úbú má bó. [67] Ní Kínéé Ðacırı-cırı yɛkɛ ka gbé Zákárı úbú ɖínáá, ní wa búri kí lólóó nı Mwáátáá mɔ́, kí gí náá: [68] «Tí nyɔm Tíɖáá, Isırayéɛlı wáá zamáa wáá Mwáátáá,

ɖoómi ʊ ɖáa gbóó úwáá zamáa bo kı lɛɛ wʊ ílemí pooni.

[69] Ʊ ɖáánı tı ʊpɛlı ʊtakpé,

Ʊbwáyáá Ðáwúɖa, Mwáátáá wáá útóóyálí, wáá ḿmaa pooni ʊbá.

[70] Yaa wáa peé la wɛ́ɛ́ nı anɖébimı ɖacırı-cırı yɛbɛ ba peé la karı yɛ mɔ́mʊ yɛ níı naa:

[71] Ʊ bíí lɛɛ tı tíbááráámí

nı ba bɔ́ nı tı ya ná ya yɛ ŋáání.

[72] Ðée ní, wa míní úwáá ɖılaarı títíkpélémi.

Ní waá súni úwáá kítííjéri ɖacırı-cırı yɛɖɛ bó.

[73] Alıkáwʊlí waa Tíɖáá Mwáátáá káa la yá títíkpé Ibiraahím yɛ sɔ.

[74] Ʊ bíí ɖáá lɛɛ tı tíbááráámí ŋáání

ka tí fétée yá útóóɖí káá jégé.

[75] ka kí ɖéé ɖacırı-cırı nı kı tóŋóó unyimíní,

hálı tíkum ɖaarı.

[76] Ní ísɛ́ ḿbúu í bíí ɖáá sáá Mwáátáá wa jɔ kútápáá yɛ waa anɖébi,

ɖoómi í bíí ɖáá coo Tíɖáá nyimíní kí yatí úwáá ísɛ.

77 Ní ka, kı caní úwáá zamáa ńbéé náá ʊ cooní ʊ pɛ bı, ɖá nyéní nı
bíwáá íkpíí ɖícátírí.
78 Mwáátáá tínıı kpɛ́ tíbó nı ɖılaarı ɖitakpérédí:
ʊ bíí tínií yáá ɖáá canı ɖımatírí ɖıbá ńjání tíbó ɖéséé ńwıı nyéndɛ waa ɖíjándí,
79 ɖımatírí ma bíí jání ba ɖé ɖıbwɔnbwa pooni yɛ nı ba kɔ́kɔ́ ɖé múkú wáá ḿbɔ́ɔ́
pooni yɛ,
ka kı caní tı coo ɖiwondi sɛmpaa».
80 Úbú ŋ́ka be ní kí búri kí cíítíí. Ní wa coo tı karı kítíí kíkɔ́ŋkɔ́ókí páá hálı ɖaarı waa
wáa lɛɛ úbá kí míni Isirayéɛlı wáá zamáa yɛ.

2

Yeésu wáá ḿmaa

1 Đáwáá zaamáánı má úbwáyáá úkpé Ogísiti ŋ́ka tee marán náá bı kaa binyii Róóma
bwéétéŋkɛ kɔ́kɔ́ bó. 2 Đáwáá binyii ɖıkaarı ɖíbúrígá máa la yá sáatı waa Kirinísi káa sá
Sííriya wáá úbwáyáá yɛ. 3 Báanı ŋmá paa ugbendɛ bo ka bí tı kaa kí pwánı wʊ. 4 Yúúsífu
ŋ́ka fii Nazaréɛtı Galilée wáá ńɖóní kí jɔ́ Bɛtılıhéɛmı Yuuɖée wáá ńɖóní, fúnaa baa ma
úbwáyáá Đáwúɖa yɛ. Yúúsífu la sá Đáwúɖa wáá ḿmaanı ʊbá. 5 Ní Yúúsífu ka gba
Máríyám waa báa tɛɛ kı tee wʊ yɛ, ka ʊ la kpɛ ɖipoo yɛ naa bı kaa kı pwánı bı. 6 Sáatı
waa baa ɖé Bɛtılıhéɛmı yɛ, Máríyám wáá ḿmaawıuŋʊ ŋ́ka fóo. 7 Nı wa ma úbú újá,
úwáá ḿbísémaa. Ní wa pɔ́ɔ́ wʊ kúcɔ́lɔ́ɔ́ kıbá pooni nı kı bíri wʊ aɖakáá waa pooni
ɖaábamı káa ŋmɔ tímɔ́ɔ́ yɛ. Đoómi baá la ká ńɖɔ́ɔ́ bıcambıɖííku pooni.

Malááyíka ʊbá leeténí ɖaábamıkpanlı bo

8 Đáwáá ńɖó ŋ́kolóó má pooni ɖa la kpɛrɛ ɖaábamıkpanlı bıbá bı la ɖɔ tísatını nı
kúnyéé kı baa bíwáá ɖaábamı bo. 9 Tíɖáá wáá malááyíka ʊbá ka leeténí kı yóre bíbó ní
ɖımatírí ɖa nyɛní nı Mwáátáá wáá íkpílíí bó yɛ ka jánií kı logópwánı bı. Ní tínáŋgá
títákpé ka mɔ bı. 10 Ní malááyíka ka soó bı naa: «Ta ŋmɔ́ maá tínáŋgá ɖoómi ńɖáánı nı
laabáárʊ ʊjɔjɔɔ ya bíí tínií mwáŋgıı zamáa kɔ́kɔ́ yɛ. 11 Kúnyéé nɔŋ́kɔ, Đáwúɖa wáá ńɖó
pooni bı maa nı ʊpɛlı ʊbá, wíí ńsa Kírísito, Tíɖáá. 12 Ní kpaá maá kúta kwa bíí caní ka
ní béé yɛ sɔ́: nı bíí ká úbú ʊpwampwa ʊbá baa pɔ́ɔ́ wʊ kúcɔ́lɔ́ɔ́ pooni kí bíri wʊ aɖákáá
waa pooni báa tɔ́ɔ́ ɖaábamı wáá tíjégáá yɛ.» 13 Malááyíkamı tuutúúma bıbá ka pee
nyɛníni kútápáá kí ɖá waké yɛ gbeni kı gaá íle kı nyɔ́m Mwáátáá kí gí náá:

[14] Ĺnyɔḿ kı tee Mwáátáá kótápáá páá,
ní ɖiwonɖi ńɖéé baa Mwáátáá káa laá kítíí páá yɛ bo.

Bıkpanlı pá Bɛtılıhéɛmı

[15] Sáati waa malááyíkamı káa gɔ́rɛ kótápáá yɛ, bıkpanlı ŋ́ka ɖé kı soo ta naa: «Tí fii maá hálı Bɛtılıhéɛmı: ka kı tí ká ílemí ya yá yɛ, yaa Mwáátáá káa canı tí bɛ́é yɛ.» [16] Ní ba kpɛkpɛɛ kı co, nı ba ká Máríyám nı Yúúsífu nı úbú káa ɖɔ́ fʊnaa ɖaábamı káa jo tíjégáá yɛ. [17] Báa ká wʊ kí tó yɛ nı ba búri kı taŋ́ binyii yaa báa bı soó bı úbú má bó yɛ. [18] Binyii ba kɔ́kɔ́ gbiri yaa bıkpanlı káa lóloo yɛ, kɔ́ bítí yaa báa ɖée soó bı yɛ bo. [19] Máríyám wíí lıı bábí ílemí má úwáá laákarı pooni kı bɔɔ́ yaa ya mii yɛ. [20] Yíí bɔ́ɔ́ní bıkpanlı ŋ́ka gba ńsɛ ńgɔ́rɛ́ŋgá. Kı gaá íle kı nyɔḿ kı ɖanıí Mwáátáá wáá íkpílíí, kaa kɔ́kɔ́ báa bı ŋú ka kı ká yɛ bo. Ðoómi yíí kɔ́kɔ́ yá ɖéé séé Malááyíka káa bı soó bı yɛ.

Bı pé Yeésu ɖíyíí

[21] Ḿmaa bɔ́ɔ́ní ńwıı ńnyíírí ɖáárı, úbú wáá ɖígíírí wáá tám káa fóó yɛ ní ba pé wʊ ɖíyíí náá Yeésu, ɖíyíí ɖaa malááyíka káa la pé wʊ ɖáání únyí ŋ́ka ɖáa fɔɔ úwáá ɖipoo yɛ.

Bı lɛɛ Yeésu kí míni Mwáátáácéndɛ pooni

[22] Yíí bɔ́ɔ́ní ní Máríyám ní Yúúsífu wáá tám ka fóóní naa bí yá tíjáŋ́áá ɖífúnídí wáá saráa waa Múúsá wáá mará kaa barıı yɛ, ní ba co nı wʊ Yerúsalɛ́ɛmı wáá Mwáátáácéndɛ pooni naa bí tı lɛɛ wʊ kí míni Tídáá Mwáátáá, [23] Ðoómi bı waa Tídáá wáá marápooni naa: «Úbú újá úbúrígáá báanı úlá, ḿmaa pooni, bíí sáá Mwáátáá yɔwʊ. [24] Máríyám nı Yúúsífu bıí yá saráa ɖéé yaa Tídáá wáá marákáa barıí yɛ: « Tíbabatı tılé náá alíkukumı bilé.» [25] Ða ké náá unyii ʊbá la ɖé Yerúsalɛ́ɛmı bı yi wʊ naa Simeyɔ́ɔn. Unyii má la tógó, ní kı laá Mwáátáá lemíŋ nı kı baa sáatı waa Mwáátáá káa bíí pɛ Isırayéɛlı yɛ. Kínéé Ðacırı-cırı yɛkɛ la ɖe úbó. [26] Kínéé Ðacırı-cırı yɛkɛ ŋ́ka lɛɛ kı míní wʊ naa waá bíí kpó ɖáání kí ká waa Tídáá káa wɛ́é náá ʊ bíí tɔ́ní yɛ, wíí ńsá Kírísito. [27] Kínéé Ðacırı-cırı yɛkɛ ŋ́ka kɔ́nı Simeyɔ́ɔn Mwáátáácéndɛ pooni. Sáatı waa Yeésu ɖínáá nı únyí káa ɖáánı wʊ naa bí yá wʊ yaa Tídáá wáá marákáa barıí náá bí yawʊ yɛ, [28] Simeyɔ́ɔn ka gba úbú kí bá úŋ́áání kı nyɔḿ Mwáátáá kí gí náá:

[29] «Míɖáá, wáánímı ı lafʊ cíkaa síwáá alıkáwʊlí:
í bíí fétéé canı́ ḿmɛ́ síwáá útóóyálí ŋ́kpó ɖiwonɖini.
[30] Ðoómi nnyimíŋ ká síwáá ɖıpɛndɛ,

[31] ɖɪpɛnɖɛ ɖaa áa kpɪurɪ binyii kɔ́kɔ́ nyimíni yɛ:
[32] Wíí ń bíí ɖáá sáá kítíí páá wáá zamáamɪ wáá ɖɪmatírɪ, ní Isirayɛ́elɪ, síwáá zamáa,
wáá íkpílíí.

Yaa Simeyɔ́ɔn káa lóloo Yeésu bo yɛ

[33] Ða yá Yeésu ɖínáá nɪ únyí bítí, yaa báa lólóó úbó yɛ. [34] Simeyɔ́ɔn ŋ́ka jé bɪ alɪbáríka
nɪ kɪ soó Máríyám Yeésu nyí náá: «síbúu má bó binyii ɖabata bíí lɛ́rɛɛ, ní ɖa bíí ɖáátɪ
ɖabata mɛ́té ʊ bíí sáá Mwáátáá wáá kúta kʊbá, amá binyii bíí yíí wʊ. [35] Ní ʊ bíí ɖáá
canɪ náá ya bárɪ binyii ɖabata kpɛgɛlɛ́ɛ́mʊ pooni ńnyɛ́, ní ísɛ́ Maríyám ɖiwitírí bíí ɖáá
lóó sínéŋkɛ ɖéé ŋ́gaá sa náá sí yɛ».

Áanɪ, anɖébi úpé

[36] Ða la kpɛrɛ anɖébi upé ʊba, bɪ yi wʊ naa Áanɪ, wíí la sá Fanʊwɛ́elɪ bísɛ́, Aseerɪ wáá
kúnakɔ́ɔ pooni. Ʊ la tínɪu pó. Abé alolé nɪ wa karɪnɪ újá waa wáá mwɛ́ úwáá kúbísɛ́kú
pooni yɛ, [37] ní wa karɪ tíkpíípíítí ɖée hálɪ ábé ikuunaa nɪ anaa ka tí mwɛ́ újá. Waá nyɛ
Mwáátáácéndeni ʊ ɖé kɪ bóónií kɪmɔɔ ní kɪ mɛɛ́ Mwáátáá, kí yáá Mwáátáá tóóɖi kúyɛ́ɛ
nɪ ńwɪu. [38] Ní wa fóóní, ɖá sáa máa mɛ́té, kí nyɔ́ḿ Mwáátáá, ní kí lólóó úbú má lemíŋ ba
kɔ́kɔ́ baa naa Mwáátáá ńpɛ Yerúsalɛ́ɛmɪ ɖóŋu yɛ.

Nazaréɛtɪ wáá ɖígɔ́rɛ́ɖí

[39] Yeésu ɖínáálímɪ káa tó yaa Tíɖáá wáá mará káa barɪu yɛ, ní ba gɔ́rɛ Galilée
Nazaréɛtɪ wáá ńɖóní bɪ nɪ Yeésu. [40] Úbú ŋ́ka ɖé kɪ be nɪ kɪ pwáŋgí, kí gbé ńcíí ní
Mwáátáá la ɖé ugbeni.

Yeésu co Mwáátáá céndɛ úwáá ábé pwí nɪ alé pooni

[41] Báanɪ ɖíbé ɖílá Yeésu ɖínáálímɪ paa Yerúsalɛ́ɛmɪ ɖábóɖígétérí wáá jíŋgáárɪ bó.
[42] Sáatɪ waa Yeésu káa kpɛrɛ ábé pwí nɪ alé yɛ, bɪ nɪ wʊ ŋ́ka co Yerúsalɛ́ɛmɪ ɖéé peé la
paa baanɪ jíńgáárí úlá yɛ. [43] Jíŋgáárí káa tó bɔ́ɔ́ní yɛ, ní ba ku, amá bɪjapwa Yeésu ŋ́ka
ye Yerúsalɛ́ɛmɪ ɖa ké wíínáálɪmɪ ká bɛ́ɛ. [44] Bɪ bɪ maatɪí náá bɪjapwa Yeésu bí ɖé binyii
baa bɪ nɪ bɪ pá yɛ bɔ́ɔ́ní, ní ba coo ńwɪu ŋ́kolóo. Ní ba búri kɪ bɔɔ́ wʊ bíínáálímɪ nɪ
bíjɔ́tɔ́lɔ́mɪ ciiga. [45] Amá baá ká wʊ ní ba gɔ́rɛ Yerúsalɛ́ɛmɪ kɪ lɪu ɖé kɪ bɔɔ́ wʊ. [46] Ńwɪu
ńtááríí ɖáárɪ ní ba ká wʊ Mwáátáácéndeni ʊ ka bɪmarámínlí ciiga kɪ gbii yaa báa lólóó
yɛ ní kɪ barɪí bɪ alembí. [47] Ba kɔ́kɔ́ la gbii yaa wáa la lólóó yɛ kɔ́ bítí ɖéé wáa kíítíí nɪ
ńcíí yɛ. [48] Únyí nɪ wíínáá káa ká wʊ yɛ ní ɖa yá bɪ bítí ní únyí ka barɪu wʊ naa: «Ḿbúu

batıı bó nı a yá tí ɖée? Ḿmé nı síínáá kɔ́ ɖımaatıırı táa ɖée bɔ́ sí yɛ. [49] Ní wa kíí bı naa: «Batıı bo ní na bɔ́ mí. Ná nyí náá ɖa barıı ńɖéé míínáá céndé nı? [50] Amá baá ŋú yaa wáa ɖé kı soo bı yɛ.

[51] Yeésu ŋ́ka ɖe bı kı gɔ́rɛ Nazaréɛtı. Ní wa yáá yaa báá laa yɛ. Ní únyí ka bá yaa kɔ́kɔ́ yá yɛ ʊkpɛŋgɛléédı nı. [52] Yeésu lıı be nı kı cíítíí nı kí yáḿ Mwáátáá nı biyii nyimíní.

3

Yʊwáanı úlíísiili wáá wáazi

[1] Ða la sá Róóma wáá úbwáyáá úkpée Tibɛ́ɛrı wáá tíbwɛ́jére waa ábé pwí nı aŋmɔ tamʊʊ, Pɔ́nsı Piláatı wíí la kpɛ́ɛ́ Yuuɖée wáá kítíí páá, Héroɖi wíí Galilée yɛkɛ nı úkpóo Fíílipi wíí la kpɛ́ɛ́ lituré tíŋ́kɛ bo nı Tırasɔɔníitı ńtím bo, ní Lisaana wíí la kpɛ́ɛ́ Alibilɛ́ɛnı tíŋkɛ paa, [2] Háánı nı Kayıfı la sá saráaraamı wáá bikpélébi. Ða waa zaamáánı má Mwáátáá ŋ́ka lóloo nı Zakarı búu Yʊwáanı, kítíí kíkɔ́ŋkɔ́ókí bó. [3] Ní Yʊwáanı ka búri kı jinií Yɔrıɖáánı wáá íwálí-íwálí kí káánií náá: «Kpɛ́ní maá ní ɖéérí caní maá bí lísii nı ka Mwáátáá ńcatı níwáá ıkpíí». [4] Ðée nı yaa anɖébi Ezááya káa la waa ówáá tákárıɖá pooni ŋ́ka yá:

«unyii ʊbá kpíínií kítíí kikoŋkooki páá kı gí náá:
kóré maá Tíɖáá wáá ńsɛ́,
lɛɛ maá wʊ ísɛnbúúmú ŋa tógó yɛ!
[5] Ílfɛ kɔ́kɔ́ bíí ɖáá gbé,
Ájɔ́ɔ́ nı ígólíímú bíí ɖáá naa
Ílsɛ ya mwɛ́ɛ́ yɛ bíí ɖaa tóŋóó ísɛ ya poŋoo yɛ bíí ɖáá tɛnı kúlááŋmé. [6] Nı bı kɔ́kɔ́ bíí
ká Mwáátáá wáá ɖıpɛndɛ ɖa nyɛní nı ugbeni yɛ!»

[7] Binyii tuutúúma ŋ́ka ɖaa Yʊwáanı gbéni naa úlísii bı. Ní wa soó bı naa: áwáátá wáá ḿmaa ní na sá, ŋmá ńmíni nı ɖéé náá bíí fétéé yá ka kí siŋii Mwáátáá ŋúúɖi ɖa cooní yɛ? [8] Yá maá íjɔɔ ka kí míní náá ní kíı kpɛ́ní níɖéré. Ta ɖéé maá kı maatıí nı pooni naa: «Ibiraahím sá títíkpé. N soo nı, nı ká átá nɛ́ɛyı úlɛ máa, Mwáátáá bíí fété gba ŋı kı kpɛ́nı nı bíyáá kı teé Ibiraahím. [9] Ðíkpɔ́ kíı ɖé péré, kí bíí gíí ícíí hálı íwáá ícíbólé: Ícíí ŋaa kɔ́kɔ́ ká maa ácíbí ajɔjɔɔ yɛ bı bíí gíí yı kí fɛ́ yı ḿmííní».

[10] Binyii ŋ́ka barıı Yʊwáanı náá: batıı Mwáátáá ŋ́ka laá náá tí yá?

[11] Ní wa kíí bı naa: «Wa kpɛ́ náá tífúgátí tilé ɖa barıí ó gbá kʊbá kí pá wa ná kpɛ́ yɛ, ní wa kpɛ́ tíjégáá yɛ ńbú kí pá.»

[12] Ba fɔɔ lambúu yɛ métέ ŋ́ka ɖá náá Yʊwáanɪ ńlísii bɪ múnyúu, ní ba barɪ wʊ náá: «Úkpé batɪ ní ɖa barɪ́ tí yá?» [13] Ní wa kíí bɪ naa: «Ta pɔ́ré maá binyii ḿpwáá naa bɪ fɛrɛɛ nɪ ɖá poó kaa baa soó nɪ naa bɪ fɛrɛɛ nɪ yɛ.»

[14] Sɔɔ́jamɪ ŋ́ka barɪ wʊ métέ náá, tɪmɪ ní: «Lɛɛ-lɛɛ ní ta bíí yá?» Ní wa kíí bɪ naa: «ta fɔɔ maá ʊbá gbéni ajimí nɪ ḿpwáá náá kɪ pí úbó ímwamwáá, gbírí maá nɪ ajimí ŋaa báa fɛrɛ́ nɪ yɛ.»

[15] Zamáa kɔ́kɔ́ la baa: ní báanɪ ŋmá la maatɪ́ náá ká bɛ́ɛ́ náá Yaáya la sá Mésááya. [16] Yʊwáanɪ ŋ́ka kíí bɪ kɔ́kɔ́ naa: «Ḿmɛ́ lísííní nɪ múnyúu; amá wa bíí ɖa yɛ wíí kpée pwáá ɖa pó ḿmɛ́: má fóó ń bótí ówáá ɖɪnataarɪ wáá ŋŋmɛ́. wíí bíí ɖaa lísii nɪ nɪ Kínɛ́ɛ́ Đacɪrɪ-cɪrɪ yɛkɛ ɖanɪ ḿmíí. [17] Ʊ bá kúpínɪgaa úŋáání kí bíí pí ka kɪ lɛɛ ábí ɖabám típoo ɖabám. Kí gbá ówáá ábí kí tɔ́ kúlé pooni, amá típoo tíí, ʊ bíí sɛ́ tíí ḿmíí ŋa ná gbéni ɖarɪbá-ɖarɪbá yɛ pooni.» [18] Đa nɪ ɖɛ́ɛ́ ísé nɛ́ɛ́yɪ ɖabata ní Yʊwáanɪ ŋ́ka káá zamáa Mwáátáá wáá laabáárʊ ʊjɔjɔɔ. [19] Heróodi gba Herodiyáadɪ, úkpóo po. Ní ʊ kpée yá ílemí ɖabata ya na yá métέ yɛ, yíí kɔ́kɔ́ bó ní Yʊwáanɪ ka bɔ́sɪ wʊ. [20] Nɪ Heróodɪ ka kpée yá íkpíí kí kóte íkpíí bo: ʊ canɪ bɪ pɪ Yʊwáanɪ kúɖíí.

Yeésu wáá múnyúu ɖílíísiiri

[21] Waá lísii binyii kɔ́kɔ́ yɛ, ní wa lísii Yeésu métɛ́. Sáatɪ waa wáa ɖɛ́ kɪ mɛɛ́ yɛ nɪ kótápáá ka pɪɪtɪ, [22] ní Kínɛ́ɛ́ Đacɪrɪ-cɪrɪ yɛkɛ ka sini úbó kɪ ɖɛ́ ɖɛ́ɛ́ séé alikuku yɛ. Nɪ ba ŋú ńnyɛ́ɛ́ ŋʊbá ɖoo kótápáá náá: «Ísé ńsá mɪjapwa ʊlaŋga, síbó nɪ ma tɔ́ ńwáá ḿmwáá kɔ́kɔ́.»

Yeésu ɖínáálímɪ

[23] Yeésu la kpɛ́ ɖɛ́ɛ́ ábé ŋ́kóó nɪ pwí sáa waa wáa búrí Mwáátáá wáá laabáárʊ ʊjɔjɔɔ ɖɪtandɪ yɛ. Bɪ la maatɪ́ náá ʊ sá Yúúsífu, wa la sá Elíya japwa yɛ, yaa japwa, [24] Elíya sá Matáatɪ japwa, Matáatɪ sá Lefíi japwa, Lefíi sá Mélɪkíi japwa Mélɪkíi sá Janáayɪ japwa, Janáayɪ sá Yúúsífu japwa. [25] Yúúsíf sá Matatɪyáasɪ japwa, Matatɪyáasɪ sá Amɔ́ɔsɪ japwa, Amɔ́ɔsɪ sá Nahúúmɪ japwa, Nahúúmɪ sá Esɪlɪ japwa Esɪlɪ sá Nagáayɪ japwa, [26] Nagáayɪ sá Máatɪ japwa, Máatɪ sá Matatɪyáasɪ japwa, Matatɪyáasɪ sá Seméeyɪ japwa, Seméeyɪ sá Yooséɛkɪ japwa, Yooséɛfɪ sá Yúúɖa japwa, [27] Yúúɖa sá Yohanáánɪ japwa, Yohanáánɪ sá Résáá japwa, Résáá sá Zorobabɛ́ɛ́lɪ japwa, Zorobabɛ́ɛ́lɪ sá Salatɪyɛ́ɛ́lɪ japwa, Salatɪyɛ́ɛ́lɪ sá Neríi japwa [28] Neríi sá Mélíkɪ japwa, Mélíkɪ sá Aɖíi japwa, Aɖíi sá Kɔsáamɪ japwa, Kɔsáamɪ sá Elimaɖáamɪ japwa, Elimaɖáamɪ sá Ɛ́ɛrɪ japwa, [29] Ɛ́ɛrɪ sá Yeésu japwa, Yeésu

sá Eliyezéɛrı japwa, Eliyezéɛrı sá Yórımı japwa, Yórımı sá Matáatı japwa, Matáatı sá Lefíi japwa, [30] Lefíi sá Simeyɔ́ɔ́nı japwa, Simeyɔ́ɔ́nı sá Yúúɖa japwa, Yúúɖa sá Yúúsífu japwa, Yúúsífu sá Yonáamı japwa, Yonáamı sá Eliyakíimı japwa, [31] Eliyakíimı sá Méléya japwa, Méléya sá Ménaa japwa, Ménaa sá Matáata japwa, Matáata sá Natáanı japwa, Natáanı sá Ðáwúɖa japwa, [32] Ðáwúɖa sá Yesée japwa, Yesée sá Obéɛɖı japwa, Obéɛɖı sá Bowáazı japwa, Bowáazı sá Saláa japwa Saláa sá Nasɔ́ɔnı japwa, [33] Nasɔ́ɔnı sá Aminaɖáabı japwa, Aminaɖáabı sá Aɖimíni japwa Aɖimíni sá Ariníi japwa, Ariníi sá Ɛsırɔ́ɔnı japwa, Ɛsırɔ́ɔnı sá Péréɛsı japwa, Péréɛsı Yúúɖa japwa, [34] Yúúɖa sá Yaakúbu japwa, Yaakúbu sá Isaáka japwa, Isaáka sá Ibiraahím japwa, Ibiraahím sá Teráa japwa, Teráa sá Nahɔ́ɔrı japwa, [35] Nahɔ́ɔrı sá Sérúugi japwa, Sérúugi sá Rewúu japwa Rewúu sá Pelɛ́ɛgı japwa, Pelɛ́ɛgı sá Hébiru japwa, Hébiru sá Seláa japwa, [36] Seláa sá Kenáanı japwa, Kenáanı sá Arıpasáaɖı japwa, Arıpasáaɖı sá Séɛmı japwa, Séɛmı sá Núhum japwa, Núhum sá Lemɛ́ɛkı japwa, [37] Lemɛ́ɛkı sá Matusalɛ́ɛmı japwa, Matusalɛ́ɛmı sá Enɔ́ɔkı japwa, Enɔ́ɔkı sá Yeréɛɖı japwa, Yeréɛɖı sá Kenáanı japwa, [38] Kenáanı sá Enɔ́ɔsı japwa, Enɔ́ɔsı sá Séɛtı japwa Séɛtı sá Aɖam japwa, Aɖam sá Mwáátáá japwa.

4

Siitáánı báá Yeésu kı kpaá.

[1] Yeésu gbé Kínéɛ́ Ðacırı-cırı yɛkɛ nı wa nyéní Yɔrıɖáánı wáá ŋ̀kpéní, Kínéɛ́ ŋ̀ka kpam wʊ kı coni wʊ kítíí kíkóŋkóókí páá. [2] Nı Siitáánı ká báá wʊ kı kpaá íwıı íkuulé. Íwıı ma pooni, waá la jo yambá, ní íwıı má bɔ́ɔ́nı muko ŋ̀ka bá wʊ. [3] Líbó ní Siitáánı ka soó wʊ naa: «ḿsa náá íjá náá í sá Mwáátáá japwa soó ɖítá nɛḿɖɛ naa ɖí kpéní tíjégáá.» [4] Yeésu ŋ̀ka kíí wʊ naa: «Bı waa Mwáátáá wáá tákárıɖá pooni naa: «Ðaá sá tíjégáá bámbá ní unyii ka bíí jé ka kí pɛ"».

[5] Siitáánı ŋ̀ka co nı wʊ ɖıtɛntɛɛrɛ ɖa kpée gá yɛ kí míni wʊ ɖikolóó ḿbó kítíí páá wáá íbwɛ́ɛ́tíímó kɔ́kɔ́. [6] Ní wa soó Yeésu naa: «Ń bíí pá sı ḿpwáá kɔ́kɔ́ nı íbwɛ́ɛ́tíímó nɛ́ɛyı wáá árízikí, ɖoómi ḿmɛ́ ní ba tee ɖa kɔ́kɔ́ ní ń bíí fétéé teé waa máa laá yɛ. [7] Ðée gbaa síɖéyiŋ bo nnyimíní kí yá mı bɔɔtá ka ńteé sí ɖá kɔ́kɔ́ ńsáá síyétɛ.» [8] Ní Yeésu ka kíí wʊ naa: «Bı waa Mwáátáá wáá tákárıɖá pooni naa: Síɖáá Mwáátáá nyimíní ní a bíí gbaa nı ʊ bámbá ní a bíí yá bɔɔtá.»

[9] Siitáánı ka coni Yeésu Yerúsalɛ́ɛmı nı kı yóó wʊ Mwáátáá cénɖe páá ní kı soó wʊ naa: «Ńsá náá náá ı lafʊ sá Mwáátáá japwa yugú ílɛ hálı kítíí! [10] Ðoómi bı waa Mwáátáá

wáá tákárıɖá pooni naa: «Mwáátáá bíí soó úwáá malááyíkamı naa bı peré sı. [11] Ní mɛ́tɛ́: "bı bíí bá sí bíŋáánı ka ɖítá ńta gbɛ́ɛ́tɛ́ sí".» [12] Yeésu ŋ́ka kíí wo naa: «Mwáátáá waa tákárıɖá pooni bı waa naa: «Ta báá Síɖáá Mwáátáá kí kpaá.» [13] Siitáánı káa báá Yeésu ní ísɛ ɖabáḿ ɖabáḿ kı tó yɛ, nı wa kóté póótí ɖáání.

Yeésu búrí útóódi Galilée tíŋkɛ paa

[14] Yeésu ŋ́ka gɔ́rɛní Galilée tíŋkɛ paa kí gbé Kínɛ́ɛ́ Đacırı-cırı yɛkɛ wáá ḿpwáá. Ní binyii ka búri kí lólóó ulemíi ńɖó kɔ́kɔ́. [15] Ʊ la mii ɖícíŋíírí ɖíítini nı báanı ŋmá ɖé kí nyɔ́ḿ wo.

Baá gbirini Yeésu Nazaréɛtı ɖóŋuni.

[16] Yeésu ŋ́ka co Nazaréɛtı fúnaa wáa bé yɛ. Điwonɖi wuŋo, ní wa kɔ́ ɖícíŋííríɖííkuni ɖéé wáa peé la yáá yɛ. Nı wa fíí kíí kaa íwaa. [17] Ní ba tee wo anɖébi Ezáaya wáá tákárıɖá. Ní wa kpétɛ́ tákárıɖá ní kı kaa fúnaa báa waa naa:

[18] «Tíɖáá néŋkɛ ɖé ḿbó,
Ʊ lɛɛ mı naa ńɖáánı biceceeli laabáárʊ Ujɔjɔɔ.
Ʊ tó mí naa ń ɖáá soó ba ɖé sáríka pooni yɛ naa bı bíí ká ɖícátírí, ní
bıjɔm bíí kpaá,
ní baa báa náásíí yɛ, bíí ká ɖícátírí,
[19] ka kí káá náá ɖíbé ɖaa Tíɖáá káa bíí míní uceceéŋmɔrɛ yɛ fóóní.
[20] Nı Yeésu ka kpé tákárıɖá kı gɔrɛní kı tee ɖícíŋííríɖííku wáá útóóyálí, ní kı karı. Ní báanı ŋmá wáá anyimí ka cú úbó. [21] Ní wa soó bı naa: «Đílemi íwaa nɛ́ɛyı la fʊ yá kı tee nımı ba gbiri yɛ.» [22] Bí kɔ́kɔ́ la lólóó úwáá íjɔɔ ní ɖa yáá bı bítí íceceéŋmɔ́rɛ wáá íwɛ́ɛ́ ŋa nyɛnı nı ʊmɔɔkı pooni yɛ. Ní ba barıí tá náá: «Đaá sá Yúúsífu japwa sɔ?» [23] Yeésu ŋ́ka sɔ́ bı naa: «Ń nyí náá ní bíí tɔ́ mı ɖíbóbírí nɛńɖɛ: "lɔ́kíta céété síbá" ní, ní bíí soó mí mɛ́tɛ́ náá: "tí ŋú yaa kɔ́kɔ́ áa yá Kafɛrınawúm yɛ, yá yíí má nɔ́ɔ́ síwáá ńɖó pooni íle má".» [24] Nı Yeésu ka kóte naa: «n soo nı ɖa sá íjá: anɖébi ʊbá kpá waa báa fɔ́ kúlááŋmɛ́ úwáá ńɖó ŋaa pooni báa ma wo yɛ. [25] Íjá ní ma soo nı: anɖébi Elíya wáá zaamáánı bípíípííbı la wéété Isirayɛ́elı wáá zamáa pooni. Đátám má kútáá la canı ɖınyɛrı ábé ata nı ɖíwárí ní muko mıbá ka kɔ́ɔ́ní ńɖo kɔ́kɔ́ ní. [26] Ní Mwáátáá ká tó Elíya Isirayɛ́elı wáá úpíípó ʊbá wáá. Ʊ tó wo úpíípó ʊbá bámbá wá ɖé Sarɛpıtáa ɖóŋu ŋwa ɖé Siɖɔ́ɔnı tíŋkɛ paa yɛ. [27] Anɖébi Elisée wáá zaamáánı tíjɛ́ɛ́ráámí la wéété Isırayɛ́elı tíŋkɛ paa. Amá, Elisée ká cɛ́ɛ́tɛ bícíígá ʊbá ɖaké kı cɛ́ɛ́tɛ Naamáanı Sííriyaraa.

[28] Ba kɔ́kɔ́ bɪ ɖé ɖícíŋííríɖííkúnɪ kɪ gbii úwáá íwɛ́ɛ́ yɛ ka tínɪ pi ɖíŋúu. [29] Ní ba fii kɪ lɛɛ Yeésu bíwáá ńɖó ní kɪ coni wʊ ɖíjɔ́ɔ́ ɖaa paa báa la má Nazaréétɪ yɛ yiiɖi paa naa bɪ bíí cíí wʊ úlɛ́ hálɪ kítíí. [30] Amá Yeésu ŋ́ka gbanɪ bícíígá kí sɔ́ŋɔɔ ʊsɛm.

Unyii waa kínɛ́ɛ́ kíkpíŋkpííkí káa náásíí yɛ.

[31] Yeésu ŋ́ka co Kafɛrɛnawʊ́m Galilée wáá ńɖóní, nɪ kɪ mii binyii ɖiwonɖi wɪɪŋʊ. [32] Ða la ɖé binyii bítí baa la gbii úwáá ɖímíndí ɖoómi ʊla lólóó nɪ íko. [33] Ðícíŋíírí ɖííku má ní újá ʊbá la ɖé líbó kínɛ́ɛ́ kíkpíŋkpííkí kíɪ kɔ́ wʊ. Ní wa ɖé kí kpíínií nɪ ḿpwáá: [34] «Óo! Yeésu Nazaréɛtɪ yɔwʊ ílá ní ya bɔ́ɔ́ nɪ tɪ? í ɖá náá í nogó tɪ gɛɛ? ń tínɪ nyí waa áá sá yɛ: í sá ɖacɪrɪ-cɪrɪ nyiiwu wáá Mwááta káa tóní yɛ. [35] Ní Yeésu ka soó kínɛ́ɛ́ kíkpíŋkpííkí má nɪ ḿpwáá náá: «Ŋméré ka kɪ nyɛ́ unyii má pooni» ní kínɛ́ɛ́ má ka méɛ́ wʊ kítíí binyii kɔ́kɔ́ nyímíní ní kí nyɛ́ upooni amá kaá yá wʊ yambá. [36] Ní bɪ kɔ́kɔ́ ka kɔ́ bítí. Ní ba ɖé kɪ barɪí tá náá: «úwáá ńwɛ́ɛ́ má mii naa lɛɛ? «Ʊ soo ínɛ́ɛ́mʊ́ mʊ́kpíŋkpíímʊ́ nɪ íko nɪ ḿpwáá náá bí nyɛ́ nɪ ba nyɛ. [37] Nɪ Yeésu yííɖi ŋ́ka kpíí ńɖó wáá báa nɪ lambó.

Yeésu cɛ́ɛ́tɛ bíbóólíí ɖabata

[38] Yeésu ŋ́ka nyɛ́ ɖícíŋííríɖííkuni kɪ co Siimɔ́ɔn céndeni. Siimɔ́ɔn capo la bo, tíwé kɔ́kɔ́ pígí, ní ba barɪ Yeésu naa ʊ́ yá yambá. [39] Nɪ Yeésu ka ɖá kɪ gbaa úbó ní kɪ já nɪ íwɛɛ má, ní íwɛɛ ŋ́ka póóte, nɪ wa pee fii kɪ fɔɔ bɪ kʊ́caŋkʊ.

[40] Ńwɪɪ kaa líti yɛ, ba kɔ́kɔ́ kpɛ bíbóólíí ba bo íwɛɛ báanɪ ílá yɛ ɖáání bɪ Yeésu gbeni. Nɪ wa páánií íŋálí báanɪ úbóólí úlá bó kɪ cɛ́ɛ́tɛ́ɛ́ bɪ. [41] Ínɛ́ɛ́mʊ́ mʊ́kpíŋkpíímʊ́ ŋ́ka nyɛ́ bíbóólíí ɖabata pooni nɪ kí kpíínií kí gí náá: «Í sá Mwáátáá japwa!» Amá Yeésu ká pé bɪ ɖáámá, kí peré nɪ bɪ naa bí ta lóloo, ɖoómi bɪ nyí náá Yeésu sá Mesííya.

Yeésu ɖée káánɪí laabáárʊ ʊjɔjɔɔ ɖícíŋíírí ɖíítini

[42] Kʊ́táá káa pɪɪtɪ yɛ Yeésu ŋ́ka nyɛ́ ńɖó ní kí póóti ńnaa binyii káa kpá yɛ. Ní binyii ka búri kɪ bɔ́ wʊ ní kí ɖáa tí fóó ńnaa waa ɖé yɛ. Nɪ ba tɪ pwánɪ wʊ kɪ laa naa bɪ bá wʊ ʊ ta póóti kɪ caní bɪ. [43] Amá Yeésu ŋ́ka soó bɪ naa: «ɖa barɪí náá ń tɪ káá kɪ soó Mwáátáá Bwɛ́ɛ́tɛ́ŋkɛ wáá laabáárʊ ʊjɔjɔɔ íɖó ŋa ké yɛ, ɖoómi yíí bó ní Mwáátáá ka tóní mí. [44] Nɪ wa káa laabáárʊ ʊjɔjɔɔ Yuuɖée wáá ɖícíŋíírí ɖíítini.

5

Yeésu yíí bipinlii bíbúrígáá

[1] Ńwıı ŋʊbá Yeésu la ɖe Jenazaréétı wáá ɖínyúnbúu gbeni. Binyii tuutúúma la cígí ugbeni kı cíítíí tá kı laa bí ŋmɔ Mwáátáá wáá ńwéé. [2] Ní wa ka tílóŋkpáátí tilé ɖínyúnbúú gbeni. Binyii ba mɔɔ íjɛ yɛ kíı sini kı ɖé cɔ́tíí bíwáá tícalatı. [3] Yeésu ŋ́ka kɔ́ kúlóŋkpáákó kʊbá ní Siimɔ́ɔn yɔkɔ. Ní wa soó wʊ naa újɛté kı tı ɖátı nı ḿpámbó. Yeésu ka karı kúlóŋkpáákóní ní kı búri kí yáá binyii wáazi.

[4] Wáa tó ɖiloloori yɛ, nı wa soó Siimɔ́ɔn naa: «Có ńnɛ má fʊnaa múnyúu káa kpé nyɔ́ yɛ ísɛ́ nı síjɔ́tɔ́lɔ́mı kí gbá maá níwáá tícalatı ká kí sɛ́ íjɛ.» [5] Siimɔ́ɔn ŋ́ka kíí wʊ naa: «Ukpé tı tınıı ya ɖítóó kunyɛɛ kɔ́kɔ́ ta sɛ yambá. Amá ɖáá sá naa ísɛ́ ńwéɛ náá tí gbá kócalaa yɛ tí bíí gbá. [6] Ní ba gbá tícalatı ní ba tınıı sɛ íjé ɖa wóm ní bíwáá tícalatı ka búri ɖícɔ́tírí. [7] Ní ba yíí bı jɔ́tɔ́lɔ́mı ba ɖé kúlóŋkpáákó kwa ké ni yɛ naa bí ɖáá logo nı bı. Ní bíí ŋ́ka ɖá, ní ba tɔ́ íjɛ ɖa gbé tílóŋkpáátí tilé má ní ɖa búri kı múníí nı tı múnyúu pɔ́. [8] Siimɔ́ɔn Péétiro káa ká ɖéé yɛ nı wa gbaa úɖéyííŋ bó Yeésu nyimíní nı kı wéé náá: «Đatí síbá nımı, Tíɖáá, ɖoómi ń sá íkpííráá!» [9] Tínáŋgá ŋ́ka mɔ Siimɔ́ɔn nı újɔ́tɔ́lɔ́mı báa mɔ íjɛ ɖa wéété yɛ bo. [10] Zebeɖée wáá bíyáá Záakı nı Yʊwáanı, Siimɔ́ɔn jɔtɔlɔmı métɛ́ ŋú tínáŋgá. Amá Yeésu ŋ́ka soó Siimɔ́ɔn naa: «Ta ŋmɔ́ tínáŋgá wáánímı binyii ní a bíí yííní bí ɖé mı.» [11] Nı ba ɖáání tílóŋkpáátí kı yóó múnyúu nyɛ́ɛ́ní ní kı canı ɖa kɔ́kɔ́ ní kı ɖe Yeésu.

Yeésu céétɛ tíjɛ́ɛ́ráá ʊbá

[12] Ńwıı ŋʊbá, Yeésu la ɖé ńɖó ŋʊbá ní. Unyii ʊbá la bo tíjɛ́ɛ́ ní wa fóóní. Wáa ká Yeésu yɛ, nı wa ɖáa gbaa unyimíní kı jɛɛ uyiigbááɖı nı kítíí, kı ɖɔɔlıí wʊ kı gí náá: «Tíɖáá ılaá náá ı bíí fétée canı́ ńwénte ńɖéé ɖacırı-cırı.» [13] Yeésu ka tɛnı ʊŋálímı ní kı jɛɛ tíjɛ́ɛ́ráá má nı kı wɛ́ɛ́ náá: «N laá, céétɛ́ kı ɖéé ɖacırı-cırı» nı tíjɛ́ɛ́ ka pee wétɛ. [14] Yeésu ŋ́ka soó unyii má náá: Ta soó ʊbá ıbá, amá coni (canı́) sáráaraa ń kpaá sí, ka í yá ɖacırı-cırı wáá saráa waa Múúsá wáá mará káa barıí náá bí yá yɛ, ka bı bɛ́ɛ́ náá ɖa la fʊ céétɛ sı» [15] Binyii líí ɖée lólóó Yeésu lemíŋ sésɛ́ɛ́. Binyii la ɖaa kí wóḿ kı logotiípwáḿ nı wʊ naa bı gbirí úyéyı ka bı céétɛ bı bíwáá íwɛɛwámı. [16] Amá Yeésu la paaŋ́gítí ńnaa binyii káa kpá yɛ úbámbá kı tı mɛɛ́.

Yeésu céétɛ falam-fáláḿ ʊbá

[17] Nwıı ŋubá,Yeésu la ɖée mii. Fariizíitıbı ní bımarámínlí ka ugbeni. Bı kɔ́kɔ́ nyɛnı Galilé nı Yuuɖée wáá íɖóbúúmú, nı Yerúsalɛ́ɛmı wáá ńɖó. Tíɖáá Mwáátáá wáá ḿpwáá la ɖé Yeésu gbeni kı cɛɛ ʊ fétéé céétɛ́ɛ́ bíbóólíí. [18] Binyii bıbá ka fóóní kí bá falam-fáláḿ

ʊbá pampásá paa. Bɪ bɔ́ náá bɪ kɔnɪ wʊ ɖícénpooni ka kí yóó wʊ Yeésu nyimíní. [19] Amá bá ná nyí fúnaa báa bíí kɔ́nɪ wʊ yɛ, ɖéé binyii káa weété yɛ bo, ní ba jɔ́ kúɖíí kwaa báa pí nɪ míta yɛ, kɪ lóóti, kɪ sini úbóólí nɪ úwáá pampásá binyii wáá kéncíí Yeésu nyimíní. [20] Yeésu káa ká binyii má wáá íjápárí yɛ, ní wa soó úbóólí náá: «Mɪjɔ́tɔ́, bɪ cátɪ síwáá íkpíí.» [21] Ba mii marά yɛ nɪ Farizíitɪʊbɪ ŋ́ka búri kɪ matɪí náá: «Ŋmá ńsá unyii nɛ́ɛwʊ, wa cií Mwáátáá yɛ? ʊbá káá fétéé cátí íkpíí, Mwáátáá bámbá ń bíí fétée yá yíí» [22] Amá Yeésu pee bɛ́ɛ́ yaa báa ɖéé maatɪí yɛ ní wa wɛ́ɛ́ bɪ naa: «Batɪʊ bo ní na maatɪí ɖée?» [23] Batɪʊ ŋ́kpée jí ɖa po unyii ńwɛ́ɛ́ náá: "Bɪ cátɪ síwáá íkpíí" náá bɪ soó wʊ naa "fii kótápáá kɪ coo"? [24] Amá n laá náá ní bɛ́ɛ́ yíí nɛ́ɛyɪ má: «Unyiijapwa kpɛ ḿpwáá kítíí nɛ́ŋkɛ paa naa ó cátí íkpíí.» Ní Yeésu ka soó falam-fálám náá: "fii kótápáá, kí gbá síwáá pampásá kí kpe síwáá!" [25] Falam-fálάḿ ŋ́ka pée fii gabááɖíyá binyii kɔ́kɔ́ nyímíní, kɪ bɛ úwáá pampásá wa paa wáa bɪ ɖɔ́ yɛ, ní kɪ pá úwáá kí ɖé kí nyɔ́ḿ Mwáátáá. [26] Ní ɖa yá binyii kɔ́kɔ́ bítí ní kɪ yá bɪ tínáŋgá. Ní ba ɖée nyɔ́ḿ Mwáátáá kí gí náá: «Ðílemi tɪ ka ílemí yaa tá ná láá ká yɛ!»

Yeésu yíí Leefíi

[27] Yíí bɔ́ɔ́ní Yeésu ŋ́ka nyɛ́ ní kɪ ká lambúú fɔɔlɪ ʊbá bɪ yi wʊ naa Leefíi ʊ ka útóóre fém. Yeésu ŋ́ka soó wʊ naa: «Ðe mɪ!» [28] Leefíi ŋ́ka fii kɪ canɪ ɖa kɔ́kɔ́ ní kɪ ɖe wʊ. [29] Yíí bɔ́ɔ́ní Leefíi ŋ́ka jí Yeésu jíŋgáárí útákpé úcénɖe ni; ba fɔ́ lambúu yɛ nɪ binyii ɖabata ɖé líbó wíí nɪ bɪ ɖé kɪ jo tébéru ukolóó páá. [30] Farizíitɪʊbɪ nɪ bɪmarámínlí ba la ɖé bícíígá yɛ la cɔgɔ ílemí má ní ba barɪʊ Yeésu wáá bipinlii naa: «Batɪʊ bo ní na jo kɪ nyuu nɪmɪ nɪ ba fɔ́ lambúu nɪ binyii ba ná ya yɛ. [31] Yeésu ŋ́ka kíí binyii má náá: «Binyii ba ná bo yɛ ɖaá barɪí bíí lɔ́kíta, bíbóólíí ní ɖa barɪí lɔ́kíta. [32] Má ɖá náá ń yíí ba maatɪí náá bɪ tógó yɛ, amá ba nyí náá bɪ sá íkpííráá yɛ ka bí kpéní bíɖééri.»

Yeésu nɪ tɪmɔbóntí

[33] Binyii ŋ́ka soó Yeésu naa: «Yʊwáanɪ wáá bipinlii nɪ Farizíitɪʊbɪ yɛbɛ bóónííŋgí kɪmɔɔ sáatɪmɪ bɪbá ní kɪ mɛ́ɛ́. Amá ísɛ́ wáá bipinlii joŋgí kɪ nyuu.» [34] Yeésu ŋ́ka kíí bɪ naa: «Úpé ɖígbárí ɖáárí ní bíí fété kí soó újá jɔtɔlɔmɪ naa bí bóó kɪmɔɔ ɖa ké náá wa gbatɪʊ úpé yɛ ɖé bigbeni? [35] Amá íwɪʊ ŋɪbá cooní bɪ bíí lɛɛ wa gbaatɪí úpé újɔ́tɔ́lɔ́mɪ ciiga, ɖáwáá íwɪʊ má, bɪ bíí bóó kɪmɔɔ.»

[36] Yeésu ŋ́ka tɔ́ bɪ ɖíbóbírí nɛ́ɛ́ɖɛ: «Unyii ʊbá kpá wa bíí cɔ́tí ɖícóókpéré kúfúgáá kúpwanpwaŋkʊ bo naa ʊ bíí páá kókpíŋkpííkó páá naa ʊ bíí yɛ́ yɛ, ńsá náá ɖée bɪ kíɪ

cɔ́tı kúfúgáá kúpwanpwaŋkʊ ɖa ké kúfúgáá kúpwanpwaŋkʊ wáá ɖícóókpéré nı kúfúgáá kókpíŋkpííkó yɛɖɛ kɛ́ɛ́ bénı ta. [37] Ní ʊbá káá sití mıɖaa mıpwampwamı kúgbɛ wáá ɖíléfú ɖíkpíkpííɖí pooni ; ka sá náá ɖée mıɖaa ma bíí wıı ɖíléfú kı púú kítíí nı áléfú ńbíi. [38] Amá mıɖaa mıpwampwamı míí, ɖabarıı tílétí tıpwanpwatı! [39] Nı ʊbá káa laa mıɖaa mıpwampwamı ʊ kíı lıı nyɔ náá míkpíkpíímí. Bı gi naa: "míkpíkpíímí kpée ya kı po".»

6

Yeésu nı ɖiwondi wıŋʊ

[1] Điwondi wıŋʊ ŋʊbá ɖaarı, Yeésu la ɖé kí gétɛ́ɛ́ bilée[c] wáá tísatı. Ní ówáá bipinlii ka ɖé kı cíbí bilée waa ayi, kı nogotıí bíŋáánı ní kı ŋmɔ ŋíwáá ábí. [2] Farizíitıʊbı bıbá ŋ́ka barıı bipinlii naa: "batıı bo ní na yáá yaa maŕ ka na kíí bí yá ɖiwondi wıŋʊ!" [3] Yeésu ŋ́ka kíí bı naa: "ná kaa yaa Đáwúɖa káa yá ńwıı ŋʊbá, wíí nı ówátíí muko káa la bá bı yɛ. [4] Ní wa kɔ́ Mwáátáácéndeni ní kı gba kpɔ́nɔ́ waa báa yá Mwáátáá saráa yɛ, kí ŋmɔ́ ní kı pé újɔ́tɔ́lɔ́mı, ɖaké náá mará pooni ɖa sá saráaraamı bámbá ní ɖa pé ńsɛ naa bí ŋmɔ́. [5] Yeésu ka kpée soó bı naa: «Unyiijapwa sá ɖiwondi wıŋʊ wáá úkpé.»

Unyii waa ŋálíŋ kpe yɛ

[6] Ńwıı ńwoŋga ŋʊbá ɖaarı métɛ́, Yeésu ŋ́ka kɔ́ ɖícíŋíírídííkuni ní kı mii binyii. Unyii ʊbá la ɖé líbó, waa ŋálíjíí kpe yɛ. [7] Ba mii maŕ nı farizíitıʊbı wáá anyimí cú Yeésu bo ka kí kpáá náá ʊ bíí cɛ́ɛ́tɛ ʊbá ɖiwondi wıŋʊ, ɖoómi bı bı laá bı ká ıbá kı pıınıı nı wʊ. [8] Amá Yeésu wíí bɛ́ɛ́ yaa báa matıí yɛ. Ní wa soó wa waa ŋálíŋ kpe yɛ náá: «Fii kí yóré ńnɛ, binyii kɔ́kɔ́ wáá kíkéŋcíí.» Ní wa fii kí yóre. [9] Yeésu ŋ́ka soó bı naa: «Ń́ barıí ní: ɖiwondi wıŋʊ batıı ní mará ŋ́ka barıí tí naa tí yá? tí yá íjɔɔ náá tí yá íkpíí? kí pɛ unyii fɛɛmı náá kí nogó wʊ?» [10] Yeésu ŋ́ka kpáa bı kɔ́kɔ́, nı kı wɛ́ɛ́ unyii má náá: «Tɛní síŋálím!» Ní wa tɛnı nı ʊŋálím ka cɛ́ɛ́tɛ. [11] Amá bımarámínlí nı farizíitıʊbı tínıı la ɖé ɖíŋúu pooni nı ba ɖé kı barıí tá yaa báa bíí fétée yá Yeésu yɛ?

Yeésu lɛɛ bipinlii pwí nı bilé

[12] Íwıı má pooni, Yeésu ŋ́ka jɔ́ kígólíí páá naa ʊ bíí mɛɛ, ní kúnyɛ́ɛ́ má kɔ́kɔ́ ʊ ɖé kı mɛɛ́ Mwáátáá. [13] Kútáá káa pıutı yɛ, ní wa yíí ówáá bipinlii ní wa lɛɛ biciiga ayaa pwí nı

---

[c] **6.1** bilée sá ɖéé séé íyoó taká ní, bı nogotıí wʊ kı ŋmɔ ɖéé íyoó yɛ. Amá bilée má bı gbaatıí ówáá muyo kı yáá nı kpɔ́nɔ́.

alé ní kí yíí bı naa bítóó: [14] Siimɔ́ɔn waa Yeésu káa yíí náá Péétiro yɛ nı ʊnaarı Anɖirée, Záakı, Yʊwáanı, Fillíípi nı Barıtelemíi, [15] Matiyée nı Toomáa, Záakı Alifée japwa nı Siimɔ́ɔn waa baa ɖanıí naa wamɔ́ńɖóboyɛ, [16] Yúuɖi Záakı japwa, nı Yúúɖa Esıkarıyɔtı[d] wa bíí ɖáá nyɛbɛ Yeésu yɛ.

Yeésu mii binyii ní kí céétéé bıwɛɛtılıı

[17] Yeésu ŋka sininí kígólíí páá ʊ nı bı kı tı yóre fʊnaa kítíí káa ɖɔ́ ńwanwa yɛ, fʊnaa ʊ́wáá bipinlii ɖabata káa ɖé yɛ nı binyii túútúúma ba nyénı Yuuɖée Yerúsaléɛmı nı íɖo ya cuni ŋkpé nyɛ́ɛ́ní, Tíiri nı Siiɖɔ́ɔn, wáá íkóŋkó. [18] Binyii ɖá náá bi gbírí Yeésu yɛyı ka kı ka bíwáá íwɛɛ waa ɖícéétérı, baa ínɛ́ɛ́mú múkpíŋkpíímú káa náásíí yɛ, ká ɖícéétérɛ. [19] Baaní ŋmá bɔ́ɔ́ náá ʊ́ jɛɛ Yeésu ɖoómi ḿpwáá ŋʊbá nyɛ́ úbó kí céétéé bíkɔ́kɔ́.

Ńyimwáá nı ɖiyikpógáá

[20] Yeésu ŋka kpáa ʊ́wáá bipinlii ní kí wɛ́ɛ́ náá:

«Ðéé maá ḿmwáá pooni nımı ba sá biceceeli yɛ
Ðoómi Mwáátáá Bwɛ́ɛ́téŋkɛ sá níyáwʊ.
[21] Ðéé maá ḿmwáá pooni nımı baa muko kaa ba waanımı yɛ,
ɖoómi ní bíí tínií páá ɖáa ká tíjégáá ɖá wóm
Ðéé maá ḿmwáá ní nımı ba wíí wáánímı yɛ,
ɖoómı ní bíí ɖáá lá!

[22] Ðéé maá ḿmwáá ní binyii ká laá náá nı, baá yáá náá nı nı ɖítóó, bí cií náá ní, ní kí bíí níwáá áyí, ɖoómi nı pé Unyiijapwa íjá. [23] Yíí ɖaa bɛ́ní náá nı, ɖéé maá ḿmwáá pooni yugutii maá ḿmwáá pooni, ɖoómi ɖıfɛɛrɛɛɖı ɖıtakpérédí baa nı kʊ́tápáá, ɖée nı bítíkpélémí ka nasıı anɖébimı. [24] «Amá ɖiyikpógáá kı tee nımı ba sa árízikíráámí,
ɖoómi nı kíı pee ká níwáá kɔ́ɔ́rɛ!
[25] Ðíyíkpógáá kı tee nımı ba kpɛ ɖá kɔ́kɔ́ wáánímı ɖa wéété yɛ!
ɖoómi muko bíí ɖáá bá ní,
Ðíyikpógááráámí ní na sá nımı ba la wáánímí yɛ,
ɖoómi ní bíí ɖáá ɖéé ńnyímɔm pooni nı íwíí pooni,
[26] Mbusú baa nı báanı ŋmá lólóó náá íjɔɔ níbó ɖoómi ɖée ní bítíkpélémí ka la yáá anɖébimı bımwamwaalıı bo.

---

[d] **6.16** ńɖó waa báa yi naa Karıyɔ́ɔtı yɛ raa

Kúbááráámí wáá ɖɪlaarɪ

[27] "Amá n soo nɪ nɪmɪ ba gbii nɪmɪ yɛ naa: laa maá níbááráámí, yá maá íjɔɔ ba ná laá
ní yɛ, [28] Mɛɛ maá íjɔɔ kɪ teé ba méénií nɪ tɪmɔkpɪɪtɪ yɛ, nɪ mɛɛ maá ba bíí nɪ yɛ bo.
[29] Ubá yá náá sɪ ŋkpéŋkpébí síkpáwéénu ŋubá bó teé wu ŋwa ké yɛ úpóní; ubá ŋatínáá
síwáá kúfúgáá páá yɔkɔ, canɪ wu u pónií gbá pɔ́ yɔkɔ. [30] Wa barí méé náá sí, pá wu, nɪ
ubá gba náá síwéŋkɛ ta wéé náá u górénɪ nɪ sɪ. [31] Đée náa laá náá binyii ńyá nɪ yɛ yá
maá bɪ ɖée nɔ́ɔ́. [32] Ńsá náá nɪ laá náá ba laá ní yɛ bámbá ílá bó na bíí baaní íɖɔ́ɔ́ ya ganɪ
yɛ. Đoómi íkpííráá métέ laá ba laá bɪ yɛ! [33] Ní yá náá íjɔɔ ba yáá nɪ íjɔɔ yɛ bámbá íɖɔ́ɔ́
ya ganɪ yɛ ílá ní na baa, íkpííráá manja yáá ɖée nɔ́ɔ́. [34] Ní nɪ paatií náá baa bámbá náa
nyí náá bɪ bíí fétéé fɛrɛɛ nɪ yɛ, íɖɔ́ɔ́ ya ganɪ yɛ ílá ní a baa, íkpííráá métέ paatií íkpííráá
kɪ baa naa bɪ fɛrɛɛ bɪ ɖéé má nɔ́ɔ́! [35] Amá laa maá níbááráámí, yá maá íjɔɔ, paatí maá,
ní kí ta baaní náá ní bíí ɖáá fɔɔ yambá, ní bíí ɖáá ká ɖɪfɛrɛɛdɪ ɖɪtakpéréɖí ní ní bíí ɖáá
sáá Mwáátáá wa jɔ kútápáá yɛ japwalɪmɪ, ɖoómɪ u ya kɪ tee ba na nyí íɖɔ́ɔ́ yɛ nɪ
binyiikpɪŋkpɪɪbɪ. [36] Ŋmɔ́ŋgɪ maá íceceé ɖée Níɖínáá káa ŋu niceceéŋ yɛ.

Ta cúgú maá ba ké yɛ

[37] «Ta cúgú maá binyii ɖá támuu Mwáátáá káá ɖáa cúgú ní ta kpɔ maá binyii lemíi ɖa
támuu Mwáátáá káa ɖaa kpɔ nɪ lemíi, cátí maá bake yɛ ka Mwáátáá ńɖáá cátí ní. [38] Pá
maá bake yɛ, wáátaa ńɖáá pá ní: bɪ bíí ɖáá siti níwáá tífúgátí wáá zíba utakpé pooni
ɖɪmaatɪɪrɪ ɖɪjɔjɔɔdɪ, ɖɪ gbé kúlááŋmé, kɪ cigi, kɪ gbéétɛ. Mwáátáá bíí maatɪ ní nɪ
kumaatɪugaa kwaa náa gba kɪ maatɪ kɪ tee ba ké yɛ.»
[39] Yeésu ŋka kɛɛsɛɛ bɪ ńwéé nɔ́ŋu métέ náá: "Ujɔm bíí fété kɪ kpam útɔ́wu ujɔm? Baá
bíí lɛ́ bíí bilé ńfɛ ḿbá pooni? [40] Úbénlí ubá ká po úwáá úmíńlí amá úbénlí waa báa bém
kúlááŋmé yɛ bíí ɖéé ɖéé séé úwáá úkpé. [41] Battɪ bo ní a kpɛ́ sítɔ́wu nyimírínɪ kúmɔ́ɔ́
kwa ɖé líbó yɛ ɖa ké á bɛ́ɛ́ náá ńɖɔ́ ńtákpé ńɖé sinyimírí pooni? [42] Lɛɛ-lɛɛ ní a bíí fétée
soo sítɔ́wu naa: canɪ ńlɛɛ kúmɔ́ɔ́ kwá ɖé si nyimiiri pooni yɛ, ɖa ké náá ísɛ́ ká barí kpɛ́ɛ́
ńɖɔ́ ńtákpé ɖa ɖé sinyimírí nɪ yɛ, munááfikí ní a sá lɛɛ ńɖɔ́ ńtakpé ŋa ɖé sinyimírí pooni
ɖáání ka ɖá síí kpaá sí kúlááŋmé ka úlɛɛ kúmɔ́ɔ́ sítɔ́wu nyimírí pooni!»

Búcí nɪ búwáá ábí

[43] "Búcí bujɔjɔɔbu ká maa ábí ákpíŋkpíí ní búcí búkpíŋkpííbú ká maa ábí ajɔjɔɔ. [44] Bɪ
bɛ́ɛ́tɛ́ɛ́ ícíí ɖa nyéní nɪ ábí ŋwaa bwáa maa yɛ bo: baá tɪbí búkáŋká wáá ábí búcí ba kpɛ
íkóŋkóm yɛ bo, nɪ baá tɪbí fíinyi wáá ábí íkóŋkóm ŋa lanií ŋɪba yɛ bo. [45] Unyii ujɔjɔɔ

lɛbɛ́ íjɔɔ ya ɖɛ́ úbém yɛ, unyiikpɪŋkpɪı lɛbɛ́ íkpíí ɖa nyɛnɪ yaa waa bárɪ yɛ pooni. Đoómi báanɪ ŋmá mɔɔkɪ lólóó yaa ʊkpɛŋgɛlɛ́ɛ́ɖɪ káa maatɪí yɛ.»

Ácé

46 Batɪı bo na yi mɪ naa Tíɖáá, Tíɖáá ní ná yáá yaa maa soo nɪ yɛ? 47 Ń bíí míní ní wa ɖaa ŋgeni kɪ gbii ńwáá ńwɛ́ɛ́ kɪ gbatɪí ŋɪ kí yáánɪ ɖítóó, waa wáa nyɛ́ yɛ. 48 «Ʊ nyɛ́ unyii wa bíí má náá ɖícé ka ʊ suw kítíí ɖa nyɔ́ŋgɪı ka kí yóó ɖigbe kútá paa. Múnyúu mɪtakpíímí káa fóóní yɛ, íkpé ní waa múnyúu ŋ̀ka kpɛ́ɛ́tɛ ɖícé má bó, amá maá fétee cigí ɖícé má, ɖoómi bɪ tínɪı má ɖícé má kólááŋmɛ́. 49 Amá unyii wa gbii ńwáá ńwɛ́ɛ́ ní ká yáá yaa maá barɪı yɛ, kpáa waa wáa nyɛ́ yɛ: ʊ nyɛ́ unyii wa má ɖícé ɖíbúrí páá ká yóó ɖigbe. Ńkpé ní wáá múnyúu káa púú ɖícé má bo yɛ, ní ɖɪ wɪı: nɪ ɖɪ pée yasɪı ɖí kɔ́kɔ́.»

7

Yeésu cɛ́ɛ́tɛ róómatɪıbɪ wáá sɔ́ɔ́ja úkpé ʊbá wáá útóóyálí.

1 Yeésu káa tó zamáa wa logóópwa wʊ ɖílólondi yɛ ní wa kɔ́ Kafɛrɪnawúm. 2 Sɔ́ɔ́jamɪ wáá úkpé ʊbá la kpɛ́ útóóyálí ʊbá ʊ tínɪı laá wʊ sésɛ́ɛ́. Útóóyálí má la bó hálɪ kí kíí cu ʊ kpó. 3 Sɔ́ɔ́jamɪ wáá úkpé má káa ŋu bɪ lólóó Yeésu lemíŋ yɛ, nɪ wa tó Yahúúɖúmɪ wáá bíkpélébí bɪbá Yeésu gbeni naa ʊ jé suúru kɪ ɖaa cɛ́ɛ́tɛ́ úwáá útóóyálí. 4 Baá fóó Yeésu gbeni nɪ ba ɖɛ́ kɪ tíníí ɖɔɔlɪí wʊ, ní kí gí náá: «Unyii nɛ́ɛwʊ ɖa tínɪı barɪí ɪ lógóni wʊ. 5 Ʊ laá tíwáá zamáa, ní wíí ńcanɪ bɪ má tíwáá ɖícíŋíírídííku». 6 Líbó ní Yeésu ka ɖɛ́ bíkpélébí má. Ʊ kíí pee cuni ɖɪcé, nɪ sɔ́ɔ́jamɪ wáá úkpé ka tóní ójɔ́tɔ́lɔ́mɪ naa bɪ soó wʊ naa: «Tíɖáá, ta naasɪı síbá. Ma bɛ́nɪ naa í kɔ́ɔ́ní ńcéndɛ pooni. 7 Yíí bó ní ma ná bɔɔ náá ńco ḿmɛ mánja sɪ gbeni. Amá lóloo ɖilembírí ɖikolóo ka ńwáá útóóyálí ńcɛ́ɛ́tɛ. 8 Ḿmɛ́ mánja ɖɛ́ ńwáá bíkpélébí pɔ́, ní n kpɛ sɔ́ɔ́jamɪ ba ɖɛ́ ḿmɛ́ mɛ́tɛ́ pɔ́ yɛ. Ń soó náá ʊbá náá: "póótí" ʊ bíí "póótí", n soó náá wa ké yɛ naa: "ɖá" ʊ bíí ɖá, ní n soó náá ńwáá útóóyálí náá: "yá yíí nɛɛ́yɪ", ʊ bíí yá yɪ.» 9 Sáa waa Yeésu káa ŋu ɖɛ́ yɛ ní sɔ́ɔ́jamɪ wáá úkpé lemíŋ ŋ̀ka mwáŋgɪı wʊ. Ní wa kɛɛtɛ úbá nɪ kɪ soo ba ɖe wʊ yɛ naa: "n soó nɪ: ma láá ká íjápárí nɛɛ́yɪ, báanɪ Isɪrayɛ́elɪ nɪ".» 10 Ní baa sɔ́ɔ́jamɪ wáá úkpé kaa tó yɛ káa gɔ́rɛ ádííní yɛ ní ba ká útóóyálí káa ɖɛ́ alaafíya yɛ.

Yeésu feni úpíípó ʊbá japwa

11 Yíí bɔ́ɔ́ní Yeésu ŋ̀ka co ńɖɔ́ ŋaa baa yi naa Nayííni yɛ ʊ nɪ úwáá bipinlii ní zamáa

ʊtakpé ka cɛ́ɛ́ní wʊ. [12] Sáatı waa báa kíı cu ńɖó wáá ɖíkɔ́nɖɛ́ fém, bı cú unyiikpíí kí pánı akúmbó: ɖa la sá úpíípó ʊbá wáá ɖɪmɔjarı úbámbá nı úpé ma ka kpɛ, ńɖó má wáá binyii ɖabata la cɛ́ɛ́ úpé má. [13] Tíɖáá Yeésu káa ká wʊ yɛ, ní wa ŋu uceceéŋ ní wa soó wʊ naa: «Ta wíi!» [14] Nı wa jɛtɛ kı tı jɛɛ aɖákáá ní ba cú yɛ ka siri. Yeésu ka wɛ́ɛ́ náá: "Đɪmɔjarı fii, ḿmɛ́ ńwɛ́ɛ́ sí!" [15] Nı úkpíí ka fii kı karı nı kí búri ɖílóloori nı Yeésu ka tee wu únyí. [16] Tınáŋga ka mɔ bí kɔ́kɔ́; ní ba nyɔ́m Mwáátáá kı gí náá: "Anɖébi útákpé fóóní tíwáá ní mɛ́té "Mwáátáá ɖá ú pɛ úwáá zamáa.» [17] Ní binyii la ɖé kí lólóó yaa Yeésu káa la yá Yuuɖée wáá ńɖó kɔ́kɔ́ pooni nı ŋúwáá ŋ́kóŋkó.

Yʊwáanı tó binyii Yeésu gbeni

[18] Ní Yʊwáanı wáá bipinlii ka taŋ ílemí má kɔ́kɔ́ bíwáá Úkpé. Ní Yʊwáanı ka yíí bícíígá bilé [19] ní kí tó bı Yeésu gbeni naa bı tı barıı wʊ naa: "Í sá wa bíí ɖá yɛ náa tı baaní ʊbá?" [20] Báa fóó Yeésu gbéni yɛ nı ba soó wʊ naa: "Yʊwáanı úlíísiili tó tí naa tí barıı sı naa: "Ísɛ́ ńsá wa bíí ɖá yɛ náá tí baaní ʊbá?" [21] Đá tám má Yeésu ɖée ca bíbóólíí ɖabata, kaa kɔ́kɔ́ caarıʊbı yɛ, falam-fálámˊ, kı ji bíwáá ínɛ́ɛ́mʊ íkpíŋkpíímó ní wa canı bıjɔm ɖabata ka kpɛɛ́. [22] Nı Yeésu ka kíí baa Yʊwáanı káa tó yɛ naa: «Coó tı taŋ maá kı soó Yʊwáanı yaa náa ká ka kí ŋu yɛ: bıjɔm kpɛɛ́, ba bo anatá yɛ coo, tíjɛ́ráámí ká ɖacırı-cırıtı, biwo gbii, bíkpíí gɔrɛní mıfɛɛnı, biceceeli fɔ́ Mwáátáá wáá laabáárʊ ʊjɔjɔɔ. [23] Alıbáríka kı tee wa ná bíí fé íjápárí ḿmɛ́ bó yɛ.»

[24] Baa Yʊwáanı káa tóní yɛ, káa póóti yɛ, ní Yeésu ka ɖé kí lólóó nı zamáa Yʊwáanı lemíi kı soo bı naa: «Batıı ní na coo tı ká kítíí kíkóŋkóókí páá? ɖıbatáláá ɖaa kúbúlúú káa cigí yɛ? [25] Đée batıı ní na co naa nı kpaá? unyii wa fú kúfúgáá kʊjɔjɔɔkʊ yɛ?Amá ba fúbí ajimí fúgáátí ka kı ɖé árízikí pooni yɛ ɖé bíbwɛ́ɛ́bı wáá ácé pooni ní. [26] Đée batıı ní na co naa ní kpaá? anɖébi? ɛ́n n soo nı hálı wa kpée po anɖébi yɛ. [27] Đoómi Yʊwáanı sá waa báa waa tákárıɖá pooni naa:

"Mwáátáá wɛ́ɛ́ náá ń bíí tɔ́ ńwáá anɖébi sinyimíní
ka ó pıtí sí ńsɛ".

[28] Yeésu ŋ́ka kpée wɛ́ɛ́ náá: "unyii ʊbá kpá waa úpé káa ma yɛ, wa kpée sá úkpé ɖa po Yʊwáanı yɛ; ɖa ké náá, unyii wa kpée sá kíwáákíí Mwáátáá Bwétíŋkɛnı yɛ sa úkpé ɖa po wʊ. [29] Zamáa kɔ́kɔ́ gbiri nı Yʊwáanı kı pwɛɛnı bılambúufɔɔlı, ní ba bɛ́ɛ́ náá Mwáátáá tógó ní ba canı Yʊwáanı lísii bı. [30] Amá Farizíitıʊbı nı bımarámínlí yíí kaa Mwáátáá káa la laa nı bı yɛ, ní ba yíí náá Yʊwáanı ńta lísii bı.»

[31] Yeésu ka kpée wɛ́ɛ́ náá: "ŋmá ní ma bíí gbá kı kɛɛsɛɛ nı ɖílemi wáá binyii? ŋmá ní

ba nyé? [32] Bı nyé bíyáá ba ka ńɖó wáá ɖícíŋíírífém kı lólóó nı ta kı gí náá: "tı yi íwoló amá na wɔ, kı gaá ɖíkpó wáá íle ná wíi!" [33] Đoómi Yʊwáanı Úlíísiili káa ɖa yɛ, ʊ yíí tíjégáá ɖíjérí kí yíí mıɖaa ɖınyɔrı, ní na ɖé kı lólóó náá: "ʊ kpɛ kínéé kíkpíŋkpííkí!" [34] Unyiijapwa ɖá, kı jo kı nyu, ní na lólóó náá: "kpaá maá unyii wa barí maatıí ɖíjérí nı ɖınyɔrı bo yɛ, kí sá bılambúufɔɔlı nı íkpííráá jótó!" [35] Amá Mwáátáá wáá ńcíí sá íjá kı tee ba kɔ́kɔ́ kíí ŋı yɛ.»

Yeésu jo tíjíwéé Siimɔ́ɔn farizíiraa wáa ɖícémpooni

[36] Farizíiraa ʊbá yíí Yeésu naa ʊ nı wʊ ńjé tíjégáá ówáá. Yeésu ŋka co ówáá ní kı karı tébéru nyééní, kí ɖée jo tíjégáá. [37] Ńɖó má pooni úpé ʊbá la ɖé líbó kı sá íkpííráá. Wáa ŋú náá Yeésu ɖé Farizíiraa wáá kı jo tíjégáá yɛ. Ní wa ɖáánı tılaarú ɖa gbé kpálíbá ʊjɔjɔɔ ʊbá. [38] Ní wa ɖáa yóre Yeésu bɔ́ɔ́ní, ʊnatáŋ pɔ́ kí ɖé kí wíí ɖa ké náá ówáá munyunyúu séénítí Yeésu natáŋ, yíí bɔ́ɔ́ní wa píti ŋı nı uyiíŋ, ní wa lɛ́ɛ́ ŋı, ní wa pí tılaarú ŋí bó[e]. [39] Farizíiraa wa yíí Yeésu naa bı jé tíjégáá yɛ káa ká ɖée yɛ, ní wa wɛ́ɛ́ upooni naa: "Unyii nɛ́ɛ́wʊ lafʊ sá maá anɖébi ʊ bıí bɛ́ɛ́ kaa úpé wa jɛ́ɛ́ wʊ yɛ káa sá yɛ. Ʊ bıí bɛ́ɛ́ naa íkpííráá ní wa sá. [40] Ní Yeésu ka soó Farizíiraa naa: «Siimɔ́ɔn, n kpɛ ıbá ń bíí soó sí.» Siimɔ́ɔn ŋka kíí wʊ naa: «Lóloo úmíńlí.» [41] Ní Yeésu ka wɛ́ɛ́ náá: "ʊbá la kpɛ nı binyii bilé bıbá ajimí, ukolóo bíí fɛrɛɛ ajimí ákúbí íkpó ilé ní ıŋmɔ (500) wa ké yɛ bíí fɛrɛɛ akubi íkuulé nı pwí (50). [42] Amá bícíígá ʊbá ka la bíí fétéé fɛrɛɛ wʊ nı wa cátı bı. Tɔɔ, bíí bilé má cíígá ŋmá ń bíí laa wʊ ɖá poó?" [43] Siimɔ́ɔn ŋka kíí wʊ naa: "Ń́ kpɛ́ɛ́ náá waa wáá ɖípwá wéété ka bı cátı wʊ yɛ ní. Yeésu ka kíí wʊ naa: «ı kpɛ íjá.» [44] Ní Yeésu ka kɛɛtɛ ʊbá úpé gbeni nı kı soó Siimɔ́ɔn naa: «kpaá í ká úpé nɛ́ɛ́wʊ? ń kɔ́ɔ́ní síwáá á pé mı múnyúu naa ń fúní nnatám, amá wíí fúni nnatám nı ówáá munyunyúu kí píti ŋı nı ówáá íyií. [45] A lɛ́ɛ́ mí, amá ɖoo máa kɔ́ɔ́ní ílɛ yɛ, wíí barí yeni kí léénítí nnatám ní. [46] Á yá ŋkpɔ ńsɔ́ɔ́líí nÿiiɖi paa[f], amá wíí pí tılaarú nnatám paa. [47] Yíí bó ní ma soo sí naa: ɖılaarı ɖıtakpérédí ɖaa wáa míni yɛ, mii naa bı catı ówáá íkpíí ɖabata. Amá waa báa cátı íkpíí pɔmí yɛ mii ówáá ɖılaarı pɔmí. [48] Yeésu ŋka soó úpé má náá: «Bı cátı síwáá íkpíí.» [49] Baa ʊ nı bı káa ɖé kı jo yɛ ŋka matíí bipooni naa: «Ŋmá ńsá unyii wa láásíí náá ʊ catıí íkpíí yɛ?» [50] Yeésu ŋka soó úpé má náá: «Síwáá íjápárí pɛ sı. Coni ɖiwondi

---

[e] **7.38** Róóma tıubı wáá zaamáánı binyii lıı ka kúli-kúli, ɖiyiiɖi ɖé nyimíní anataa ɖé bɔ́ɔ́nı.

[f] **7.46** bı tɔ́ɔ́ ŋkpɔ bıcambı yiiɖi paa kı míni náá bı fɔɔ bı kʊlááŋmɛ

pooni.»

8

Bípíí ba la céénίí Yeésu yɛ

[1] Yíí bɔ́ɔ́ní, Yeésu co íɖówámını íɖóbúúmú pooni kí lólóó ní kí káánίí Mwáátáá bwééjérí wáá laabáárʊ ʊjɔjɔɔ. Úwáá bipinlii pwí nı bilé má la céé wʊ, [2] ní bípíí bıbá baa báa la céétɛ bíwáá íwɛɛ ka kı ji ínéémʊ íkpíŋkpíímú bíbó yɛ: Maríyám waa ba yi naa Maríyám Magıɖaláa yɔwʊ yɛ wíí bó ínéémú ilolé ńnyé. [3] Yáánı Kúúza wa kpɛ́ Heroodi wáá amáána bo yɛ po, Suuzáanı nı ɖabata baké yɛ ba la gbatıí bíwáá árízikí kı logotií nı Yeésu nı úwáá bipinlii yɛ.

Úbwéélí wáá ɖíbóbírí

[4] Zamáa ʊmɔńtí wa cíŋii Yeésu gbeni yɛ nyéní nı íɖó íɖó, Yeésu ŋ́ka kɛɛsɛɛ bı ílemí nɛéyı: [5] "Úbwéélí ʊbá co úwáá kúsaa pooni naa wíí tí yaa íbóó. Wáa ɖée yaanıı yɛ ní íbóó ŋıbá ka lú ńsɛ nyééní ní ba taatıı ŋí páá, ní ínyimúúmú ka jí ŋı. [6] Íbóó ŋıbá ŋ́ka lú ɖísáárí pooni ní ŋa pé, nı kı gɔ́rɛɛ kpe ɖoómi mısɔmsɔm ká fóó ŋı. [7] Ŋıbá ŋ́ka lú íkoŋkoḿ cíígá, bíí kɔ́kɔ́ ŋ́ka yoosii ki pé amá íkoŋkoḿ ŋ́ka nyáŋaa ŋı. [8] Amá ŋıbá ŋ́ka lú kítíí kıjɔjɔɔkı paa kí pé kı ma: ɖigbe báanı ɖílá ma ábí íkuuŋmɔ.» Ní Yeésu ka kpée wéé náá: «Welésiimaá kólááŋmé, wa kpɛ náá ajifɛ kí bíí ŋmɔ́ náá ó ŋmɔ́!»

Batıı bo ní Yeésu ka lólóó nı Ílemí ɖıkɛɛseerı ɖée

[9] Yeésu wáá bipinlii ŋ́ka barıı wʊ naa ílemí ɖıkɛɛseɛr má mii naa lɛɛ? [10] Ní wa kíí bı naa: "Mwáátáá pé ní naa nı bɛɛ úbwéétéŋkɛ pooni wáá íjá ya barı yɛ, amá bıbá bíí aséé bı gbánı bı ɖıkɛɛseerı ɖée, ɖá tám

Bíí fétéé kpaá amá káá ká,
bíí fété kı gbii amá ká ŋu.

Yeésu ŋ́ka bóti bı ɖıkɛɛseerı má

[11] Yeésu ŋ́ka soó úwáá bipinlii naa: «Kpaá maá yáá ɖáa mii yɛ: íbóó sá Mwáátáá wáá ńwéé. [12] Bıbá ɖé ɖéé séé kítíí ka ɖé ńsɛ nyééní yɛ: bı gbii amá siitáánı fóó náá ʊ lɛbɛ Mwáátáá wáá ńwéé bıkpɛgɛléémı pooni ka bı ta fétéé pá wʊ íjá ka kí yáá tı ká ɖıpɛndɛ. [13] Bıbá bíí ɖé ɖée sée kítíí kaa pooni átá káa ɖé séséé yɛ, bı ŋu Mwáátáá wáá ńwéé ní kí kíítíí ńwéé ma ḿmwáá pooni. Amá baá cɛɛ ɖá kpɛrέ ɖigbe. Bı bíí pée pá íjá pɔmí ɖá

bɔ́ɔ́ní ıbá peé nyáŋáá náá bı, bı bíí peé pátí kí tɔ́. [14] Ábí ŋa lú íkoŋkoḿ pooni yɛ mii ɖéé séé binyii ba ŋu Mwáátáá wáá ńwɛ́ɛ́ yɛ; amá kı cɛɛ ɖúúlínya wáá árízikíwámı, nı úwáá ɖılaarı nyaga bı ńnyimíní bo báa be hálı kí tı fóó ábí ɖímáárí[g]. [15] Ábí ŋa lú kítíí kıjɔjɔɔkı paa yɛ mii ɖéé binyii ba ŋu Mwáátáá wáá ńwɛ́ɛ́ kı gbaatıí kí yo bıkpɛŋgɛléɛ́ŋ ajɔjɔɔnı nı íjá yɛŋı, kí bábí ɖá wɛ́ɛ́ hálı bí ɖáá maa ábí.»

Fıtíla waa bo báa ci yɛ

[16] "Ʊbá kpá wa bíí sɛ́ fıtíla kí gbá ɖıkɛrɛ kı ci ɖábó náá kı gbáá tɔ́ gáɖó pɔ́ɔ́. Amá, bı páánıí wʊ kútápáá ńnaa báa yóó fıtíla yɛ ka ba kɔní yɛ ŋká ɖımatírí. [17] Kaa kɔ́kɔ́ bárı yɛ bı bíí ɖáá bɛ́ɛ́ yı, nı yaa kɔ́kɔ́ sá aŋúná bı bíí ɖáá bɛ́ɛ́ yı kí lɛɛ yı fatıma. [18] Gɔ́rémaánı laákarı níwáá ílemí ɖíŋmɔ́rí pooni! Đoómi wa kpɛ náá yambá bíí kótée pá wʊ, amá wa ná kpɛ yambá yɛ bı bíí ŋatí pɔḿ yáa kaa wáa bı maatıí náá ʊ kpɛ yɛ.

Yeésu nyí nı unyibíbi

[19] Yeésu nyí nı unyibíbi bíjá co naa bı tí ká wʊ amá zamáa bo baá féte bı tı fóó úfém. [20] Ní ʊbá ka soó Yeésu naa: "Sínyí nı sínaarımbı ɖé ɖíjípárí bı laá náá bı ká sí." [21] Ní Yeésu ka kíí bı naa: «Mínyí nı nnyibíbi ńsá ba gbii Mwáátáá wáá ńwɛ́ɛ́ ka kı gbaatıí kı yáá nı ɖítóó yɛ.»

Yeésu jíní kúbúlúú kútakpíí

[22] Ńwıı ŋʊbá Yeésu ŋka kɔ́ kúlóŋkpáákó pooni ʊ nı úwáá bipinlii ní wa soó bı naa: "Tí cí maá ɖínyúnbúu kı co ńwálí ŋwaké yɛ. Nı ba fii. [23] Saátı waa ba ɖé kí cíŋgí yɛ Yeésu ŋka gɛɛ. Kúbulúú kútakpííkʊ ka ɖé kı píbí ɖínyúnbúú bó, ní ɖa jɔ́ɔ́níí kí sinií múnyúu ní ma búri kı kɔ́ kúlóŋkpáákó pooni ní ɖa laa ɖa múni nı bı. [24] Nı bipinlii ka jɛtɛ Yeésu gbeni kı feni wʊ kı gí náá: "úkpée, úkpée tı bíí kpó!". Yeésu ka feni kı já nı kúbúlúú nı múnyúu ma jɔ́ɔ́ní kı sinií yɛ ní ɖa ɖɔɔ kí ŋmɛ́rɛ. [25] Yeésu ŋka barıı bipinlii naa: "Níwáá íjápárí ɖé lá?" tínáŋgá ŋka mɔ bı, ní ɖa yá bı bítí. Ní ba ɖé kı barıí tá náá: "unyii úlá sɔ́? úlólóó nı kúbúlúú nı múnyúú ní ba yáá yaa wáa barıí bı yɛ.

Yeésu céétɛ unyii waa kínéɛ́ kíkpíŋkpííkí káa kɔ́ yɛ

[26] Yeésu nı úwáá bipinlii ká tı fóó Genezarée wáá ńɖó, ŋwa ɖe Galilée nyímíní yɛ pooni. [27] Sáatı waa Yeésu kaa síni kítíí yɛ, ńɖó má pooni wáá újá ʊbá ka tó wʊ ńsɛ́. Ínɛ́ɛ́mó múkpíŋkpíímó kɔ́ újá má. Đóó má yɛ ɖíwí ní wa ɖé, waá ɖɔ ɖícé ɖıbání, amá

[g] **8.15** baá tı maa ábí hálı ŋí bé

akúnbó ní wa ɖɔ. [28] Waá ká Yeésu yɛ wa kpíí kɪ gbaa ʊnatám pɔ́ ní kí lólóó ní ḿpwáá
náá: "Ĺlá ní a bɔ́ nɪ mɪ Yeésu Mwáátáá wa jɔ kótápáá yɛ japwa? jé suúru ta náásɪ mɪ!"
[29] Ðoómi Yeésu ɖéé kpíínií kínɛ́ɛ́ má bó, ní kɪ soo kɪ naa kí nyɛ́ unyii má pooni. Sáatɪmɪ
bɪbá kínɛ́ɛ́ kíkpíŋkpííkí náásíí wʊ; ní ba sá úŋálím nɪ ʊnatám nɪ akpacabí nɪ tíkútí ka kɪ
yóó wʊ ɖɪtɛntɛrɛ ɖíkolóo. Amá ʊ tɪbí ŋɪ ní kínɛ́ɛ́ kíkpíŋkpííkí kpam wʊ kɪ paa nɪ kítíí
kíkóŋkóókí páá. [30] Yeésu ŋ́ka barɪ wʊ naa: «Naalɛɛ ní ba yi sɪ?» ní wa kíí wʊ naa: «Bɪ yi
mɪ naa "tuutúúma"». Ʊ wɛ́ɛ́ ɖée ɖoómi ínɛ́ɛ́mʊ́ mʊ́kpíŋkpíímʊ́ tuutúúma ń kɔ́ wʊ. [31] Ní
ínɛ́ɛ́mʊ́ mʊ́kpíŋkpíímʊ́ ka ɖɔɔlɪɪ Yeésu naa ʊ ta jɛ bɪ bɪ kɔ́ ɖíyɛ́lɛndɪ wáá ńfɛ ńtakpé
pooni.

[32] Afamɪ bɪbá la ɖé líbó kígólíí páá kɪ bɔ́ tíjégáá. Nɪ ínɛ́ɛ́mʊ́ mʊ́kpíŋkpíímʊ́ ka ɖɔɔlɪɪ
Yeésu naa ʊ caní bɪ bɪ kɔ́ afamɪ má pooni. Ní wa pé bɪ ńsɛ. [33] Ní ínɛ́ɛ́mʊ́ mʊ́kpíŋkpíímʊ́
ka nyɛ́ unyii ma pooni kí kɔ́ afamɪ pooni. Ní bí kɔ́kɔ́ ka gba ícíí ɖoo kígólíí páá hálɪ
ɖínyúbúú pooni, ní múnyúú ka gba bɪ. [34] Binyii ba baa afamɪ má bó yɛ, káa ká ɖée yɛ ní
ba síŋjɪ kɪ tɪ taŋ ya yá yɛ íɖówámɪ pooni nɪ íɖóbúúmú pooni. [35] Binyii ŋ́ka nyéní bí kpaá
ya yá yɛ. Ní ba fóóní Yeésu gbeni kɪ ká unyii waa bo ínɛ́ɛ́mʊ́ mʊ́kpíŋkpíímʊ́ káa nyɛ́ yɛ,
ka Yeésu natám pɔ́ ɖa kíɪ cɛ́ɛ́tɛ wʊ, ʊ fú tíwɛ́wámɪ. Ní tínáŋgá ka mɔ bɪ. [36] Ba la ka ɖée
báa cɛ́ɛ́tɛ unyii waa ínɛ́ɛ́mʊ́ mʊ́kpíŋkpíímʊ́ káa kɔ́ yɛ ka taŋ ba ké yɛ. [37] Líbó ní ńɖó má
pooni wáá binyii ŋ́ka soó Yeésu naa ú nyɛ́ bíwáá, ɖoómi ɖa la tínɪɪ ɖé bɪ tínáŋgá. Nɪ wa
kɔ́ kúlóŋkpáákʊ́ pooni kɪ bíí póóté. [38] Unyii waa ba cɛ́ɛ́tɛ yɛ ka ɖɔɔlíí Yeésu naa ʊ canɪ ʊ
nɪ wʊ ŋ́karí. Amá Yeésu ŋ́ka yíí nɪ wʊ kí wɛ́ɛ́ náá: [39] «Kpe síwáá kí tí taŋ yaa kɔ́kɔ́
Mwáátáá káa yá kɪ tee sɪ yɛ.» Ní wa póóti kɪ tɪ taŋ ńɖó kɔ́kɔ́ pooni kaa Yeésu kaa yá wʊ
yɛ.

Jaaríisi bísɛ́ nɪ úpé wa jɛɛ Yeésu fúgáákʊ yɛ

[40] Sáatɪ waa Yeésu kaa gɔ́rɛ ɖínyúbúú wáá ńpáŋ ŋwa kée bo yɛ binyii ŋ́ka fɔɔ wʊ.
Ðoómi bɪ kɔ́kɔ́ la baa wʊ. [41] Unyii ʊbá ka fóóní bɪ yi wʊ naa Jaaríisi ʊlá sa ɖícíŋíírídííku
kʊbá wáá úkpée. Ní wa gbaa úɖéyiiŋ bó Yeésu natáŋ pɔ́ kɪ ɖɔɔlíí wʊ naa u co ówáá,
[42] ɖoómi úbísɛ́ ɖaa bámbá wáa kpɛ́, ɖa kpɛ ábé pwí nɪ álé yɛ bo kɪ bíí kpó.

Saátɪ waa Yeésu káa pá újá má wáá yɛ zamáa la nyáŋaa wʊ báanɪ ńwálí ŋúlá.
[43] Bipooni úpé ʊbá la ɖé líbó úwáá ípélemíŋ ka sirímí ɖoo ábé pwí nɪ alé sɔ́. Úwáá ajimí
kɔ́kɔ́ kíí tó lɔkítamɪ wáá amá ʊbá ka féte úcɛ́ɛ́tɛ wʊ. [44] Nɪ wa cúní Yeésu nɪ úbɔ́ɔ́ní bó kɪ
jɛɛ úfúgáakʊ mɔjóóli. Nɪ ʊwáá ípélemí ka pée yóré. [45] Yeésu ka barɪ naa: "ŋmá ńjɛɛ mɪ?
"baaní ŋmá ŋ́ka cɔ́gɔ, nɪ Péétiro ka wɛɛ naa: "Ukpé binyii ba logóópwánɪsɪ yɛ ńnyáŋaa sɪ

kı cíítíí sı. [46] Amá Yeésu ka wɛ́ɛ́ náá: "Ʊbá jɛɛ mı ɖoómi ń bɛ́ɛ́ náá ḿpwáá ŋʊbá nyɛ́ ńbó." [47] Úpé káa ka náá Yeésu bɛ́ɛ́ yɛ nı wa ɖaa gbaa ʊnatáŋ pɔ́. Kí je binyii kɔ́kɔ́ nyimíní kı taŋ kaa bo wáa jɛɛ wʊ yɛ nı ɖée ɖaa pée cɛ́ɛ́tɛ wʊ ɖikolóoḿbó yɛ. [48] Yeésu ŋ́ka soó wʊ naa: «Coni ɖiwondi pooni, nbísɛ́ síwáá íjáparı pɛ sı.»

[49] Yeésu bı ɖé kí lólóó, ní ʊbá ka nyɛ́ní ɖícíŋíídííku wáá úkpé cénɖeni kı soó Jaaríisi naa: "Síbísɛ́ kpe. Ta tí cáárıı úmínílí." [50] Amá Yeésu kaa ŋu ɖée yɛ nı wa soó Jaaríisi naa: «Ta ŋmɔ́ tínáŋgá, barí pá íjá, síbísɛ́ bíí ka ɖícɛ́ɛ́tɛ́rí.» [51] Yeésu káa fóó ɖícéní yɛ, wáa kíí ʊ nı ʊbá ŋ́kɔ́, ɖaá sá náá Péétiro,Yʊwáanı, Jaakı nı ɖíbísɛ́rɛ́ ɖínáá nı únyí bámbá. [52] Binyii kɔ́kɔ́ ɖée wíí kı beleḿ ɖíbísɛ́rɛ́ má bo. Ní Yeésu ka wɛ́ɛ́ náá: «Ta wíí maá wáa kpé, ʊ gɛɛnıí ní.» [53] Binyii ka ɖée la wʊ ɖoómi bı tínıı nyí náá úbú kpe. [54] Ðátám, Yeésu ŋ́ka bá úbú ɖíbísɛ́rɛ́ má ŋalím kí wɛ́ɛ́ nı ńnyɛ́ɛ́ ḿpwá-pwá náá: "nbúu fení!" [55] Ní úbú ka gɔrɛní mıfɛɛnı gabáádíyá. Ní Yeésu ka wɛ́ɛ́ náá bí pá wʊ tíjégáá újé. [56] Ní ɖa yá úbú ɖínáálímı bítí amá Yeésu ka soó bı naa bı ta soó ʊbá ya yá yɛ́.

9

Bipinlii pwí nı bilé má wáá ɖítóó

[1] Yeésu ŋ́ka cíŋii upinliibi pwí nı bilé, kí pé bı ḿpwáá nı íko naa bı jɛ ínɛ́ɛ́mʊ mıúkpíŋkpííwámı ka kí cɛ́ɛ́tɛ íwɛɛwámı. [2] Ní wa tó bı naa bı káá binyii Mwáátáá Bwɛ́ɛ́jérí wáá laabáárʊ, ní kí cɛ́ɛ́té bíbóólíí. [3] Ní wa soó bı naa: «Ní pá náá ta gba maá yambá, ta gba maá ńdɔ́, náá ɖíléfú, náá ajimí náá tíjégáá, ta kpɛrɛ́ maá túfúgátí tilé tilé. [4] Báanı lambó ba bíí fɔɔ náá ní, karí maá ɖícé má pooni hálı nı ɖáá kpéní ɖıtɛntɛɛrı. [5] Binyii ká fɔɔ náá ní, nyɛ́ maá bíwáá ńdɔ́ kí gbɛ́ɛ́ ɖígúgúrí nınatám bo. Ní yá náá ɖée bı bíí bɛ́ɛ́ náá yaa baá yá yɛ ɖaá ya.» [6] Bipinlii ŋ́ka póótí kı gba nı íɖóbúúmú pooni kı tı káá laabáárʊ ʊjɔjɔɔ nı kı cɛ́ɛ́tɛ́ɛ́ bíbóólíí báanı lambó.

Yeésu lemíŋ canı Heróoɖi kɔ́ bítí pooni

[7] Úbwáyáá Heróoɖi wa jo tíbwɛ́ɛ́té Galilée tíŋkɛ paa yɛ, ŋú báa lólóó yaa kɔ́kɔ́ ɖé kı yáá yɛ. Waá tí nyí yaa wáá bíí maatıı yɛ, ɖoómi bıbá lólóó náá: "Yʊwáanı Úlíísiili féniní bíkpíí cíígá." [8] Bıbá la gi naa: «Elíya ŋ́gɔrɛní mıfɛɛnı.» Ba ké yɛ la gi naa : «Anɖébimı ba la karı yɛ ciiga ʊbá ŋ́gɔrɛní mıfɛɛnı.» [9] Amá Heróoɖi ŋ́ka wɛ́ɛ́ náá: "n canı bı catı Yʊwáanı yííɖi. Ŋmá ńsa ɖá wáá unyii waa lemíŋ máa ŋu bı lólóó yɛ? "Nı Heróoɖi ka bɔɔ naa ó ká Yeésu.

Yeésu cá bíjá míílimı bıŋmɔ (5000)

[10] Ní bítóó ka gɔrɛní kı tam Yeésu yaa kɔ́kɔ́ báa yá yɛ. Ní wa gba bı kı póóte nı bı, ní wa nyé kı ɖátí bı ńdɔ́ ŋwaa baa yi naa Bɛtısáyíɖa yɛ gbeni. [11] Amá binyii ŋ́ka bée, ní kı ɖe wʊ. Yeésu ŋ́ka fɔɔ bı nı kı lóloo nı bı Mwáátáá Bwéétéŋkɛ lemíŋ ní kı céétéé baa ɖáa barıí ɖícéétérɛ yɛ. [12] Kútáá kíı bı ɖé mwéńgí ní bipinlii pwí nı bilé má ka ɖá Yeésu gbeni nı kı soó wʊ naa: «Soó binyii má náá bı co íɖóbúúmú nı kuraámı pooni ya cuni yɛ kı ka ńdɔ́ɔ́ nı ɖíjérífém, Đoómi tı ɖé ílɛ kítíí kikóŋkóóki páá.» [13] Amá Yeésu ka kíí bı naa: "pá maá bí nímánja tíjégáá bı jé" Bipinlii ka kíí wʊ naa: "kpɔ́nɔ́mı bıŋmɔ nı íjɛ ilé ńɖé. ı laá náá tí tí ɖá binyii nɛḿbɛ kɔ́kɔ́ tíjégáá?" [14] Bíjá ɖée míílimı bıŋmɔ (5000) ńla ɖé líbó. Yeésu ŋ́ka soó úwáá bipinlii naa: "caní maá bı karí aya ikuulé nı pwí íkuulé nı pwí". [15] Ní bipinlii ka lafʊ yá ɖéé Yeésu káa wéé bı yɛ. [16] Yeésu ŋ́ka gba kpɔ́nɔ́ bıŋmɔ má, nı íjɛ ilé má, nı kı ɖáátı anyimí kútápáá kí nyɔ́m Mwáátáá tíjégáá má bó. Nı wa gíí tı kı gbaa tee bipinlii naa bı gbáá bú zamáa. [17] Bí kɔ́kɔ́ ŋ́ka ŋmɔ́ kı gbé ɖée baa laa yɛ. Ní kı gba tíjégáá ta ké yɛ ɖa gbé tíkétí pwí nı tilé.

Péétiro wéé náá Yeésu ńsa Mesíiya

[18] Ńwıı ŋʊbá, Yeésu la ɖé ŋ́kóndɔ́ kí mɛé ní úwáá bipinlii la ɖé ugbeni. Ní wa barıı bı naa: "Binyii mii naa ŋmá nı ma sá?" [19] Ní bipinlii ka kíí wʊ naa: "bıbá gi naa í sá Yʊwáanı Úlíísiili, bıbá bíí métɛ́ gi naa Elíya, nı ba ké yɛ bíí gi naa í sá anɖébimı ba la karı yɛ ciiga ʊbá wa feniní bíkpíí cíígá yɛ." [20] Yeésu ŋ́ka barıı bı naa: "nımı ní, ŋmá ní na gi naa ń sá? "Péétiro ka kíí naa: «Í sá Mwáátáá wáá Kírísíto waa Mwáátáá káa tó yɛ.»

Yeésu káá úwáá múkú nı úwáá ɖifeńɖí

[21] Yeésu ŋ́ka tínıı yíí nı bı naa bı ta soó yı ʊbá, [22] ní wa léte naa: «Đa barıí náá Unyiijapwa ńtínií yá wahála. Bíkpélébí, saráaraamı wáá bíkpélébí nı bımarámínlí wáá bíkpélébí bíí yíí wʊ; bı bíí caní bı kpɔ wʊ ní ńwıı ńtáárií ɖáárí ufení.»

[23] Yíí bɔ́ɔ́nı ní wa soó ba kɔ́kɔ́ bı ɖé líbó yɛ naa: «Ńsá náá naa ʊbá laá náá ú ɖe mı, ú caní úmánja bo ɖımaatıurı, Ú gbá úwáá ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá báanı bá ɖáárí kí ɖe mı. [24] Đoómi wa laá náá náá ú pɛ ʊfɛɛmı ʊ bíí fé mı; amá wa fé náá ʊfɛɛmı ḿbó ʊ bíí pɛ mı. [25] Đífɔ́ɔ́sıurı ɖílá nı ɖa kpɛ naa unyii ŋ́kpɛrɛ́ ɖúúlinya kɔ́kɔ́ wáá árízikí ɖa ké náá kí fé ʊfɛɛmı náá únógo mı? [26] Unyii ŋu náá ḿmé nı ńwáá ńwéé wáá ífé, ɖa tám máa Unyiijapwa bíí ɖáa ŋmɔ́ úwáá ıfé, ʊ ɖaa ɖa náá úwáá íkpílíí nı Wíínáá nı úwáá Malááyíkamı ɖacırı-cırı yɛbɛ wáá íkpílíí pooni. [27] N soo nı ɖa sá íjá ba ɖé ílɛ yɛ ciiga

bıbá káá kpó ɖáánı bı ká Mwáátáá bwééjérí. [28] Wáa wéé ńwéé má kí tó yɛ, ɖéé íwıı inyii bɔ́ɔ́ní, Yeésu ŋ́ka gba Péétiro, Yʊwáanı nı Záakı ní ba jɔ́ ɖíjɔ́ɔ́ páá naa bí mɛɛ. [29] Sáatı waa báa ɖé kı mɛ́ yɛ, unyimíŋ pooni ŋ́ka kpɛ́nı ɖíɖéérí nı úwáá tífúgátí ka pée kpéni ɖápínpíntí kı matıí. [30] Ní binyii bilé bıbá bı ɖé kí lólóó ní Yeésu; ɖa la sá Múúsá nı Elíya, [31] ní bı fóóní nı Mwáátáá wáá íkpílíí wáá ɖímátírí pooni. Kí lólóó bı nı Yeésu ɖée wáá bíí ɖaa yá útóóre kí kpó Yerúsalɛ́ɛmı yɛ. [32] Péétiro nı újɔ́tɔ́lɔ́mı bı ɖé mıgɛɛ mítakpíímíní ; Báa fii yɛ nı ba ká Yeésu wáá íkpílíí nı binyii bilé má yó bı nı wʊ. [33] Sáatı waa binyii má káa búú bíbá nı Yeésu yɛ, Péétiro ŋ́ka wɛ́ɛ́ náá: "Úmínlí ɖa ya naa tí ɖéé íle. Tí bíí yá ícɔ́lɔ́bɔyímú mıta, ukolóo bíí sáá síyɔwʊ úléérí ńsáá Múúsá yɔwʊ nı útááríí Elíya yɔwʊ. "Amá Péétiro ká la nyí yaa wáa la lólóó yɛ. [34] Sáatı waa wáa ɖée lólóó ɖée yɛ ɖítíígbe ɖıbá ka jɔ́ní kútápáá kı ci bí bó nı úwáá ḿbɔ́ɔ. Ní ɖa yá bipinlii tínáŋgá ɖée ɖítíígbe má káa ci bí bó ɖée yɛ. [35] Ðítíígbe pooni ní ba ŋú ńnyéé ŋʊbá káa gi naa: "Nɛ́ɛwʊ má ńsá njapwa wíí ní ma lɛɛ gbirí maá nı wʊ." [36] Ńnyéé má káa lóloo kí tó yɛ, ní ɖa ké Yeésu bámbá. Ní bipinlii ka ɖɛ kı ŋmɛ́rɛ, ɖáwáá tám má pooni báa tí soó ʊbá kaa báa ká yɛ.

Yeésu cɛ́ɛtɛ úbú waa kínéé kíkpíŋkpííkí káa náásíí yɛ

[37] Ðá wáá kúpíítíní,Yeésu nı úwáá bipinlii ka sinini ɖíjɔ́ɔ́ páá nı zamáa úmɔ́ntı ka ɖáa tó Yeésu ńsɛ. [38] Zamáa má pooni nı unyii ʊbá ka kpíínií kı gí náá: «Úmínlí jé suúru kı kpaá njapwa, ɖoómi ńwáá úbú ukolóó níı. [39] Kínéé kíkpíŋkpííkí kıba cááríí wʊ ní, kí pee kɔ́ náá wʊ kı cɛɛ wa búríŋí íkpíí ní, kı cigitií wʊ nı ḿpwáá, ní tímɔtá ŋ́ka nyɛnı ʊmɔɔnı, ɖée ní kínéé má ka bíí náásıı wʊ, ká nyɛ upooni wéré. [40] Ń ɖɔɔlıı síwáá bipinlii naa bí jɛ kínéé kíkpíŋkpííkı má amá baá féte.» [41] Yeésu ŋ́ka wéé naa: «Zaamáánı nɛ́ɛwʊ wáá bınyiikpıŋkpıubı ba na kpɛ íjápárí ní na sá, íwıı ıŋa ní ma bíí karínı nı? íwıı ıŋa ma bíí kpaá ní? ɖáánı sıjapwa íle.» [42] Sáatı waa úbú káa cuŋgí ní Yeésu yɛ kínéé má ŋ́ka méé wʊ kítíí kı cigitíí wʊ nı ḿpwáá. Amá Yeésu ŋ́ka wéé kínéé kíkpíŋkpííkí má náá kı nyé, ní wa cɛ́ɛtɛ úbú kí gɔ́rɛní wʊ kí tee úɖínáá. [43] Ní ɖa yá binyii kɔ́kɔ́ bítí ní ba ɖé kí lólóó náá: «Íjá Mwáátáá lafʊ sá úkpé.»

Yeésu kpeé taŋ úwáá múkú

Ða yá bı kɔ́kɔ́ bítí yaa kɔ́kɔ́ Yeésu káa yáá yɛ. Nı wa soó úwáá bipinlii naa: [44] «Gbirí maá kúlááŋmé yaa máa bíí soó nı wáánımı yɛ: "bı bíí ɖaa mɔ Unyiijapwa kí tɔ́ úbááráámí gáání.» [45] Amá bipinlii ká ŋú ńwɛ́ɛ́ má pooni: ílemí má la ɖé bı ɖıbwambwá

ka bí ta fété ŋmɔ́ ipooni bo, ní tínáŋgá la bá bı naa bı barıı Yeésu ipombírí.

Ŋmá ńsá úkpée?

46 Bipinlii ŋ́ka búri kı barıí tá náá bı béɛ́ náá bícíígá ŋmá ńsá úkpée. 47 Yeésu ŋ́ka béɛ́
yaa báa ɖee matıí bíbém yɛ. Nı wa gba úbú ʊbá, kı yóó wʊ ugbeni, 48 Ní wa soó ówáá
bipinlii naa: «Wa fɔɔ náá úbú nɛɛ́wʊ nı ɖılaarı ḿmé bó, fɔɔ ḿmé mánjá; nı wa fɔɔ náá
mı fɔɔ wa mɛ́tɛ́ tóní mí yɛ. Đoómi wa sá nícíígá ówáá yɛ, wíí ńsá úkpée.»

Wa ná sá níbááráá yɛ laá nı

49 Ní Yʊwáanı ka soó Yeésu naa: "Ukpé tı ká ʊbá káa ji ínɛ́ɛ́mú múkpíŋkpíímú nı
síyííɖi bo. Nı ta bɔɔ naa tı peré wʊ, ɖoómi ʊ kpá tícíígá." 50 Yeésu ŋ́ka kíí wʊ naa: «Ta
yíí máa nı wʊ. Đoómi wa ná sá níbááráa yɛ sá níyɔ́wʊ.»

Samaárıya wáá kíɖóbíi kıbá yíí Yeésu ɖıfɔɔrı

51 Tám waa Yeésu káa bíí fii ɖúúlinya nɛ́ɛ́wʊ yɛ kíí cu. Nı wa tínıı gba nííya naa ʊ pá
Yerúsalɛ́ɛmı. 52 Nı wa tó bítóó bí líí wʊ ńsɛ. Ní ba póóti kı co Samáárıya wáá kíɖóbíi
kıbání, ka bı kpíírıı ówáá ɖífóóndí. 53 Amá ńɖó má pooni wáá binyii ká fɔɔ wʊ ɖoómi ʊ
bı pá Yerúsalɛ́ɛmı. 54 Bipinlii má pooni Yʊwáanı nı Jaákı ka soó Yeésu naa: "Tíɖáá ı laá
náá tí wɛ́ɛ́ ḿmíí náá ŋʊ nyɛ́ní kútápáá ka kí wé bı." 55 Ní Yeésu ka kɛɛtɛ bíbó kí já nı bı.
56 Ní ba póóti kíɖóbíi kıbá pooni.

Ba laá náá bı ɖe Yeésu yɛ

57 Bı bı ɖe ńsɛmpaa kı pá nı ʊbá ka soó Yeésu naa: "ń bíí ɖe sı báanı lambó ní a pá
náá." 58 Yeésu ŋ́ka kíí wʊ naa: «Kɔlɔ-kɔlɔmı kpɛ́ ífɛ ní kútápáá wáá ínyímúúmú kpɛ ájé,
amá Unyiijapwa ka kpɛ fúnaa waa bíí ɖɔɔ ka kí wom yɛ.» 59 Ní Yeésu ka soó ʊbá mɛ́tɛ́
náá: «Đe mı» ní wíí ka kíí wʊ naa: «Úmínlí pá mı ńsɛ ka ń tı sí míínáá ɖáánı.» 60 Yeésu
ŋ́ka kíí wʊ naa: «Caní bíkpíí ńsí bíwáá bíkpíí; ísɛ́ co kí tí káá Mwáátáá Bwɛ́ɛ́jérí.»
61 Unyii ʊbá mɛ́tɛ́ ka soó Yeésu naa: «Ń́ bíí ɖe sı Úmínlí, amá pá mí ńsɛ ńtı soó ńwáá
ɖícénpooni wáá biyii naa ɖaaríkote.» 62 Yeésu ŋ́ka kíí wʊ naa: «Ubá ko náá nı íná
íkpaŋgá ní kí kpɛɛ́ náá úbɔ́ɔ́ní úɖáŋgíí ká ya kı tee Mwáátáá Bwɛ́ɛ́tɛ́ŋkɛ.»

10

Yeésu tó bipinlii íkuuta nı pwí nı bilé (72) naa bı coo tı káá Mwáátáá wáá ńwɛ́ɛ́

[1] Yíí bɔ́ɔ́nı Yeésu ŋ́ka lɛɛ bipinlii íkuuta nı pwí nı bilé (72) bıbá kí tó bı bilé-bilé íɖɔ́ nı atɛntɛ ŋwa pooni wáá bíí co ómánja yɛ. [2] Yeésu ŋ́ka wɛ́ɛ́ bı náá: «Tíjégáá ɖígbárí wéété, amá bítóóyálí ká wéété. Đée bo mɛɛ maá náá waa jégáátı báa bíí gbá yɛ ńtɔ́ní bítóóyálí ka bí gbá tı. [3] Póótí maá n tó ní ɖéé séé ípiíbúúmú kúponi wáá íbwɛ́ cíígá. [4] Ta Bá maá ajimí, náá ɖíléfú, náá anataa. Ta bíí maá tám íɖɔ́ɔ́ pooni ní pá náá ńsɛmpaa. [5] Ní yaa tı kɔ́ náá ɖícé ɖıbá pooni, lıí wɛ́ɛ́ maá náá: ɖiwonɖi ńɖéé ɖícé nɛńɖɛ bo. [6] Ńsá náá unyii wa laa ɖiwonɖi ɖé náá líbó níwáá ɖiwonɖi waa ɖımɛɛrı bíí siní úbó; ká sá náá ɖéé níwáá ɖımɛɛrı bíí gɔ́rɛ́ní níbó. [7] Karí maá ɖícé ma pooni, jé maá kí nyɔ maá kaa bı pa náá ní, ɖoómi ɖa barıí bı fɛrɛɛ útóóyálí. Ta nyɛ́ maá ɖícé má ní kí co nɛ́ɛ́ɖɛ pooni. [8] Ní kɔ́ náá ńɖó ŋʊbá pooni ní binyii ka fɔɔ nı, jé maá kaa bı pa náá ní; [9] Cɛ́ɛ́tɛ maá bíbóólíí ba ɖé líbó yɛ kí soó bı naa: "Mwáátáá Bwɛ́ɛ́jérí kíı cuni nı. [10] Amá nı co náá ńɖó ŋʊbání ní baá fɔɔ náá nı, co maá abembe paa kí soó maá bı naa: [11] "Ní wáá ńɖó wáá ɖígúgúrí ɖa náŋaa nı tı natám mánja yɛ tí pítíí ɖi kı tee nı, amá bɛ́ɛ́ maá náá Mwáátáá Bwɛ́ɛ́jérí cuni nı." [12] N soo nı, ɖícúgúrí wıŋʊ, Sóɖɔ́mı wáá binyii bíí ká sooci ɖá póo ńɖó má wáá binyii.»

íɖó ŋa ná laá bí pá íjá yɛ

[13] Mbusú baa sı Koraasɛ́ɛnı wáá ńɖó, ísɛ́ mɛ́tɛ́ sá mbusú baa sı Bɛtısáyíɖa wáá ńɖó ɖoómi maamáácimı ba yá níwáá yɛ ńsá maá náá Tíiri nı Siɖɔ́ɔ́nı ní ɖa yá maá, ɖa peé kɛ́ɛ́lɛɛ maá báa bıí kpɛ́ní bíɖérí yɛ, bı bıí yɛ́ fɔrɔtɔmı kí fú bı karí maá mıfanáa pooni kı míní bíwáá ɖíkpɛ́nɖí. [14] Yíí bó ní ɖícúgúrí ɖáárí Siɖɔ́ɔnı nı Tíiri bíí ká sóócí nı nımı. [15] Ní ísɛ́ kafɛrınawúm wáá ńɖó ı maatıí náá Mwáátáá bíí jɔ́ɔ́ní sı kútápáá? Tɔ́ɔ, ʊ bíí sini ní sí bíkpíí cíígá. [16] Yeésu ŋ́ka kpée soó ówáá bipinlii naa: «Unyii gbírí náá nı nımı ḿmɛ́ ní wa gbírí nı, wa yíí náá ní, ḿmɛ́ ní wa yíí, ní wa yíí náá mí yíí wa tó mı yɛ.»

Bipinlii íkuuta nı pwí nı bilé wáá ɖígɔ́rɛ́nɖí

[17] Yíí bɔ́ɔ́ní bipinlii íkuuta nı pwí nı bilé (72) má ká gɔ́rɛní kí tínıı ɖé ḿmwáá pooni kí gí náá: "Tíɖáá, ínɛ́ɛ́mʊ́ múkpíŋkpíímʊ́ mánja yáá yaa táa barıí bı naa bı yá yɛ, tí yíí náá síyííɖi. [18] Yeésu ŋ́ka wɛ́ɛ́ náá: «N bı kpɛ́ɛ́ kútápáá siitáánı káa nyénı nı kı lú ɖéé ɖımɛlɛmélɛɛ́ yɛ. [19] Gbirí maá, ń pé ní ḿpwáá náá nı coo íkoo nı ínyɔ́ɔ́ páá nı kı po kúbááráá wáá ḿpwáá kɔ́kɔ́ bó, ní Yambá káá fété yá nı íkpíí. [20] Amá nı bíí ɖéé náá ḿmwáá pooni ta ɖéé maá ḿmwáá pooni naa ínɛ́ɛ́mʊ́ múkpíŋkpíímʊ́ yáá yaa naa barıí bı yɛ amá ɖéé maá ḿmwáá pooni ɖoómi Mwáátáá waa níyííŋ ugbeni kútápáá.»

Yeésu ɖé ḿmwáá pooni

21 Tám má pooni Kínéɛ́ Đacırı-cırı yɛkɛ canı ɖa mwáŋgu Yeésu páán ní wa wɛ́ɛ́ náá: "Míínáá, Tíɖáá kútápáá nı kítíí ráá, ńnyɔ́m sí áa míní bíyáá yaa áa bárı ńcííráámí nı bíbɛ́ɛ́lí yɛ. Ɛ́ɛn, Míínáá, ɖée ní a tínıı bı laá naa ɖa ɖéé.

22 «Míínáá tee mı báanı batıı. Ʊbá ká nyí náá ŋmá ńsá Ájapwa ɖáá sá náá Áɖínáá, ní ʊbá ká nyí Áɖínáá ká sá náá Ájapwa, nı baa Ájapwa káa laá bí bɛ́ɛ́ wó yɛ.» 23 Ní Yeésu ka kɛɛ́tɛ ʊbá kı soó úwáá bipinlii bámbá náá: «Ní ɖé ḿmwáá pooni náa ká kaa náa ɖée ka yɛ. 24 Đoómi n soo nı: anɖébimı nı bíbwɛ́ɛ́bı ɖabata laá náá bí ká kaa náa ka ńnɛ yɛ amá baá ká yı, bı bı laá bı gbirí yaa naa gbirí nnɛ yɛ amá baá gbiri!» 25 Ʊmarámínlí ŋ́ka fii kı soó Yeésu ka ú gbá wʊ kútápáá: «Úkpée lɛɛ-lɛɛ ní ma bíí yá kí ká Mwáátáá gbeni mıfɛɛ ma ná tóó yɛ?» 26 Yeésu ŋ́ka kíí wʊ naa: «Ĺlá ní ba waa marа́ pooni? lɛɛ-lɛɛ ní a ŋú íwaa má pooni?" 27 Nı ʊmarámínlí má ka kíí wʊ naa: «Đa barıí ı laa Tíɖáá síwáá Mwáátáá nı sıkpɛŋgɛlɛ́ɛ́ɖı kɔ́kɔ́, nı sínɛ́ŋkɛ́ kɔ́kɔ́, sípwáŋ kɔ́kɔ́, nı síwáá ɖíbɛ́ɛ́rí kɔ́kɔ́. Nı ɖa barıí ı laa sítɔ́wʊ ɖée sí mánjá.» 28 Yeésu ŋ́ka soó wʊ naa: ı kpɛ íjá. Yá yı ka kí ká mıfɛɛ. 29 Amá ʊmarámínlí bı laá úmíní náá ʊ kpɛ íjá. Ní wa barıı Yeésu naa: «Ŋmá ńsá ńtɔ́wʊ?» 30 Yeésu ŋ́ka kíí wʊ naa: "Unyii ʊbá la gba ńsɛ Yerúsalɛ́ɛmı kı pá Yerikóo nı wa tı nyé mıtakpííráámı bıbá bo bíí ŋ́ka fɔɔ kaa kɔ́kɔ́ wáa ba yɛ, kı bwaa wʊ hálı ʊ cúni múkú ní ba pooti kı canı wʊ. 31 Nı ɖá yá náá saráaraa ʊbá ɖée gbaatıí nı ńsɛ má. Wáa ká unyii má yɛ, wa gbanı ńsɛ wáá ɖíwárí ɖaké yɛ kı sɔ́ŋɔɔ. 32 Lefíiraa ʊbá métɛ́ ŋ́ka fóóní ɖıtɛntɛɛrı má, ní wa ká unyii má, nı wa gbanı ńsɛ wáá ɖíwárí kí sɔ́ŋɔɔ. 33 Amá Samaríyaraa ʊbá bı pá ńsɛ kı gbanı líbó bó, wáa fóó unyii má gbeni yɛ, ka kí ká wʊ yɛ, ɖa tínıı yá wʊ íceceé. 34 Ní wa cúni wʊ, kı tɔ́ ŋkpɔ nı mıɖaa[h] úwáá íbóóní ka ɖa kpó nı wa gbe wʊ ɖícóókpéré. Kı gba wʊ kı páá úwáá aŋɔ́ páá kı coni wʊ bıcambı céndeni, ní kı kpaá wʊ. 35 Đáwáá kʊpıtíní samaríyaraa ŋ́ka lɛɛ ajimí, ákúbí alé kı tee ɖícé má ráá ní kı soó wʊ naa: "Kpaá unyii má, ajimí má ká fóó náá sí ń bíí ɖáá fɛrɛɛ sı kaa aa púú ka kı kpaá nı wʊ yɛ ńgɔ́rɛ́ní náá.

36 Ní Yeésu ka barıı naa: "sıkpaárí pooni binyii bıta má pooni ŋmá ń yá unyii wa baa bwaa ńnɛ yɛ ɖéé séé útɔ́wʊ yɛ. 37 Ʊmarámínlí ka kíí wʊ naa: «Wa ŋú úwáá íceceé yɛ.» Nı Yeésu ka wɛ́ɛ́ wʊ naa: «Coni kí yá ɖéé métɛ́.»

Máarıtı nı Máríyám fɔɔ Yeésu

---

[h] **10.34** mıɖaa waa báa yá nı fíínyi wáá ácíbí

38 Yeésu nı úwáá bipinlii káa ɖé ńsɛmpaa kí pá yɛ, nı wa kɔ́ kíɖóbíi kıba pooni úpé ʊbá
ɖé líbó bı yi wʊ naa Máarıtı wíí ŋ́ka fɔɔ Yeésu úwáá ɖícénpooni. 39 Ʊ la kpɛ ʊnaarı úpé
úbá bi yi wíí naa Máríyám. Máríyám má ka Tíɖáá natáŋ pɔ́ kı gbii yáá wáá la mii yɛ.
40 Máarıtı wíí bı gbiini áɖííní tóóre nı wa ɖa Yeésu gbeni kı wɛ́ɛ́ wʊ naa: «Tíɖáá ɖáa soo
sı ıbá nnaarı káa canı nı mı átóó nɛɛ́yı ńbámbá naa ńyá ŋı yɛ? soó wʊ yaŋkɔ́ náá ó ɖáá
logó nı mı.» 41 Tíɖáá ŋ́ka kíí wʊ naa: «Máarıtı, Máarıtı á woḿ ní á yáá salam ílemí
ɖabata bo, 42 Amá ílemí íkolóo ńpo. Máríyám lɛɛ ya ya yɛ nı ʊbá káá fété fɔɔ yı ugbeni.»

11

Yeésu nı ɖımɛɛrı

1 Ńwıı ŋʊbá, Yeésu la ɖé kı mɛɛ́ ɖıtɛntɛɛrɛ ɖíbání. Wáa to yɛ, nı úwáá upinli ʊbá ka
barıı wʊ naa: "Tíɖáá míní tí ɖımɛɛrı ɖée Yʊwáanı káa míni pinliibi yɛ. 2 Yeésu ŋ́ka soó
bı naa: «Ní bíí mɛɛ náá wɛɛ maá náá:

Tíɖínáá,
Ða barıí báanı ŋmá ńbɛ́ɛ́ náá ísá Mwáátáá ɖacırı-cırı;
caní síwáá tíbwɛ́ɛ́jérí ńfóóní.

3 Pá tí báanı báɖáárı tíjégáá taa ɖáa barıí tí yɛ
4 Cátí tíwáá íkpíí,
Ðoómi tı mánja tícatíí ba kɔ́kɔ́ cútíí nı tı yɛ. Ta caní tí kɔ́ ílemí yaa pooni báa bíí
fétéé báá tı yɛ.»

5 Yeésu ŋ́ka kpée soó bı naa: «Tı gbá náá: nı cíígá ʊbá kpɛ újɔ́tɔ́ ní wa co úwáá kúnyɛ́ɛ
kútábúútıgáá ní kí soó wʊ naa: "Míjɔ́tɔ́, paatí mı kpɔ́nɔ́mı bıta. 6 Ðoómi ńjɔtɔ́lɔmı ciiga
ʊbá nyɛ́nı ńsɛ kı ɖá ńwáá, amá má kpɛ yambá ńbíí pá wʊ. 7 Ní wa ké yɛ ka kíí wʊ kí
ɖéni ɖícéní naa: "canı mı ńwom ŋ́kíı pıı abatálá mını ńwáá bíyáá kíı ɖɔ́. Mɛ́ɛ́ tí fétéé fii
kı teé sí kpɔ́nɔ́mı.» 8 Ń soo nı báánı waá fii naa ʊ bíí teé wʊ wáa sá újɔ́tɔ́ yɛ bo, ʊ bíí sıí
fii ɖée kı teé wʊ kaa waa laá yɛ ɖoómi újɔ́tɔ́ lıı nyágá wʊ ká woḿ. 9 Yíí bó ní ḿmɛ́ ka
soo nı naa: "barıı maá bí pá nı; bɔɔ maá ní bíí ká; gá maá abatálá bı bíí pıtí ní.
10 Ðoómi wa barıı náá bı bíí pá wʊ; wa bɔɔ náá ʊ bíí ká; ní bı bíí pıtí abatálá wa gaá
yɛ. 11 Ní cíígá ʊbá sá náá áɖínáá ʊ bíí kíí kí gbá ukoo kı teé ʊjapwa ɖaké náá ʊjɛ ní wa
barıı wʊ?. 12 Náá ʊ bíí teé wʊ únyɔ́ɔ́ ʊ barıı náá wʊ ɖıjɛ?. 13 Ńsá náá nımı, ba ná ya yɛ ní
nyí kı tee tíwɛ́mı tıɔjɔɔtı níwáá bíyáá, ɖa mii naa Tíɖínáá wa ɖé kútápáá yɛ bíí pá
Kínéé Ðacırı-cırı yɛkɛ ba mɛɛ́ wʊ kı yɛ!»

Yeésu kíí ba ɖée cií wʊ yɛ

[14] Ðıbá Yeésu la ɖé kı ji kínéé kíkpíŋkpííkí ka kɔ́ újá ʊbá ka cɛɛ wáa tı fétée lólóó yɛ. Kínéé kíkpíŋkpííkí káa nyé upooni yɛ, ní újá má ka búri ɖílóloori ní ɖa tínıı yá zamáa bítí. [15] Bıbá ŋ́ka lólóó náá: «Bɛlızebúúli, ínéémʊ́ múkpíŋkpíímʊ́ wáá ʊ́bwáyáá ńpé Yeésu ḿpwáá náá ʊ jɛŋgıı ínéémʊ́ má!» [16] Ba ké yɛ bı laá bı gbá Yeésu kútápáá nı ba soó wʊ naa: "yá kútá kʊbá kwa nyéní nı Mwáátáá gbeni yɛ". [17] Amá Yeésu la nyí yaa baá ɖée maatıí yɛ nı wa soó bı naa: «Úbwéétéŋkɛ kukolóó wáá binyii yáá náá kújáá bíŋméŋmé, kʊ bíí nogó, ní áɖíí ŋa ɖé kupooni yɛ bíí lé tá bó. [18] Ńsá náá siitáánı bwéétéŋkɛ pooni wáá binyii fii náá nı ta, ɖée lɛɛ-lɛɛ nı úbwéétéŋkɛ ŋ́ka bíí lıı ɖé? ɖoómi ní lólóó náá nji ínéémʊ́ múkpíŋkpíímʊ́ ɖoómi Bɛlızébúúli ńpé mí ḿpwáá. [19] Ńsá náá Bɛlızebúúli ńpá náá mí ḿpwáá naa ńjɛ ínéémʊ́ míkíŋkpíímʊ́, ɖée, ŋmá ńpé níwáá bipinlii ḿpwáá naa bı jɛ ínéémʊ́ má? Yíí bo ní níwáá bipinlii mánja wáá ɖíyárı mii naa nilemíŋ kpe. [20] Amá, ńsá náá nı Mwáátáá wáá ḿpwáá nı ma ji ínéémʊ́ múkpíŋkpíímʊ́, Ða mii naa Mwáátáá bwééjérí kíı fóóní nícíígá níı.»

[21] «Ń sá náá unyii wa kpɛ ɖíkpɔ́rí ka kí bá tíkɔnwɛɛ yɛ baa náá ówáá ɖícé bó, ıbá káá bénı kaa wáa kpé yɛ. [22] Amá unyii wa kpɛ ḿpwáá ɖa po wʊ yɛ je náá wʊ, ʊ bíí fɔɔ ówáá tíkɔnwɛɛ taa wáá bı ba kı pé ʊbá íjá yɛ, nı kaa kɔ́kɔ́ waá kpɛ yɛ kı gbáá bú.»

[23] «Wa kpá ńbó yɛ sá ńbááráá nı wa ná logó nı mı naa ńcíŋíí yɛ yaasıí.»

Kínéé kíkpíŋkpííkí wáá ɖígɔ́rɛnɖı

[24] «Kínéé kíkpíŋkpííkí nyɛ náá unyii ʊbá pooni, kı bíí jiní kítíí kíkóŋkóókí páá kı bɔɔ́ fúnaa káa bíí wom yɛ. Amá kaá ká náá ní kí wéé kíbá náa: "Ń bíí gɔ́ré ɖíce ɖaa pooni máa nyénı yɛ." [25] Kíwáá ɖıgɔ́rɛnıɖí pooni, ní ka ká náá bı yatı ɖícé, kí koré ɖı kúlááŋmé. [26] Ní ka tı gbaní ínéémʊ́ múkpíŋkpíímʊ́ mıbá makpée sá múkpíŋkpíímʊ́ kı po kı yɛ bilolé, ní ma ɖáa kɔ́ unyii má kı karí nı wʊ. Yíí bɔ́ɔ́ní unyii má lemíŋ ŋ́ka kpée pwáŋgıı ɖa poó ɖíbúrígáá.»

Ḿmwáá íjá yɛɖɛ

[27] Yeésu pee lólóó ɖée nı úpé ʊbá ka lólooni binyii ciiga naa: «Ḿmwáá kı tee úpé wa fɔɔ síwáá ɖipoo ka kí pé sı ɖíbíí yɛ." [28] Nı Yeésu ka kíí naa: "Hálı, ḿmwáá kı tee ba gbii Mwáátáá wáá ńwéé ka kí yáá nı ŋʊ ɖítóó yɛ ńsá!»

Kúta kwa ɖé maamááci yɛ wáá ɖıbarıɖı

[29] Sáatı waa zamáa káa cígí Yeésu gbeni yɛ nı wa ɖé kı lólóó náá: "Záámaní néɛ́wʊ

wáá binyii ká ya; bı barıí mı náá ńyá maamáaci ʊbá. Amá náá ká maamááci ʊbá ɖáa sá náá Yúúnúúsi yɔwʊ." [30] Ðoómi, Ðée Yúúnúúsi káa sá kótá kı tee Niníífi wáá ńɖó yɛ, ɖée má nɔ́ɔ́ ní Unyiijapwa ka bíí ɖáá sáá záámaní nɛ́ɛ́wʊ wáá binyii wáá kótá. [31] Ðícúgúrí wıɯʊ, ńjíí bó wáá úbwɛ́ɛ́pé bíí nyéní kí pıntıntı záámaní nɛ́ɛ́wʊ wáá binyii ɖoómi ʊ nyéní nı ńɖanɖa bó kí gbiri ɖée úbwáyáá Sulemáánı káa lólóó nı ńcíí. Amá ʊbá ɖe úlɛ́ kı po Sulemáánı!" [32] Ðícúgúrí ɖáárí, Niníífi wáá binyii bíí nyéní záámaní nɛ́ɛ́wʊ wáá binyii bo kı pıntıntı bı, ɖoómi Niníífi tıbı kpénı bíɖéeri báa ŋu Yúúnúúsı káa káá Mwáátáá wáá ńwɛ́ɛ́ yɛ. Ní ʊbá ɖé úlɛ kı po Yúúnúúsı.

Tíwé bó wáá ɖımatírí

[33] "Ʊbá káa sɛ́ fítíla kí bárí wʊ náá kí gbáá tɔ́ ɖıkɛrɛ pɔ́ɔ́; amá, bı yo wʊ úwáá ɖíyórɛ́ɖifém[i], ka ba kɔní yɛ ŋ́ká ɖımatírı. [34] Sinyimíri sá síwénte wáá fıtíla: sinyimíri ɖé náá alaafiya siwénte bíí ká ɖíjándí, amá sinyimírí bo náá; ɖátám síwáá tíwé bíí ɖéé ɖıbwambwaní. [35] Ðée, gɔrɛnı laakarı ɖımatırı ɖa ɖé sipooni yɛ ńta kpɛnı ɖıbwanbwá. [36] Síwénte kɔ́kɔ́ ɖaa ɖé náá ɖımatírí nı ká ké fómbá síwáá tíwé má kɔ́kɔ́ bíí ɖée ɖımatírí pooni ɖéé fıtíla wáá ḿmíí ńjáníí sí bó yɛ".

Yeésu pıntıntı farizíitıbı nı bımarámínlí wáá bíkpélébí

[37] Yeésu káa tó ɖílóloori yɛ, ní Farizíiraa ʊbá ka yíí wʊ náá ʊ ɖáá tı jé tíjégáá ówáá. Yeésu ŋ́ka co, ní kí tı karı kí bíí jé tíjégáá. [38] Ní ɖa yá Farizíiraa bítí náá Yeésu ka nyiti ónálíŋ ɖéé mará káa barıı yɛ, ɖáánı ʊ jé tíjégáá. [39] Ní Tíɖáá ka soó farizíiraa naa: «Kpaá náá ɖée yaa nımı Farizíitıbı káa sá yɛ, nı nyitií ɖísámpí bɔ́ɔ́nı nı kɔ́ɔpı bɔ́ɔ́ní amá nı bém pooni ɖa ɖé ní ńnyéé náá nı yɔ, kı ɖé ní ńnyéé náá nı yá íkpíí. [40] Ná nyí yambá! ní yáá ɖée Mwáátáá wa yá pooni yɛ ká saa yá bɔ́ɔ́nı yɛ. [41] Pá maá biceceeli ká ɖé níwáá ásámpí nı kɔ́ɔpı pooni yɛ. Ka báanı batıı ńsáá nı ɖacırı-cırı.»

[42] Mbusú baa nı nımı farizíitıbı ɖoómi nı pe ɖípúúríí kɔ́gɔrɔ́, kújóó ní ɖínyéŋgbáwámı, nı ka kɔ́kɔ́ pɛ káráá pooni bo. Amá nı súníí náá ní tóŋóó binyii gbeni ka kı laa Mwáátáá. Ða ké náá yaa ɖaá barıí nı bıí bíí yá káá súní ya ké yɛ níı.

[43] «Mbusú baa nı nımı farizíitıbı nı laá kı kaa nyimíní ɖiciŋííriɖííní, nı nı laá náá binyii ńɖɔ́ɔ́nıı nı nı ka náa ɖícíŋíírífém. [44] Mbusú baa nı ɖoómi nı ɖé ɖée akú ŋaa binyii ká na bíí fétée ká yɛ ka kı coo ŋıpaa ka bɛ́ɛ́tɛ́ɛ́ yɛ!»

---

[i] **11.33** Ðasáátıwʊ ɖa la kpɛrɛ ɖıtɛntɛɛrı ɖıbá báa yáá ácémpooni ńnaa báa yo fıtíla yɛ.re

45 Ʊmarámínlí ʊbá ŋ́ka soó Yeésu naa: "Úmínlí, áa ɖé kɪ lólóó ɖée yɛ ɪ cií tɪmɪ métɛ́
níɪ!" 46 Yeésu ŋ́ka kíí bɪ naa: "Mbusú baa nɪ métɛ́ nɪmɪ bɪmarámínlí! ɖoómi nɪ yo binyii
marámɪ ba po bɪ yɛ, ní na barí yáá ɪbá kí logoni bɪ ka bɪ fetée ɖé marámá. 47 Mbusú
baa nɪ ɖoómi nɪ má anɖébimɪ baa nítíkpélémɪ kaa ku yɛ wáá ákú ajɔjɔɔ. 48 Đée nɪ laá nɪ
lɛɛ kɪ míní náá naa yaa nɪ tíkpélémɪ kaa yá yɛ yɛ́gɛ́ nɪ, ɖoómi bɪ ku anɖébimɪ, ɖa ké náá
nɪmɪ ɖée kɪ má bíwáá ákú! 49 Yíí bó ní Mwáátáá, wáá ŋ́cííní ní wa wɛ́ɛ́ náá: "ŋ́ bíí ɖáánɪ
bɪ anɖébimɪ nɪ bítóó. Bɪ bíí kpɔ́ bɪbá bí cíígá kí náásɪ ba ké yɛ." 50 Yíí bó ní Mwáátáá ka
bíí barɪ zaamáánɪ nɛɛ́wʊ wáá binyii anɖébimɪ baa báa ku ɖoo ɖúúlinya wáá ɖíbúrígáá
yɛ. 51 Đoo báa ku Abɛ́ɛ́lɪ kálɪ Zakarɪ waa báa ku Mwáátáá cénɖeni saráa tɛntɛrɛ nɪ
ɖacɪrɪ-cɪrɪ tɛntɛrɪ ciiga. Ɛ́ɛ́n n soo nɪ Mwáátáá bíí ɖɛ zamaanɪ nɛ́ɛ́wʊ wáá binyii jifɛm
yaa báá yá má yɛ bo!.
52 Mbusú baa nɪ nɪmɪ bɪmarámínlí nɪ fɔɔ ɖíbɛ́ɛ́rí wáá sááfɪ wa cɛɛ bɪ fétée pɪtí ɖíbɛ́ɛ́rí
wáá ŋ́ɖɪbɔnbɔ: Nɪ ná kɔ nímánja ɖa ké náá kɪ peremí ba laá bɪ kɔ́ yɛ".
53 Yeésu kaa nyɛnɪ farizíiraa wáá ɖícéní yɛ, bɪmarámínlí nɪ farizíitɪʊbɪ ka tínɪɪ piínii wʊ
ɖíŋúu. Ní ba búri kɪ barɪí wʊ alembí ɖabata. 54 Nɪ ba tínɪɪ laa náá ʊ lóloo ɪbá ya na ɖe
marámá yɛ ka bí ká yíí kɪ bá nɪ wʊ.

12

Kí pée wɛ́ɛ́ káá bárí íba

1 Đáwáá tám, binyii mííli míílimɪ la cíŋii Yeésu gbeni hálɪ kɪ taatɪí tá natáŋ bo. Yeésu
ŋ́ka ɖée soó úwáá bipinlii naa: "yá maá fé nɪ farizíitɪʊbɪ wáá ímwamwaá ŋa ɖé ɖéé
kpɔ́nɔ́ wáá ńnyɔ́ɔ́ ŋ́júúgá yɛ. 2 Yaa kɔ́kɔ́ bárɪ yɛ bɪ bíí ɖáa ká yɪ. Yaa kɔ́kɔ́ sá aŋúúna
lemíŋ yɛ bɪ bíí ɖaa béɛ́ yɪ. 3 Yíí bó ní yaa kɔ́kɔ́ ní lóloo náá ɖɪbwanbwanɪ, binyii bíí ŋmɔ́
yɪ ńwɪɪ pooni, ní yaa ní lóloo náá ʊbá jifɛrɛnɪ kúɖíí kwaa báa pɪɪ yɛ pooni, bɪ bíí ɖaa
lóloo yɪ báanɪ lambó".

Waa ɖáa barɪí bɪ siŋii yɛ

4 "N soo nɪ nɪmɪ bá sa ŋ́jɔ́tɔ́lɔ́mɪ naa: "ta siŋii maá binyii ba kuu nɪ wénté yɛ, amá ɖá
bɔ́ɔ́ní baa bíí kpée fétéé yá yamba. 5 N bíí míní nɪ waa náa bíí siŋii yɛ: "siŋii maá
Mwáátáá wa kpɛ ṁpwáá kɪ bíí fetée tɔ́ nɪ ṁmííní nɪ ɖaa kpó náá. N soo nɪ, wíí ní ɖa
barɪí ní siŋii!. 6 «Baá bíí fétéé nyɛbɛ ínyímúúmú "tɪí-tɪí" ɪŋmɔ kɪ fɔɔ ákúbí áwáá alé? ɖa
ké náá Mwáátáá ká súni baanɪ ukolóo bó. 7 Mánja bɪ kaa níwáá íyií kɔ́kɔ́. Đée ta ŋmɔ́

maá tínáŋgá nı kpɛ ɖífɔ́ɔ́sıurı ɖa po ínyímúúmú ɖabata!»

Kínéé ɖacırı-cırı yɛkɛ logotií nı bipinlii naa bı lóloo binyii nyimíní

8 N létée soo nı naa ʊbá wɛɛ naa binyii kɔ́kɔ́ nyimíní náá: «ʊ sá ńwáá upinli
Unyiijapwa bíí ɖáá wéé Mwáátáá wáá malááyíkamı nyimíní náá: "unyii nɛ́ewʊ sá
ńyɔwʊ."» 9 Amá ʊbá wɛɛ náá binyii kɔ́kɔ́ nyimíní náá wáá nyí mí, ḿmé Unyiijapwa métɛ́
bíí ɖaa wéé Mwáátáá wáá malááyíkamı nyimíní naa: "unyii nɛ́ewʊ má nyí wʊ". 10 Wa
lóloo naa ɖákpíŋkpíítí Unyiijapwa bo ʊ bíí fétéé ká ɖícátírí, amá wa cii náá Kínéé
Đacırı-cırı yɛkɛ káá ká ɖícátírí. 11 «Baá bíí ɖáá coni nı naa bı bíí cúgú ɖícíŋíírí ɖíítini yɛ
náá bíbwɛ́ɛ́bí nyimíní náá bíkpélébí ba kpɛ ḿpwáá yɛ nyimíní ɖá ta ɖáá soolii ní wáá
laákarı, ɖéé náá bíí yá ka kí peré níbá náá kaa náá bíí soó bı yɛ. 12 Đoómi ɖa tám má
Kínéé Đacırı-cırı yɛkɛ bíí míní ní yaa náá bíí wéé yɛ.»

Ya bɛ́bínı wa bɔɔ́ ɖúúlínya wáá árízikí yɛ

13 Ʊbá ɖé zamáa ma pooni ní wa soó Yeésu naa: "Úmíńlí soó ŋ̀kpóo naa ú bú tíwáá
tííbí kı pwɛɛnı mı." 14 Yeésu ŋ̀ka kíí wʊ naa: "ɖaá sá ńcúgú níwáá ílemí náá kí bú níwáá
tííbí bó nı ma ɖé ílɛ" 15 Yíí bɔ́ɔ́ní ní wa soó bı kɔ́kɔ́ náá: "gɔ́rɛ́máánı laákarı, ta laa maá
náá ní kpɛrɛ́ árízikí séséé, ɖoómi ɖaá sá unyii ŋ̀kpɛrɛ́ árízikí ɖá wóm bo ní wa bíí fété kí
kpam ʊfɛɛmı.

16 Nı wa kɛɛsɛɛ ɖıkɛɛsɛɛrı nɛ́ɛ́ɖɛ naa: "Újá ajimíráá ʊbá la kpɛ ítíímʊ́ maa paa wáa ko
kı lɛbɛ tíjegáá kúlááŋmé yɛ. 17 Ní újá má ka barıı úbá náá: "lɛɛ-lɛɛ ní ma bíí yá? ma kpɛ
ɖıtɛntɛrɛ ńnaa máa bíí tɔ́ ńwáá tíjégáá yɛ." 18 Ní wa wéé náá yaa maá bíí yá yɛ sɔ: "ń bíí
wıı ńwáá tílé kí má ta kpée sébe yɛ ka kí tɔ́ ŋ̀jégáátı nı ńwáá amáána kɔ́kɔ́ ɖapooni.
19 Yíí bɔ́ɔ́ní ń bíí wéé ḿbá náá: "míjɔ́tɔ́ ı kpɛ amáána ɖa wéété wa bíí fóóni sı ábé ábé
yɛ, wom, jé, nyɔ, yá ákpáátı!" 20 Amá Mwáátáá ŋ̀ka soó wʊ naa: "Í sá ḿmaŋaakpáráá!
Kúnyéé nɔŋ́kʊ mánja n bíí barıı síwáá mıfɛɛ bo. Đa tám má káa áa yóó síwáá tílétíní yɛ
ŋmá ńbíí gbá tı." 21 Yeésu ŋ̀ka kpée wéé náá: "Đée ńbɛ́bí nı ba bɔɔ árízikí bı mánja bo yɛ,
amá Mwáátáá nyimíní baá sá árízikíráámí!".

Kí pá Mwáátáá íjá

22 Nı Yeésu ka soó úwáá bipinlii naa: "Yíí bó ní ma soó nı naa ta ɖaga maá tíjégáá náa
bíí jé tı yɛ nı tífúgátí náa bíí fú yɛ bo. 23 Đoómi mıfɛɛ kpɛ ɖífɔ́ɔ́sıurı ɖa po tíjégáá, ní
tíwé kpɛ ɖífɔ́ɔ́sıurı ɖa po tífúgátí. 24 Kpaá maá ínyimúúmú: maá buu tíjégáá ní maá lɛbɛ́
tí, maá kpɛ́ tílé tıtakpé nı tíwáátí ńnaa máa bíí bárı míjégáátı yɛ náá ńɖɔ́ɔ́ fém. Amá

Mwáátáá ca bı, ní nı sıı kpɛ ɖífɔ́ɔ́sıurı ɖa po ínyimúúmú má. [25] Nícíígá ŋmá ń bíí fétéé púú úwáá mıfɛɛ bo ńfɔŋɔɔ, ɖá nyɛnı nı ɖımaatıurı ɖaa wáa kpɛ yɛ bo? [26] Náá barı fétéé yá náá yíí batıı bo nı ɖa pé nı ɖımaatıurı ílemí ya ké yɛ bo? [27] Kpaá maá ɖéé tísatını wáá íyɛ́ɛ́ káa pɛ yɛ: yaá yáá ɖítóó ní yaá lu tífúgátí ɖa ké náá n soo ní úbwáyáá Sulemáanı nı úwáá árízikí kɔ́kɔ́ ká la kpɛrɛ tífúgátí tıbá tı yám ɖée íyɛ́ɛ́ má cíígá ʊbá yɛ. [28] Ńsá náá tímɔ́ɔ́ ta ɖé kúsaa pooni ɖílemi amá felemí bı bíí sɛ́ tı ḿmíí, ɖa ké náá Mwáátáá pe tı íyɛ́ɛ́ kúláá yɛtɛ ɖéé tífúgátí, Mwáátáá káa fú nımı mɛ́tɛ́ tífúgátí? Níwáá íjápárí ká wéété. [29] Ní nımı, ta bɔɔ maá kaa náa bíí ɖaa jé yɛ, náá kaa náa bíí nyɔ yɛ ta soolii maá níwáá laákarı. [30] Binyii ba ná nyí Mwáátáá yɛ ńbɔɔ yíí kɔ́kɔ́ ka womi. Amá nımı, nı kpɛ áɖínáá wa nyí yaa ɖaa barıí nı yɛ. [31] Bɔɔ maá Mwáátáá Bwéétéŋkɛ ní ʊ teé ní ya ké yɛ kɔ́kɔ́, kí kote".

Árízikíwámı kútápáá

[32] Ta ŋmɔ́ maá tínáŋgá nımı baa maá kpáḿ yɛ, ɖoómı ɖa yám Níínáá náá ú pá nı Úbwéétéŋkɛ. [33] Nyɛbɛ maá káa náa kpɛ yɛ kı teé bíceceeli ajimí. Yɛ́ maá níbá fátákamı ba ná bíí yɛ, yóó maá níwáá árízikímı kɔ́kɔ́ Mwáátáá gbéni, fúnaa ŋa na bíí fétéé wɛ́tɛ yɛ. Líbó má bíyú káá fétéé yɔ ajimí má ní ɖícúú káá féte kí múú ŋı. [34] Đoómi nı kpɛŋgɛlɛ́ŋ bíí ɖéé fúnaa níwáá árízikí káa ɖé yɛ." [35] Kóré maá níbá kı baa naa nı kpɛ ɖítóó ɖíyárí, kí bá fitílamı ɖá sɛ. [36] Đéé maá ɖéé bítóóyálíí ba baa bíwáá úkpé sáatı waa ʊ nyɛnı náá nı hiije, kí fóó náá ní kí fáá náá abatálá bı pıtí wʊ. [37] Ḿmwáá kı tee ba sá bítóóyálí baa bíwáá úkpé fóó náá ʊ bíí bɛ́nı bı bı ka kı matıí! N soo nı, íjá ní ɖá sá: ʊ bíí kóré úbá, kí soó úwáá bítóóyálí náá bı karí ka úmánja ńɖáá tɔ́ bı tíjégáá bí jé. [38] Ńsá náá úkpé gɔ́rɛ́ní náá kúnyɛ́ɛ́ní kútábúútigáá náá asʊbáa kı bɛ́nı úwáá bítóóyálí bı ka kı matıí ɖá tám bı sá ńyimwááráámı. [39] «Ŋmɔ́ maá yíí nɛ́ɛyı: "Ádíńɖáá nyí maá sáatı waa úyú káa bíí kɔ́ɔ́ní úwáá yɛ, wáá bíí caní wʊ naa ú kɔ́ɔ́ní úcenɖeni. [40] Nımı mɛ́tɛ́ ɖéé maá péré kı baanı Unyiijapwa ɖoómi ʊ cooní, amá na nyí sáatı waa wáa bíí ɖá yɛ.» [41] Ní Péétiro ka barıı Yeésu naa: "Tíɖáá tımı bámbá ní a táŋ ɖıkɛɛsɛɛrı ma náá binyii kɔ́kɔ́ ní a taŋ́?" [42] Ní Tíɖáá ka kíí wʊ naa: «Ŋmá ńsá útóóyálí wa tógó ka kı cí yɛ? Wíí ńsá waa úkpé káa canı nı naa ʊ kpáá úcénɖe ka kí tɔ́ bítóóyálí ba ké yɛ bíwáá tíjégáá sáatı waa ɖáa barıí náá. [43] Ḿmwáá kı tee útóóyálí waa úwáá úkpé ɖaa gɔ́rɛ́ní náá úwáá ú ká wʊ wáa ɖée yáá ɖítóó má ɖaa wáa jé wʊ yɛ. [44] N soo ní ɖa sá íjá: úkpé bíí caní nı wʊ úwáá amáána kɔ́kɔ́. [45] Amá tí gbá náá útóóyálí wɛɛ náá náá: «Ńwáá úkpé ká laá úgɔ́rɛ́ní wéré, ní kí sáajé bítóóyálí bípíí nı bíjá bá ké yɛ tíbwaatı, kı jo, kı nyuu hálı kı ɖɛɛsɛ́ɛ́,

[46] útóóyálí má wáá úkpé bíí ɖáá ɖá ńwıı ŋwaa wa na tɔ́nı yɛ nı wákatí waa wa ná nyí yɛ. Ʊ bíí jɛ útóóyálí má kí yá nı wʊ ɖéé báa yáá ba ná nyí Mwáátáá yɛ. [47] Útóóyálí wa nyí yaa ówáá úkpé káa laá yɛ ka ká yá sɔɔlı kí bíí yá ɖı yɛ, ówáá úkpé bíí tínií fɔ́ wʊ ábámbá. [48] Amá útóóyálí wa ná nyí yaa ówáá úkpé káa laá yɛ, nı ó yá náá ya ná ya yɛ ówáá úkpé bíí bwaa wʊ pómı. Bı pa náá unyii ɖa wóm bı bíí barıı wʊ ɖá wóm. Waa bı yóó náá nı ɖa wéété yɛ bı bíí ɖáá barıı wʊ ɖa kpée wóm kı poó.

Yeésu ɖáánı ɖíbúrí

[49] «Ḿmíí ní ma ɖá náá ńsɛ́ kítíí páá, nı ń tínií laá náá ŋú sɛ́ wéré! [50] Ða barıí bı lísii mı wahála wáá ɖílísiiri ɖıbá, má ná láá líísiimi ɖilíísiiri má yɛ, ńwáá laákarı ka ɖɔɔ. [51] Ní nyí náá ń ɖá ńɖáánı ɖiwonɖi kítíí páá? Aayı n soo nı íjá, ɖıyaarı ní má ɖáánı. [52] Kí gbá wáánímı kí bɛ́ɛ́ póótí binyii bíŋmɔ́ ɖe naa ɖícénpooni báa bíí ŋmɔ́ nı ta bı bíí bu tá bıta ńfiini bilé, bilé ńfiini bıta. [53] Aɖínáá bíí fiini ajapwalı ní ajapwalı métɛ́ bíí fiini áɖínáá, ányí bíí fiini ʊbisɛ́, ɖibisɛrɛ bíí fiini únyí métɛ́, ácapo bíí fiini nı ábúpó nı ábúpó métɛ́ bíí fiini ácapo.»

Kí ŋmɔ́ yaa tám káa mii yɛ.

[54] Yeésu ŋ́ka kpée soó zamáa naa: «Ní ká náá ɖítígbé ɖıbá ńwıı lítíri bo ní peé lólóó náá kútáá bíí nyɛ́[j], ní kʊ lafʊ nyɛ. [55] Ní, ní ká náá ńjííbó wáá kúbúlúú píbí náá ní lólóó náá: "ɖa bíí yá ŋ́káá "ní ɖá láfú yá. [56] Munááfikímı ní na sá! Nı kpé íko naa nı bɛ́ɛ́ kítíí nı kútápáá wáá aláámerímı, ɖée, batıı bo ní na ná bɛ́ɛ́tɛ́ɛ́ yá yáá wáánímı yɛ?»

kí ŋmɔ́ nı ta ɖáání ɖícúgúrí tám ńfóóní

[57] Batıı bo ní na ná bɛ́ɛ́tɛ́ɛ́ ní mánja yaa ɖáa barıí náá ní yá yɛ? [58] Tí gbá náá í pá ílemí ɖíyárí fém sını sítɔ́wʊ, bɔɔ naa sını wʊ ńŋmɔ́ nı ta nı ɖé náá ńsɛmpaa kí pá náá. Ká sá náá ɖée ʊ bíí coni sı wa cugu yɛ gbeni, wíí ńconi sı sɔ́ɔ́jamı gbeni ní bíí ńtı pıı sı kúɖíí. [59] N soo sı: "áa nyɛ́ líbó á fɛrɛɛ náá síwáá apwa kɔ́kɔ́".

13

Ðíɖééri ɖíkpɛ́nɖí kókoó múkú

[1] Ðá sáatı ní binyii bıbá ka ɖáa tam Yeésu ɖéé Piláatı káá ku Galiléetıbı sáatı waa báa

[j] **12.54** lsırayɛ́ɛlı tíŋkɛ paa ńwılitíri bo ní átíígbe ŋ́ka kanı ɖáánı kútáá ńnyɛ́.

ɖéé yáá Mwáátáá saráa yɛ. [2] Yeésu ŋ́ka kíí bɪ naa: «Nɪ maatɪ́ náá Galiléetɪ ubɪ má la sá
íkpíí ítakpéráámɪ ɖa po Galilée tɪubɪ ba ké yɛ, yíí bó ní ba yá bɪ ɖée? [3] Aayí, ń soo nɪ.
Amá ná kpɛ́ní náá níɖééri, nɪ bíí kpó ní kɔ́kɔ́ ɖée bíí yɛ. [4] Nɪ ayi pwí nɪ anyii baa bo
silowée wáá bísa káa lú kɪ ku yɛ, nɪ maatɪ́ náá bɪ tínɪu la yá íkpíí kɪ pó Yerúsalɛ́ɛmɪ
wáá binyii ba ké yɛ? [5] Aayí, ń soo nɪ. Amá ná kpɛ́ní náá níɖééri nɪ bíí kpó nɪ kɔ́kɔ́ ɖéé
bíí yɛ.

Búkáŋká wá na maa yɛ wáá ɖɪkɛɛsɛɛ

[6] Ní wá kɛɛsɛɛ ɖɪkɛɛsɛɛrɪ nɛ́ńɖɛ métɛ́: «Unyii ubá la fúú búkáŋká úwáá fiínyɪ wáá kúsaa
pooni. Nɪ wa ɖáa co naa u bɔɔ́ búwáá ábí, amá waá ká ŋɪ. [7] Nɪ wá soó wa kpɛ́ɛ́ fíínyi
wáá kúsaa yɛ náá: "kpaá náá! Ábé ata sɔ, máa ɖaa naa ńbɔɔ ábí búkáŋká nɛ́ɛ́wu bo, nɪ
ma ná ka. Cutí bu. Batɪu bo ní ba bíí fɔɔ ɖɪtɛntɛɛrɪ káa fɔ́ɔ́sɪu?" [8] Wa kpɛ́ɛ́ fíínyi saaku yɛ
ŋ́ka kíí wu naa: "Míɖáá, kpéé caní bu ɖíbé nɛ́ńɖɛ; ń bíu sɔ bu pɔ́ kɪ logópwá ka kí tɔ́
tíɖaábabé. [9] Đaá bɛ́ɛ́ náá ńnyimíŋ bó, bu bíí maa ábí; ká sá náá ɖée í caní bɪ cutí bu".»

Yeésu cɛ́ɛ́tɛ úpé uwɛntɛ ubá ɖiwondi wɪɪŋu

[10] Yeésu la ɖéé mii ɖícíŋíírídííku kubá pooni, ɖiwondi wɪɪŋu. [11] Đa ké náá úpé ubá la
ɖé líbó, waa kínɛ́ɛ́ kíkpíŋkpííkɪ káá kɔ́ kɪ kpɛ́nɪ wu uwɛntɛ ábé pwí nɪ anyii (18) sɔ ; u la
tínɪu pɔ́rɛ ká tí barí fété ú tóŋóó úbá [12] Sáatɪ waa Yeésu káa ká úpé má yɛ, ní wa yíí wu
nɪ kí wɛ́ɛ́ wu naa: úpé síwáá íwɛɛ cɛ́ɛ́tɛ. [13] Ní wá páá úbó úŋálíŋ, líbó-líbó ní wá tóŋoo
úbá ní kí ɖé nyɔ́ḿ Mwáátáá. [14] Amá ɖa cáárɪu ɖícíŋíírídííku wáá úkpé ɖoómi Yeésu yá
ɖícɛ́ɛ́tɛ́rɪ nɛ́ńɖɛ ńwɪu ńwóŋgá ɖáárɪ, ní kɪ soó zamáa naa: íwɪu iloobe ɖé ŋaa pooni táa
bíí yá ɖítóó yɛ; ɖáŋgɪu maá ɖáwáá íwɪu má bɪ cɛ́ɛ́tɛ́ ní, ɖa tá sáá ɖiwondi wɪɪŋu! [15] Tídáá
ŋ́ka kíí wu naa: «Mɪnááfikimɪ ní na sá, ɖiwondi wɪɪŋu, ní cíígá báa ní úlá sáátíí úwáá
úná kókoó úwáá aŋɔ́ úwáá ɖíŋmɔ́rɪ fém kɪ kpam wu ú tɪ nyɔ, náá lɛɛ? [16] Ní úpé nɛ́ɛ́wu,
wa sá Ibiraahím wáá ḿmaanɪ ka siitáánɪ sá, kí bá hálɪ ábé pwí nɪ anyii, ɖaá bénɪ naa bí
sáátɪ wu ɖísárí nɛ́ńɖɛ pooni ɖiwondi wɪɪŋu?» [17] Sáa waa wá ɖé kɪ lólóó ɖée yɛ, nɪ ífé
ŋ́ka mɔ́ úwáá kúbááráámí, nɪ zamáa kɔ́kɔ́ ŋ́ka ɖé ḿmwáánɪ́ ɖoómi yaa kɔ́kɔ́ tínɪu ya ní
wa yáá.

Tíkpé wáá ɖícíbíri ɖíwááɖɪ wáá ɖɪkɛɛsɛɛrɪ

[18] Yeésu ŋ́ka kpée wɛ́ɛ́ náá: «Batɪu ní Mwáátáá Bwéntéŋkɛ ŋ́ka nyɛ́? Batɪu ní ma bíí
kɛɛsɛɛ nɪ? [19] Bɪ bíí kɛɛsɛɛ kɪ nɪ tíkpé wáá ɖícíbírí ɖíwááɖí ɖáa unyii káa bíí gbá kɪ bwɛ́
úwáá káráánɪ, ɖɪ pɛ́, kɪ kpɛ́nɪ buci nɪ ínyímúúmu ŋ́ka yá bíwáá ájé búwáá apa paa.

Kpɔ́nɔ́ nyɔ́ɔ́ŋʊ wáá ɖɪkɛɛseɛrɪ

[20] Yeésu kpée wɛ́ɛ́ náá: batɪɪ ní má bíí kɛ́ɛ́sɛɛnɪ Mwáátáá Bwɛ́ɛ́tɛ́ŋkɛ? [21] Ʊ nyɛ́ kpɔ́nɔ́ nyɔ́ɔ́ŋʊ waa úpé ʊbá káa gba kɪ yoosii nɪ kpɔ́nɔ́ yoomɪ tímaatɪŋgaa[k] tɪta ka ɖa júú búsaa má kɔ́kɔ́ yɛ.

Ḿbɔmbɔ ŋwa ná wa yɛ

[22] Yeésu la gétɛ́ɛ́ íɖó nɪ íɖóbúúmú, ní kɪ mii nɪ ńsɛ́ kɪ pá Yerúsalɛ́ɛmɪ bó bó. [23] Ʊbá ŋ́ka barɪɪ wʊ naa: «Tíɖáá, ɖée ayaa pɔmí ń kíí bíí ká ɖɪpɛndɪ?» Ní wa kíí bɪ naa: [24] Tɔ́rɛ́ maá níbá kɪ kɔ́nɪ ḿbɔmbɔ ŋwa na wa yɛ. Đoómi ɖabata bíí bɔɔ náá bí kɔ́ káá fété.

[25] Sáa waa Aɖííráá káa bíí fii nɪ kɪ pɪɪ ḿbɔmbɔ ní ɖa ké ní ɖíjípárí yɛ, ní bíí búri kɪ gaá abatálá nɪ kɪ gi naa: "Tíɖáá pɪɪtí tí", ʊ bíí kíí ní náá: "Nɪmɪ, má nyí baa náa sá yɛ" [26] Líbó ní na bíí búri kɪ soó wʊ naa: "Tɪ nɪ sɪ ŋ́jí kɪ nyu ní í míni tíwáá abembe átákpé bó. [27] Ʊ bíí kpéé wɛ́ɛ́ nɪ naa: "Nɪmɪ, má nyí baa naa sá yɛ; ɖatí maá nɪ mɪ nɪmɪ baa kɔ́kɔ́ yáá íkpíí yɛ". [28] Líbó ní na bíí wíi, kɪ ló anyii, sáa waa náa bíí ká Ibiraahím, ɩsaáka, Yaakúbu nɪ anɖébimɪ kɔ́kɔ́ Mwáátáá bwɛ́ɛ́ntɛ́ŋkɛ pooni nɪ ɖáké bí jɛ nɪ ɖíjípárí. [29] Binyii bíí ɖá nɪ ńwɪɪ nyéndɛ nɪ ńwɪɪ lítíri bó, ńga nɪ ńjíí bó kɪ ɖáa karɪ tébéru nyɛ́ɛ́ní kí jé ɖíína Mwáátáá Bwétɛ́ŋkɛ pooni. [30] Ní ɖée ní, ɖa kpé wáánɪmɪ binyii ba kóni kɪ bíí ɖáa sáá ba líí ńsɛ yɛ, ní kɪ kpé wáánɪmɪ binyii ba líí ńsɛ yɛ kɪ bíí ɖáa sáá ba kóni yɛ.

Yeésu ní Yerúsalɛ́ɛmɪ

[31] Đá sáatɪ má, Farizíitɪʊbɪ bɪbá ŋ́ka ɖáa soó wʊ naa: fii ílɛ, có kí póótí fúmbá ɖoómi Héroodɪ laá ʊ kpɔ sɪ. [32] Yeésu ŋ́ka kíí bɪ naa: «Co maá soó unyii wá pɪbɪ ímwamwaa ɖéé kɔlɔ-kɔlɔ naa: "N ji ínɛ́ɛ́mú múkpíŋkpíímú nɪ kɪ yáa ɖícɛ́ɛ́tɛ́rí ɖílemi nɪ felemí ní ńwɪɪ ńtááríí ɖáárɪ ń bíí tó ńtóóri». [33] Amá ɖa barɪí ńsɔ́ŋɔ́ nɪ ńsɛm ɖílemi, félemí nɪ ńwɪɪ ŋwa bíí páá yɛ; ɖoómi ɖaá bénɪ naa anɖébi ʊbá ŋ́kpó fúmba ɖabaḿ nɪ Yerúsalɛ́ɛmɪ.

[34] Yerúsalɛ́ɛmɪ tɪʊbɪ, Yerúsalɛ́ɛmɪ tɪʊbɪ, nɪmɪ ba kuu anɖébimɪ yɛ ní kí tɔ́ɔ́ átá kɪ kuu báa Mwáátáá káa tóni ní yɛ! Mɪnyɔn ŋa nɪ má laá naa ńcíŋíí ní ɖée úkɔ́lɔ́ káa cigi úwáá íkɔ́búúmú úfɛmɪ pɔ́ɔ́ yɛ! Amá ná laá. [35] Kpaá náá, Mwáátáá bíí canί nɪ nɪ níɖóŋu. Ń soo nɪ, náá tí ká mí hálɪ ɖá ɖáá sa nɪ sáa waa náa bíí wɛ́ɛ́ náá: «Đínyɔ́ndɪ kɪ teé wá bíí ɖá nɪ Tíɖáá yííɖi bo yɛ!»

14

[k] **13.21** kúmaatɪŋgaa bíí sáá ɖéé ogúwɛmɪ binyii nɪ yambá

Yeésu céétɛ úbóólí ɖiwondi wɪɪŋʊ

[1] Ðiwondi wɪɪŋʊ ŋʊbá, Yeésu ŋ́ka co farizíitɪʊbɪ wáá úkpé ʊbá wáá, naa bɪ tɪ jé tíjégáá, ní ba ɖé líbó yɛ ŋ́ka kpéé wʊ nɪ laákarɪ. [2] Unyii ʊwɛntɪ waa wénté kɔ́kɔ́ pi yɛ la yó unyimíŋ. [3] Yeésu ŋ́ka gba ńwéé kɪ barɪ bɪmarámínlí wáá bikpélébi nɪ farizíitɪʊbɪ naa: «Ða bɛ́nɪ náá ɖaá bɛ́nɪ naa bɪ céétɛ́ úbóólí ńwɪɪ ńwóŋgáá ɖáárí?» [4] Amá baá kíí wʊ ɪbá. Ní wá céétɛ úbóólí nɪ kɪ soó wʊ naa ú póótí. [5] Nɪ wa soó bɪ naa: «Ḿsá náá ní cíígá ʊbá búu kókoó úwáá úná lɛ náá lɔkɔ ʊbá ní, waá bíí péé lɛɛ wʊ líbó-líbó báánɪ ɖa sá ɖɪwondɪ wɪɪŋɔ?» [6] Ní baá féte kɪ kíí ɪbá yíí nɛ́yɪ bo.

Ðéé báa bíí lɛɛ ŋ́káá nɪ ɖéé báa bíí ɖéé yɛ

[7] Yeésu ká náá bɪɖéɛbɪ lɛbɛ́ ákpáá ŋa líí ńsɛ yɛ, ní wa kɛɛsɛɛ bɪ ɖíkéésɛɛrɪ ɖɪbá nɪ kɪ soó bɪ naa: [8] Ʊbá ɖaa ɖéé náá sí hiije nɪ, ta coó tɪ karí ɖíkpáárí nyimíní yɛɖɛ bo. Ða bíí ɖáá yá náá bɪ ɖéé unyii waa báa pé gírímá ɖa po sɪ yɛ. [9] Wa ɖéé nɪ kɔ́kɔ́ bilé bíí féte ɖáa soó sɪ naa: "ké wʊ sɪ káaŋ." Ða sáátɪ ífé pooni ní a bíí coó tɪ karí ŋ́káá ŋ́kóŋgá. [10] Amá bɪ ɖéé náá sɪ coó karí ɖíkpáárí ɖikóŋgáá, ká sáa waa wá ɖéé sɪ káa bíí fóóní, ʊ soó sí naa: "ńjɔ́tɔ́, ɖáá kárɪ ńnaa tínɪɪ ya yɛ" ɖéé ńnaa ní sí nɪ báa kɔ́kɔ́ bɪ ka tébéru nyɛ́ɛ́ní yɛ ka bíí bɛ́é síwáá gírímá. [11] Íjá mwaa, wá jɔ́ɔ́níí úbá yɛ bɪ bíí siní wʊ ní wá sinií úbá yɛ bɪ bíí jɔ́ɔ́ní wʊ.

[12] Nɪ Yeésu ŋ́ka soó wá la ɖéé wʊ yɛ naa: «Í́ bíí pa náá tíjégáá nɪ ńwɪɪ yɛtɛ kókoó kúnyéé yɛtɛ, ta ɖéé sɪ jɔ́tɔ́lɔ́mɪ kókoó sɪ kpólómbí kókoó ba sá síwáá kúnyibúu yɛ, kókoó árízikíráámɪ ba lógópwá sɪ yɛ ɖoómi bɪ bíí fété ɖéé sɪ bíí métɛ́, wa wáá fóó náá, ní ka í yáá fɔ́ɔ́ síwáá ɖɪfɛrɛɖɪ yaa áa yá bí yɛ bo. [13] Amá í bíí pá náá jíŋgáárí jégáátɪ, í ɖéé biceceeli, falam-fálámmɪ, ba bo anatá yɛ, nɪ bɪjɔm. [14] Í́ bíí ɖáá sáá m̀mwáá kɪ tee sɪ ɖoómi baá kpé káa báa bíí fété kí fɛrɛɛ sɪ yɛ. Amá Mwáátáá ńbíí fɛrɛɛ sɪ sáa waa wáa bíí ɖáátɪ bíkpíí bá la tógó Mwáátáá nyimíni yɛ.»

Tíjégáá títákpíítí wáá ɖɪkɛɛsɛɛrɪ

[15] Báa ŋú íwéé má bɔ́ɔ́ní yɛ, ʊbá waa wíí nɪ bɪ ɖée jo tíjégáá yɛ, ŋ́ka soó Yeésu naa: m̀mwáá kɪ tee wa bíí jé újégáátɪ Mwáátáá Bwéétéŋkénɪ yɛ! [16] Yeésu ŋ́ka tánnɪ ɖíkéésɛɛrɪ nɛńɖɛ: «Unyii ʊbá ńlá canɪ bɪ cɔŋɔɔ tíjégáá títakpíítɪ tɪbá nɪ kɪ ɖéé binyii tuutúúma. [17] Ðíjérí sáátíwʊ, ní wa tó úwáá útóóyálí naa ú soó baa wáa ɖéé yɛ naa: ɖá maá, wáánɪmɪ báanɪ batɪɪ kíɪ sulukii. [18] Amá bɪ kɔ́kɔ́ ŋ́ka búrí kɪ barɪ ɖícátírí kɪ keŋgí tá. Úbúrígáá ŋ́ka soó útóóyálí náá: ń ɖá kítíí kɪbá ɖabarɪí ń tí kpáa kɪ; n mɛé sí náá í cátí

mí! [19] Ubá métɛ́ ŋka soó: ń ɖá ína íkpaŋgá ilé-ilé mınyɔn ŋmɔ, ń pá kı tı téésıı bı; n mɛ́ sı jé nı mı suúru. [20] Ubá métɛ́ ŋka kpée wɛ́ɛ́ náá: ń peé yáá hiije níı, yíí bó máá tí fété kı có. [21] Útóóyálı ŋka gɔ́rɛ́ úwáá úkpé gbeni nı kı soó yíí nɛ́ɛyı kɔ́kɔ́. Nı áɖííráá ŋka kétɛ ɖíŋúu nı kí soó úwáá útóóyálí náá: "kpɛkpɛɛ kí có ńnaa binyii káá kaa yɛ, nı ńɖó wáá ísémpaa ɖa ké kı ɖáánı mı ílɛ biceceeli, falam-fálámı, bıjɔm ní ba bo anatá yɛ." [22] Đáa kóte pɔ́m yɛ, útóóyálí ŋka ɖáa soó úwáá úkpé náá: yáa áa jé mí yɛ ń yá yı, amá ɖa kpéé ké ŋkaa! [23] Nı úkpée ŋka soó úwáá útóóyalı: "Có ísɛ́ wámı paa nı káráámı pooni kı nyáŋáá binyii bı kɔ́ɔ́ní ńwáá ka ńcéndɛ́ ŋgbé. [24] Đoómi, ń soo nı baa maá bı ɖɛ́ɛ́ yɛ cíígá ubá káá tɛŋ ŋjégáátı".»

Kí yíí ɖá kɔ́kɔ́ ka kı ɖe Yeésu

[25] Zamáa umɔntı nı Yeésu la pá. Ní wa kɛɛtɛ úbá bı bó, ní kı soó bı naa: [26] Ubá bíí ɖe náá mı, u bíí laa mı kı poó wíínáá, únyí, úpó, úbíbí, únyibíbi bíjá nı bípíı nı úmánja wáá mıfɛɛ. Ká sá náá ɖée waá bíí fétéé sáá ńwáá upinli. [27] Ní wá ná cúní náá úwáá ńɖɔ́ ŋkaŋagá kı ɖe mı waá bíí fété kí sáá ńwáá upinli. [28] Đoómi, nícíígá ulá ń bíí má náá bísá, waá bíí líí karí kı kaa kaa ɖaá bíí jé wu yɛ, nı kí kpaá újimíŋ wéété kí bíí tó útóóre? [29] Đaá sá náá ɖée, u yóó náá íkpi ká fétée tó, baa kɔ́kɔ́ bíí ká ɖée yɛ bíí sáá jé mícáláá. [30] Bı bíí wɛ́ɛ́ náá: "Újá nɛ́ɛwu búri ɖímárí amá waá fété kí tó!" [31] Kókoó úbwáyáá ulá ń bíí tí yá náá nı úbwáyáá ubá ɖıkɔ káa karí ɖáání kı barıı úbá naa: n kpɛ sɔ́ɔjamı míílimı pwí (10000). Ń bíí fété kí tí yá ɖıkɔ nı ńwáá kúbáráá wa cooní ú yá mí ɖıkɔ nı ayi míílimı ŋkóó (20000) yɛ? [32] Waá bíí fété náá, u bíí tɔ́ bítómbí úbwáyáá wa ké yɛ gbeni sáa waa wíí káa kpée ɖátí nı nu yɛ, ka kí barıı wu ɖéé báa bíí yá ka ɖıkɔ ńta ɖá yɛ. [33] Đée ní Yeésu ŋka kóte, nícíígá ubá káá fété kí sáá ńwáá upinli waá yíí náá káa kɔ́kɔ́ wáa kpɛ yɛ.

Míjé ma ná fɔ́ɔ́síí yɛ

[34] Míjé sá kíwɛ́ɛ́ kıjɔjɔɔkı, amá míjé fé náá múwáá ḿmwáá, batıı ní ta bíí gbá kı fété kı gɔ́rɛ́nı múwáá ḿmwáá [35] Maá bíí tí fɔ́ɔ́sıı kítíí nı mɛɛ́ tí fétéé yá tíɖaábabé tóóɖi mánja ; bı bíí fɛ mı ɖícípárí. Wa kpɛ náá ajifɛ kı bíí ŋmɔ́ náá, ó ŋmɔ́!

15

Upii wa fé ní bı ká wu yɛ wáá ɖıkɛɛsɛɛrı

[1] Ba fɔ́ lambúu nı binyii ba ɖééri ká ya yɛ bí kɔ́kɔ́ ŋka cúni Yeésu ka kí gbirí úwáá

ńwéé. [2] Farizíitıubı nı bımarámínlí wáá bíkpélébi ŋka cógɔ Yeésu, kı gi naa: Újá neéwʊ fɔ́ kúlááŋmé binyii ba ɖééri ká ya yɛ nı kı jo wʊ nı bı! [3] Amá Yeésu ŋka kɛɛsɛɛ bı ɖıkɛɛseerı neńdɛ: [4] Nícíígá ʊbá kpɛ náá ípií íkuu ŋmɔ (100) nı kı cání úkóló fé, wáa bı cání íkuu naa nı pwi nı bıwɛ (99) baké bı wáá ɖıkpándı fémi kı póótí tı bɔɔ wa fé yɛ hálı kı yáá tí kánı wʊ? [5] Ní sáa waa ʊká náá wʊ, ʊ páá wʊ úbúpéétı paa ḿmwáá pooni. [6] Ní ʊ gɔ́rɛ́ náá úwáá, ú yíí újɔ́tɔ́lɔ́mı nı ba cúnı wʊ yɛ ka kı soó bı naa: "tı ɖéé maá ḿmwáánı ɖoómi ń kání ńwáá upii wa bı wétɛ́ yɛ" [7] Đée ma métɛ́, ń soo nı, ḿmwáá bíí tínií ɖéé kútápáá sáa waa íkpííráá ukolóo káa bíí kpénı úwáá ɖíɖéérí kı poó ayaa ikuu naa nı pwí nı bıwɛ (99) baá ɖa na tı barıı bí kpéní bíɖéérí yɛ.

Ajímí ɖíkúbírí ɖa fé ka bı ká ɖı yɛ

[8] Kokoó, úpé ʊlá, ŋkpɛ náá ajimí ákúbí pwí ní kı caní ɖikolóo fé, káa sɛ́ fítíla, kí yatí ɖícé kı bɔɔ kúlááŋmé hálı kí yáá tı ká ɖı? [9] Ní sáa waa ʊ ká náá ɖı, ú yíí úpɔ́tɔ́lɔ́mı nı bípíí ba cúnı wʊ yɛ, kı soó náá: "tí ɖéé maá ḿmwáání ɖoómi ń ká ńwáá ajimí ɖíkúbíri ɖaa máa bı fé yɛ! [10] Đée métɛ́, ní ma soo nı, ḿmwáá ɖé Mwáátáá wáá malááyíkamı ciiga sáa waa íkpííráá ukolóo kpéní náá úɖééri.

Ájapwa wa wétɛ, ka bı ká wʊ yɛ

[11] Ní wa kpée wɛ́ɛ́ náá: Újá ʊbá la kpɛ́ bíyáá bíjá bilé. [12] Ní úwáá ŋka soó wíínáá náá: "Mínáá téé mı tíwáá tííbí pooni ka sá ńyɛ́kɛ yɛ". Ní áɖínáá ka bú úwáá tííbí újápɔ́lɔ́mı bilé nembɛ ciiga. [13] Ní íwıı íkaŋga bɔ́ɔ́ní, ájapwa úwáá ŋká nyɛ́bɛ kaa kɔ́kɔ́ wa kpɛ́ yɛ ní kı póótí nı ujimíŋ ńɖó ŋwa ɖátı yɛ pooni. Líbó ní wa karı yéré-yéré pooni nı kí jí ujimíŋ kɔ́kɔ́. [14] Sáa waa wá jí ɖá kɔ́kɔ́ yɛ, muko mıtakpíímí mıbá ŋka kɔ́ɔ́ní ńɖó má pooni, nı wá búrí ka tı ka kaa kɔ́kɔ́ ɖaá barıí wʊ yɛ. [15] Ní wa co naa ʊ tí yá ɖítóó újá ʊbá gbéni ńɖó má pooni. Újá má ŋka tó wʊ úwáá tísatínı naa úkpaá afamı. [16] Ní ʊ la laá náá ú jé afamı jégáátí amá ʊbá ka la pe wʊ. [17] Ní wa kɔ́ ɖımaatıurı nı yaa pooni wá ɖé ńné yɛ, kı wɛ́ɛ́ úbá náá: "Míínáá wáá bítóóyálí kɔ́kɔ́ míínáá tínií kpɛ́ tíjégáá ɖéé ɖaá barıı yɛ, ɖa ké, ḿmɛ́ muko ń bíí kpɔ mı ílɛ. [18] Ń bíí póóté kı co míínáá wáá ní kí tı soó wʊ naa: "Míínáá ńcútí nı Mwáátáá nı ísé métɛ́." [19] Má tı bénı naa í yíí mı náá síbúu fɔɔ mı ɖéé síwáá bítóóyálí pooni ʊbá. [20] Ní wa póótí kı gɔ́réní wíínáá wáá.

Đa ké náá wáa kpée bı ɖátı nı ɖícé yɛ, úɖínáá ŋka ká wʊ ní wá tínıı yá wʊ íceceé. Ní wá síŋii tó wʊ ńsɛ, ní kí léé wʊ. [21] Ájapwa ŋka soó wʊ naa: "Míínáá! ńcútı nı Mwáátáá nı ísé métɛ́, má tı bénı naa bı yíí mı naa síbúu. [22] Amá áɖínáá ŋka soó úwáá bítóóyálí

náá: "wéré ɖaamaá nı kúfúgáá kʊjɔjɔkʊ kı fú wʊ; jé maá wʊ úŋámbírí ɖınyɔn-nyɔnbírí nı kı jé wʊ anataa ónatáŋ. [23] Đaamáa nı kınanbíí ka kpɛ́ ŋ́kpɔ́ yɛ, kí kpɔ́ kı tí yá jíŋgáárí. [24] Đoómi ḿbúu waa náa kpɛɛ́ ńné yɛ la kpe ní kí gɔ́rɛ́nı mıfɛɛnı; ʊ la wétɛ nı ma ká wʊ! Ní ba búrí jíŋgáárí ɖíyárí.

[25] Đá sáatı, újá má búu úkpée la ɖé ní tísatını. Úwáá ɖígɔ́ɔ́rɛ́ɖí nı, sáa waa wáa cúní ɖícé yɛ, ní wá ŋú íle nı áwɔ́. [26] Ní wa yíí útóóyálí ʊbá kı barıı wʊ ya yáá yɛ. [27] Útóóyálí má ŋ́ka kíí wʊ naa: "sínarí ńgɔ́rɛní, ní síínáá ŋ́ka cání bı ku kınanbíí ka kpɛ́ ŋ́kpɔ yɛ, ɖoómi ʊ ká úbúu nı alaafíya. [28] Ní wíí ŋ́ka kétɛ ɖíŋúu ní kí yíí ɖícéní ɖíkɔ́rí. Wíínáá ŋ́ka nyɛ́ kı ɖɔɔlıı wʊ. [29] Amá ábú ŋ́ka kíí wíínáá náá: "Gbirí, ábé ɖabata sɔ maá yáá sí ɖítóó ka yíí ɖarıbá-ɖarıbá náá maá ɖe síwáá marа́ báanı ukolóo, nı ɖarıbá-ɖarıbá á tee mı kıŋɔɔbíí naa ńyá jíŋgáárí mı nı ŋ́jɔ́tɔ́lɔ́mı. [30] Amá kpaá náá sıjapwa nɛɛ́wʊ káa gɔ́rɛní yɛ, wíí wa jí síwáá tííbí ʊ nı bípíí bíjíńlí yɛ, wíí bó ı canı bı ku kınambíí ka kpɛ́ ŋkpɔ yɛ? [31] Ní áɖínáá ŋ́ka kíı wʊ naa: ḿbúu, mını sı ńɖéé bámbaɖáárı, ní káa kɔ́kɔ́ máa kpɛ́ yɛ sá síyɛ́kɛ́ métɛ́. [32] Amá ɖa tínıı barıí tí yá jíŋgáárí, kı ɖéé ḿmwáání, ɖoómi sınaarı waa áa kpɛɛ́ ńnɛ yɛ, la kpe ní kí gɔ́rɛní mífɛɛnı, ʊ la wétɛ ní má ká wʊ.

16

Útóóyálí wa ɖé péré yɛ wáá ílemí ɖıkɛɛsɛɛrı

[1] Yeésu ŋ́ka soó úwáá bipinlii naa: unyii árízikíráá ʊbá la kpɛ́ útóóyálí wa kpɛɛ́ úwáá amáána bo, nı ʊbá ŋ́ka ɖaá soó wʊ naa: síwáá útóóyálí ɖéé bíí síwáá amáána. [2] Nı úwáá úkpée ŋ́ka yíí wʊ ní kı soó wʊ naa: Ílá ní ma gbii sı bó yɛ? Yá mı amáána kɔ́kɔ́ wáá akɔ́ntáá, ɖoómi a tı bíí fété kpaá ńwáá amáána bo. [3] Ní wa kpɛɛ́ amáána bó ŋ́ka wɛ́ɛ́ úbá náá: Ńwáá úkpée laá ó fɔɔ ńtóóre. Lɛɛ-lɛɛ ní ma bíí yá? Ma kpɛ ḿpwáá kí bíí kpa kítíí ní ɖa bíí ɖéé mı ífɛ́ naa ńyá bára. [4] Tɔ́ɔ! Ńnyi yaa máa bíí yá yɛ! Ní ka bı ɖaa jɛ́ náá mı ńtoorenı, binyii ńfɔɔmı bíwáá! [5] Ní wa yíí ba kɔ́kɔ́ jí ɖıpwa úwáá úkpé gbeni ukolóo-ukolóo. Ní wá barıı úbúrígáá náá: Aŋá nı ńwáá úkpée ŋ́ka kpɛ nı sı? [6] Nı wíí ka kíí wʊ naa: ŋkpɔ áŋkʊrámı íkuu ŋmɔ (100). Útóóyálí ŋ́ka soó wʊ naa: Kpaá síwáá tákáríɖá; wéré, karí kí waa íkuulé nı pwí (50). [7] Nı wa barıı ʊbá métɛ́: Ísé ní, aŋa nı wa kpɛ nı sı? Wíí ŋ́ka kíí wʊ naa bılée fɔɔrɔtɔmı íkuu ŋmɔ (100). Útóóyálí ŋ́ka soó: Kpaá síwáá tákáríɖá; waa íkuunaa (80) [8] Ní úkpée ŋ́ka nyɔ́m útóóyálí úcínlí, ɖoómi ó ɖé péré. Íjá mwá, ɖúlínya nɔɔ́wʊ wáá binyii tínıı ɖé péré bítɔ́bı nyimíŋ kı po ba ɖé Mwáátáá wáá ɖímátírí pooni yɛ.

[9] Yeésu ŋka kóte naa: «Ní ḿmɛ ka soo nɪ: "Yá maá níbá kújɔ́tíí nɪ ajimí ŋa cínií yɛ, ka
ajimí má ɖaa kpá náá bɪ fɔɔ nɪ áɖíí ŋa ná kpɛ ɖíkɔ́ɔ́ yɛ. [10] Waa bɪ pa náá íjá átóó áwáánɪ,
bɪ bíí pá wʊ íjá átóó átákpéní métɛ́, ní wa ná tóŋóó náá átóó áwáání káá tóŋóó métɛ́
átóó atakpéní [11] Yíí bó ní, baá bíí fété náá kí pá ní íjá ɖéé naa nɪ ajimí ŋa cínií yɛ bo,
ŋmá ń bíí caní nɪ árízikí mánja. [12] Ní baá fété pá náá nɪ íjá ba kée wáá árízikímɪ ba ná
sá nɪ yɛ́bɛ bo, ŋmá ńbíí teé ní árízikímɪ ba sá nɪ yɛ́bɛ?
[13] Útóóyálí ʊbá káá fété yá ɖítóó bíkpélébí bilé pɔ́ɔ́. Ðoómi, ʊ bíí laa ʊbá káá laa wá ké
yɛ, kókoó ʊ bíí náŋáa nɪ ʊbá kí yɛɛnɪ wa ké yɛ. Náá fété kí sáá Mwáátáá wáá bítóóyálɪ
nɪ kí peé sáá ajimí wáá bítóóyálí.

Yeésu wáá íwɛ́ɛ́ ŋɪbá

[14] Farizíitɪʊbɪ ba laá ajimí yɛ káá ŋú íwɛ́ɛ́ nɛɛ́yɪ kɔ́kɔ́ ní ba ɖé kɪ la Yeésu. [15] Yeésu ŋka
soó bɪ naa: Nɪmɪ ní sá binyii ba yáá ɖéé ba tógó binyii nyimíní, amá Mwáátáá nyí
níbém. Ðoómi kaa binyii káa kpɛ́ɛ́ náá kí fɔ́ɔ́síí yɛ sá kaa Mwáátáá ka ná tínɪʊ laá
unyimíŋ.
[16] Kí ɖáá sánɪ Yʊwáanɪ Úlíísiili sáatʊ, ɖa la sá Múúsá nɪ anɖébimɪ wáá mará sáatʊ.
Amá kɪ gbá Yʊwáanɪ Úlíísiili, bɪ káánií Mwáátáá bwɛ́ntɛ́ŋkɛ wáá laabáárʊ íjɔjɔ́ɔ́, ní
unyii báanɪ ʊlá ŋka tɔ́rɛ́ŋí ʊbá nɪ ówáá ńpwa ka kí kɔ́. [17] Amá kítíí nɪ kútápáá wáá
ɖíwɛ́ɛ́tɛ́rí ká pée wi kɪ fóó mará wáá íwaa kíwáákíí ŋkolóó.
[18] Újá báanɪ ʊlá jɛ náá úpó nɪ kɪ gba ʊbá ʊ nyɛ́ úpó bɔ́ɔ́ní nɪ wa gba náá úpé waa úcɛ́
kaa ji yɛ ʊɖáŋgíí yá ziná.

Ajimíráá nɪ Laazáarɪ

[19] Ða la kpɛrɛ unyii ʊbá ajimíráá, wá la fúbí tífúgátí tɪjɔjɔɔtɪ, ta pwa kúɖáá yɛ. Ní
báanɪ báɖáárí ʊ yáá jíŋgáárɪmɪ bɪmɔntɪɪ. [20] Unyii uceceeli ʊbá waa baá yi naa Láazaarɪ,
wa wénté bó pɔ́ɔ́ íbóó yɛ, la ɖɔ́ ówáá ḿbɔmbɔ nyɛ́ɛ́ní. [21] Ða la tínɪʊ ɖé wʊ ńnyɛ́ɛ́ naa ú jé
tá nyɛnɪ ajimíráá wáá tébéru paa kí lúríí yɛ. Amá íbwɛ́ ŋgɔrɛ ɖaa laga ówáá íbóó. [22] Ní
ɖa ɖá náá uceceeli ŋka kpé ní malááyíkamɪ ŋka co ni wʊ ɖiwonɖi nɪ Ibiraahím gbeni.
Ajimíráá métɛ́ ŋka kpe, ní ba sí wʊ. [23] Ajimíráá tɪ ɖé wahálanɪ bíkpíí gbeni; wáa ɖáátɪ
anyimí nɪ wá ká Ibiraahím ńɖándɑ bó, ɖa ké Laazáarɪ ɖé ugbeni. [24] Nɪ wá kpíí náá:
""Míínáá Ibiraahím, ŋmɔ́ nceceéŋ; tɔ́ Laazáarɪ ó tɪ sɛ́ óŋámbírí mɔɔkɪ múnyúú ní kɪ ɖáá
sɔmɪ ńlóntóbírí, ɖoómi ń tínɪʊ yáá wahála ḿmíí nɛɛ́yɪ ní. [25] Amá Ibiraahím ŋka kíí wʊ
naa: ḿbúu, nyuni naa síwáá mɪfɛɛnɪ ɪ fɔɔ síwáá ɖiwonɖi ɖawómi, ɖaké náá Lazáarɪ wíí

tínuı yélem. Amá wáánímı ʊ ɖé kúpólɔ́sɔmı pooni ɖa ké ísɛ yélḿ. [26] Đabáŋ nı yíí, ńfɛ ńtakpé ɖé tumı nı nımı ciiga. Ka ba bíí laa bı fii íle kípóóté kı co nigbeni bó yɛ ńta fété. Ní ka bí ta gétɛ́ní nı níbóbó kí ɖá tigbeni bo. [27] Ajimíráá ŋ̀ka soó wʊ naa: Đée ń tínuı mɛ́ sí míínáá Ibiraahím, tɔ́ Laazáarı ú gɔ́rɛ míínáá céndɛ pooni, [28] Đoómi minyibíbi bıŋmɔ ɖé líbó, ʊ tı lɛɛ bı yíí nɛ́ɛyı wáá seríya, ka bíí mété ńta ɖá ɖıtɛntɛɛrı ɖíyélendı yɛɖɛ nɛḿɖɛ pooni. [29] Nı Ibiraahím ŋ̀ka kíí wʊ naa: Sinyibíbi kpé Múúsá wáá marán nı andébimı ba ké yɛ wáá íwaa, bí gbirí nı yaa bíí kaa waa yɛ! [30] Ní Ajimíráá ka kóte naa: Aayí Míínáá Ibiraahím, baá bíí gbirí nı bı, ɖaá sá náá nı ʊbá ńnyɛ́ní nı bíkpíí wáá kı tı káá kí soó bı baá bíí kpɛ́ní bíɖééri. [31] Ní Ibiraahím ŋ̀ka kíí wʊ naa: Baa bíí ŋmɔ́ náá nı Múúsá nı andébimı ba ké yɛ, baánı ʊbá fii múkú pooni baá bíí pá wʊ íjá.

17

Đícútírí ní ɖícatırı

[1] Yeésu ŋ̀ka soó upinliibi naa: «Ka bíí kɔ́ nı unyii ɖícútírí pooni yɛ káá tó ɖarıbá-ɖarıbá. Amá mbusú baa waa gbeni ɖícútiri má bíí nyéni yɛ. [2] Đa bíí yamı ńsá náá bı gbe náá uciŋ ɖítá ɖıtakpéréɖí kı méɛ́ wʊ teŋkúnı kí po naa ú caní unyii wa jíní úbá ńcútí. [3] Gɔrɛ́ maá nı laákarı! «Sítɔ́wʊ yá náá ya na ya yɛ: Yíí wʊ kı soó wʊ; ʊ kíí náá náá u cúti, í catí wʊ. [4] Ní mınyɔnlolé ní wá cúti náá nı sı ńwuı nı, ní mınyɔn lolé ní wá gɔ́rɛ́ní náá sigbeni kı barıí ɖícátírí, ísɛ́ cátí wʊ.»

Íjápárí

[5] Ní bipinlii ka ɖáa soó Tíɖáá náá: «Púú tı íjápárí.» [6] Ní Tíɖáá ka kíí bı naa: Níwáá íjáɖípárí fóó náá ɖíbírí ɖíwááɖí[l], nı bíí féte kı soó búcí nɛḿbʊ naa: ŋa síwáá agbe íle kí tí fúú síbá teŋkúni, ní bó yá yaa náa barıı bʊ yɛ.

Útóóyálí tóóre

[7] Tı gbá náá: Ní cíígá ʊbá kpɛ útóóyálí wá ko úwáá tísatı kókoó ʊ kpaḿ úwáá ɖaábamı yɛ, ʊ ɖaa ká náá wʊ wáa gɔ́rɛ́ní nı tísatínı yɛ, ó peé soó wʊ naa: "Kpɛkpɛɛní kí ɖáá jé tígégáá"? [8] Aayí ʊ bíí soó wʊ naa: coo tı yá mí tíjégáá, ɖa bé náá í tí kpéní síwɛ́ntɛ́ kı ɖáá tɔ́ mı ńjé kı nyɔ, yíí bɔ́ɔ́ní í tí jé kı nyɔ, ísɛ́ mété. [9] Waá kpɛ ʊ bíí ɖɔ́ɔ́ úwáá útóóyálí naa wáa yá yaa wáa jé wʊ yɛ, náá lɛɛ? [10] Đée ní nımı mété, sáa waa ní ɖaa yá náá yaa

[l] **17.6** wáá ɖíbírí tí bíí bɔɔ

ba jé nı yɛ, wɛɛ maá náá: "Tí barí sá bítóóyálí ní; tí yáá títóóre ní."

Yeésu céétɛ tíjééráámí pwí

[11] Yeésu káá la pá Yerúsalɛ́ɛmı yɛ, ʊlá gbanı Samááríya nı Gaalilée ciiga. [12] Wáá bíí bíʊ kɔ́ kíɖobííyáa kıbá pooni nı tíjééráámí pwí bıbá ŋ́ka ɖáa tó wʊ ńsé. Ní bı yó kı ɖátı nı wʊ kı kpíí kı wɛ́ɛ́ náá: [13] Úmínlí Yeésu ŋmɔ́ tı wáá íceceé [14] Ní sáa waa wáa ká bı yɛ, nı wa soó bı naa: Coó míní maá níbá saráaraamı. Nı sáa waa baá bı pá yɛ, ní ba céétɛ [15] Bícíígá ʊbá káa ká náá ʊ céétɛ yɛ, ní wa gɔ́rɛní ʊ́bɔ́ɔ́ní, kí nyɔ́m Mwáátáá nı ńnyéé ḿpwá-pwá. [16] Nı kí ɖáa lú Yeésu natáŋ pɔ́ kı jɛɛ ɖiyiigbáa nı kítíí kí ɖɔ́ɔ́ wʊ. Újá má la sá samááriya nyiiwu. [17] Ní Yeésu ka barıı naa: «Bíí ayi pwí má ká céétɛ? Nı ayi awɛ ba ké yɛ ɖé lá? [18] Bícíígá ʊbá ka maatıı naa úgɔ́rɛ́ní kı nyɔ́m Mwáátáá, ní ɖáá sá náá ʊcaa nɛ́ɛwʊ bámbá?» [19] Ní Yeésu ŋ́ka soó wʊ naa: «Fii kı póóté, síwáá íjápárí pɛ sí.»

Mwáátáá Bwééjérí wáá ɖífóórí

[20] Farizíitıʊbı ŋ́ka barıı Yeésu naa: sáá úlá ní Mwáátáá Bwééjérí ka bíí fóóní, nı wa kíí bı naa: «Mwáátáá Bwééjérí káa bíí fóóní yɛ, baá bíí fété ká wʊ nı anyimí. [21] Ní baá bíí wɛ́ɛ́ ɖarıbá náá: ʊ ɖé ílɛ kókoó ʊ ɖé ńné ɖoómi Mwáátáá Bwééjérí ɖé nícíígá.»

[22] Ní wa soó bipinlii naa: Ða bíí fóó sáa ʊbá ɖa bíí ɖéé nı ńnyéé náá nı ká Unyiijapwa wáá íwıı ŋaa wáa karı nı nı yɛ ŋ́kolóó, amá náá tı ká ŋʊ. [23] Bı bíí ɖaa soó nı naa: «Ʊ ɖé ílɛ kókoó ʊ ɖé ńnɛ ; Ta co maá, ní ta kpɛkpɛɛ maá [24] Ðoómi ńwıı ŋwaa Unyiijapwa káa bíí ɖá yɛ, ɖa bíí ɖéé ɖéé ɖımɛlɛɛ-mélɛ́ɛ́ káa pee fibí kútápáá ɖıtɛntɛɛrı ɖıbá hálı ɖıtɛntɛɛrı ɖa ké yɛ nı. [25] Amá ɖa barıí náá ó tínıí yá wahála, ní wáánımı wáá binyii ńyíí wʊ. [26] Ní ya la yá Núhum sáátíwʊ ńyá ńwıı ŋwaa Unyiijapwa káa bíí ɖá yɛ nɔ́ɔ́. [27] Binyii la jo kı nyuu, bíjá nı bípíí la gbaatıí tá, hálı ńwıı ŋwaa Núhum káa kɔ́ kúlúŋkpáákʊ pooni nı múnyúu mıtakpíímí ka ɖáa jí kítíí kɔ́kɔ́ kı ku binyii kɔ́kɔ́. [28] Náá ya la yá Lɔ́ɔ́tı wáá sáatı ńyá ɖoómí binyii la jo kı nyuu, kı ɖa nı kı nyébé, kı fúúnií ícíí nı kı ma; [29] amá ńwıı ŋwaa Lɔ́ɔ́tı káa fii Soɖɔɔmı yɛ, Mwáátáá canı ḿmíí nı fárángútá nyiníni kútápáá ɖéé kútáá kı ku binyii kɔ́kɔ́. [30] Ðéé má nɔ́ɔ́ ɖa bíí ɖáá yá ɖaarı Unyiijapwa káa bíí lɛɛ úbá kí míní yɛ. [31] Ðá ɖááríí wá bíí ɖée ɖıfafarı pɔ́ bísa páá yɛ ńta tı siní kı tı bɔ́ ʊ́wéntɛ́ úcéndéni; ɖée métɛ́ ní wa bíí ɖéé tísatını ńta tı gɔ́ré úcéndéni. [32] Nyúní maá Lɔ́ɔ́tı po bo! [33] Wa bíí laa naa ʊ pɛ ʊfɛɛmı bíí fé mı. Amá wa bíí fé ʊfɛɛmı bíí pɛ mı. [34] N soo nı, kúnyéé má pooni, binyii bilé bíí ɖéé gáɖó ukolóó bó, bı bíí gbá ʊbá kí canı ʊ́tɔ́wʊ. [35] Bípíí bilé bíí ɖéé ta gbeni kı naá ábí: bı bíí lɛɛ ʊbá kı póóté nı kı canı wa ké

yɛ. [36] Bíjá bilé bíí ɖée kúsaa kʊbá pooni: bɪ bíí lɛɛ ʊbá ní kɪ caní wa ké yɛ. [37] Nɪ bipinlii ŋka barɪ Yeésu naa: «Tíɖáá lambó ní yíí nɛ́yɪ ka bíí yá?» Ní wá kíí bɪ naa: «Ń̀naa ɖíkpírí ɖé náá líbó nɪ agúlaŋgúmɪ ŋka cigi.»

18

Úcúgúlí nɪ úpíípó wáá ílemí ɖɪkɛɛsɛɛrɪ

[1] Yíí bɔ́ɔ́ní Yeésu ŋka taŋ úwáá bipinlii ílemí nɛńyɪ ka kɪ míní bɪ naa bɪ barí mɛɛnɪ́ báanɪ sáa ʊlá; kɪ ta barí gɪɪ. [2] Ní wa soó bɪ naa: «Đa la kpɛ ńɖó mbá pooni úcúgúlí ʊbá wa ná síŋíí Mwáátáá yɛ, ní ka pe binyii gírímá. [3] Ní ɖa la kpɛ ńɖó má métɛ́ pooni úpíípó wa ɖaa kɪ soo wʊ naa: "Lɛɛ ńwáá íjá kɪ míní waa mɪnɪ wʊ ɖɛbɛ́ tá yɛ nyimíní". [4] Đa tínɪɪ kɛ́ɛ́lɛɛ, úcúgúlí káa yíítíí yɛ, amá ɖɪbá, ní wa wɛ́ɛ́ úbá náá: "Ma síŋíí Mwáátáá ní má gba unyii kɪ yíí yambá; [5] Amá ɖéé úpíípó nɛ́ɛwʊ káa lo mɪ yɛ ń bíí caní bí bɛ́ɛ́ úwáá íjá, ka ú ta barí ye nɪ kɪ ɖaa kɪ cɛɛ nÿiiɖi wáátíí".» [6] Ní Tíɖáá ka kóte naa: ŋmɔ́ maá kúlááŋmɛ́ yaa úcúgúlí úkpíŋkpíí nɛ́ɛwʊ káa wɛ́ɛ́ yɛ. [7] Ní Mwáátáá káá lɛɛ úwátíí ba wíí nɪ wʊ kúnyɛ́ɛ́ nɪ ńwɪɪ yɛ wáá íjá kí míní? Ʊ bíí kɛ́ɛ́lɛɛ ɖáání kí girí nɪ bɪ? [8] N soo nɪ naa ʊ bíí lɛɛ bíwáá íjá kí míní wéré. Amá sáa waa Unyiijapwa káa bíí gɔ́rɛ́ní yɛ ʊ bíí ká íjápárí kítíí páá? [9] Yeésu kpé kɛɛsɛɛ ɖɪkɛɛsɛɛrɪ nɛńɖɛ kɪ tee ba bɪ mii náá bɪ tógó Mwáátáá nyimíni nɪ ká kɪ yɛ́ɛ́nɪ ba ké yɛ: [10] Binyii bilé co Mwáátáácéndeni naa bɪ tɪ mɛɛ; ʊbá sa farizíiraa, wa ké yɛ wíí sá lambúufɔ́ɔlɪ. [11] Farizíiraa, yó kɪ mɛ́ɛ upooni kɪ gi naa: «Óo Mwáátáá, ńnyɔ́m sɪ ɖéé maná sá ɖéé binyii ba ké yɛ, ba sá binyii, bíkpíŋkpííbí nɪ zináráámɪ; ńnyɔ́n sɪ ɖéé má ná sá ɖéé ʊlambúufɔɔlɪ nɔɔ́wʊ. [12] Ń̀ bóónií íwɪɪ ʊlé bɔ́kɔyɪ pooni, ńtee sɪ ńwáá ríba wáá úpwíírí[m]» [13] Đa ké ʊlambúufɔɔlɪ wíí tɪ yóre ńɖándabó ní ká barí laá úɖáátɪ anyimí kɪ kpaá kútápáá, amá ʊ tɛgɛ úŋálɪŋ nɪ kɪ wɛ́ɛ́ naa: "Óo Mwáátáá, ŋmɔ́ ńwáá íceceé, ḿmɛ́ wá sá íkpííráá yɛ". [14] Ní Yeésu ka kpée wɛ́ɛ́ náá, n soo nɪ, ʊlambúufɔɔlɪ nɛ́ɛwʊ ńgɔ́rɛ úcéndéni nɪ Mwáátáá wáá ɖícátírí, amá farizíiraa nɛ́ɛwʊ ka ká ɖícátírí. Đoómi wá jɔ́ɔ́níí úbá yɛ bɪ bíí síɪɪ wʊ, amá wá sinií nɪ úbá yɛ bɪ bíí jɔ́ɔ́ní wʊ.

Yeésu nɪ bíyáá

[15] Binyii la ɖáánɪ Yeésu bíyáá bɪpwampwambɪ métɛ́ naa ó páá bɪ ŋŋálí kɪ jé bí alɪbárí́ka. Bipinlii káa ká ɖé yɛ nɪ ba yíí ní bɪ bíyáá ɖíɖáánɪɖɪ. [16] Amá Yeésu ŋka pé ńsɛ

---

[m] **18.12** mɪnyɔm pwí pooni wáá ɖíkolóo

bı ɖáánı wʊ bíyáá má ní kı wɛ́ɛ́ naa: Caní maá bíyáá ńɖa ŋgbeni; ta peré maá bı, ɖoómi Mwáátáá Bwɛ́ɛ́téŋkɛ ɖé kı tee ba ɖé ɖɛ́é bíí yɛ. [17] Íjá bó, n soo nı, wá ná bíí kíí kí fɔɔ Mwáátáá Bwɛ́ɛ́téŋké ɖɛ́é úbú yɛ káá fété kɔ́ ɖa pooni ɖaríba-ɖaríba.

Yeésu nı Árízikíráá

[18] Yahúúɖúmı wáá úkpée ʊbá ŋ́ka barıı Yeésu naa: Úkpée újɔ́jɔɔ́, ílá nı ma bíí yá ka kı kpɛrɛ́ mıfɛɛ ma ná tóó yɛ. [19] Yeésu ŋ́ka kíí wʊ naa: Batıı bo nı a yi mı naa wa ya yɛ? Ʊbá ká ya, ɖaá sá náá Mwáátáá bámbá. [20] Í nyí marámı nɛḿbɛ: Ta nyɛ́ sípó náá sícɛ́ bɔ́ɔ́ní; ta kpɔ sítɔ́wʊ; ta yɔ; ta lɛɛ sériya ókpíŋkpíí sítɔ́wú bo; pá sí nyí nı síínáá gírímá. [21] Újá má ŋ́ka kíí wʊ naa: «N ɖe yíí nɛɛ́yı kɔ́kɔ́ ɖoo ńwáá kúmwajakʊ sáátíwʊ.» [22] Yeésu káa ŋú ówáá ńwɛ́ɛ́ má yɛ, nı wá kíí wʊ naa: «Ða kpée ké sı ıbá: nyɛbɛ kaa kɔ́kɔ́ áa kpɛ yɛ kı bú biceceeli, ka í kpɛrɛ́ tííbí Mwáátáá gbeni; ka í síí ɖáá ɖe mı.» [23] Sáa waa wáa ŋú íwɛ́ɛ́ má yɛ ní unyimíŋ ka mɔm, ɖoómi ʊlá tínıı sá íkoraa. [24] Yeésu káa ká náá unyimíŋ mɔm yɛ, nı wá wɛ́ɛ́ náá: «Ða bíí pwáŋgıı ka árízikíráámí ŋ́kɔ́ Mwáátáá Bwɛ́ɛ́téŋkénı!» [25] Ðéé ɖáa bíí pwáŋgıı naa ıraakúm ŋgbánı kígɛyí wáá ńfɛnı yɛ, ɖɛ́é mɛ́té ní ɖa bíí tíníí kpéé pwáŋgıı naa árízíkíráá ŋ́kɔ́ Mwáátáá Bwɛ́ɛ́téŋkɛnı. [26] Ba gbii Yeésu wáá ńwɛ́ɛ́ yɛ ŋ́ka barıı wʊ naa: «Ðée ŋmá ń bíí ká ɖıpɛnɖı?» [27] Yeésu ŋ́ka kíí náá: «Yaa binyii ká ná bíí fété kí yá yɛ Mwáátáá bíí fétéé yá». [28] Ní Péétiro ŋ́ka wɛ́ɛ́ náá: «Kpaá tı caní tíyɛ́tɛ kı ɖe sí» [29] Yeésu ŋ́ka kíí bı naa: Ń soo nı íjá: Unyii wa bı fii náá Mwáátáá Bwɛ́ɛ́téŋkɛ bo, ócéndɛ́, úpó, úkpolombi nı ʊnaarıbı, unyibíbí, kókoó ówáá bíyáá, [30] ʊ bíí fɔɔ ɖıfɛrɛɛɖı ɖawómı ɖúúlínya nɔ́wʊ nı, ní kí kpɛrɛ́ mıfɛɛ má ná kpɛ ɖíkɔ́ yɛ ɖúlínya wá bíí yáá ɖá yɛ pooni.

Yeésu káá ɖítáárí wáá, ówáá múkú nı ówáá ɖifeńɖí

[31] Yeésu yíí ówáá bipinlii pwí nı bílé ní wá soó bı naa: ŋmɔ́ máá, tı pá Yerúsalɛ́emı ńnaa yaa kɔ́kɔ́ anɖébimı ka waa Unyiijapwa bo ká bíí yá yɛ. [32] Ðoómi bı bíí tɔ́ wʊ ba ná sá Yahúúɖúmı yɛ wáá bíkpélébí ŋáánı. Bı bíí yáá lá wʊ, kı yáá cii wʊ, nı kı yáá tíí nı wʊ tımɔ́tá. [33] Bı yaa fɔ́ náá wʊ agbeŋgbí, bɔ́ɔ́ní, bı kpɔ wʊ. Ní ńwıı ńtáárí ʊ fení múkúní. [34] Amá bipinlii ká ŋú yíí nɛɛ́yı pombírí; ílemí nɛɛ́yı pombírí líí bárı bı, ní baá la nyí yaa Yeésu káa la laá úlóloo yɛ.

Yeésu cɛ́ɛ́tɛ ʊjɔm ʊbá

[35] Sáa waa Yeésu káa ɖée cúní nı Yerikóo yɛ, ʊjɔm ʊbá la ka ńsɛ nyɛ́ɛ́ní kí yáá bára. [36] Waá ŋú binyii káa gétɛ́ɛ́ yɛ nı wa barıı naa: «Bá ńyáá». [37] Ní bá canı ʊ bɛ́ɛ́ náá Yeésu

Nazaréɛtɪ yɔwʊ ŋgétéé. 38 Ní wa kpíí náá: "Yeésu, Dáwúɖa japwa, ŋmɔ́ nceceéŋʊ"! 39 Amá
ba lá coo unyimíŋ yɛ ka péréní wʊ nɪ ńnyɛ́ ḿpwá-pwá náá ó ŋméré, amá ní wá kpée
kpíi nɪ ńnyéé ḿpwá-pwá: «Ðáwúɖa japwa, ŋmɔ́ ńwáá íceceé!» 40 Ní Yeésu ka yóre nɪ kí
pé mará náá bɪ ɖáánɪ wʊ ugbeni. Sáa waa ba cúni nɪ wʊ yɛ, Yeésu ŋ́ka barɪ wʊ naa:
41 «Bá ní a bɔ́ɔ́ náá ńyá kɪ teé sɪ?» Nɪ ʊjɔm ŋ́ka kíɪ naa: «Míɖáá, yá náá ń kpéé kpaá.»
42 Yeésu ŋ́ka soó wʊ naa: Kpéé kpaá! Síwáá íjápárí pɛ sɪ. 43 Líbó-líbó ní wá búri ɖíkpaárɪ
ɖéé wáá pée lá kpɛ́ɛ́ yɛ. Nɪ wá ɖe Yeésu kɪ nyɔ́ḿ Mwáátáá. Zamáa kɔ́kɔ́ káa ká ya yá yɛ,
ní ba gaa íle kɪ nyɔm Mwáátáá.

19

Yeésu nɪ Zaakée

1 Yeésu kɔ́ Yeeríko pooni, kí gétéé ńɖó má. 2 Ní ójá ʊbá ŋ́ka fóóní, bɪ yi wʊ naa Zaakée;
ʊ la sá bɪlambúufɔɔlɪ wáá úkpée ní kɪ kpɛ́ árízikí. 3 Ʊ la bɔ́ɔ́ ó ká wa sá Yeésu, amá ɖéé
waá sa unyii úgéŋgé yɛ, waá bɪí lá fété ɖoómi zamáa wéété 4 Ní wa síŋii kɪ líí ńsɛ́ kɪ tɪ jɔ́
búcí bwaa ba yi naa sikomɔɔrɪ yɛ bo ka kɪ kpaá Yeésu wáa bíí gbanɪ líbó yɛ. 5 Yeésu káa
fóó ɖɪtɪntɛɛrɪ má ní yɛ, ní wa ɖáátɪ anyimí kɪ ká wʊ, nɪ wa wɛ́ɛ́ wʊ naa: «Zaakée siní
wéré! Ðílemi ɖabɛ́nɪ naa í fɔɔ mɪ kúcaŋkʊ.» 6 Nɪ Zaakée ŋ́ka sini wéré nɪ kɪ fɔɔ Yeésu nɪ
ḿmwáá. 7 Ba kɔ́kɔ́ ká yíí nɛɛ́yɪ, ŋ́ka ŋuŋuú, nɪ kí gí náá: «Úcútílí wáá ní wa co
kúcaŋkʊ!» 8 Amá Zaakée ŋ́ka fii yóre Tíɖáá nyimíní kí wɛ́ɛ́ náá: «Tíɖáá ń bíí pá bíceceeli
ńwáá amáána wáá ɖíwárí, ní ń cíni náá ʊbá kɪ fɔɔ nɪ wʊ ajimí ɖa wóm, ń bíí fɛrɛɛ wʊ
ɖáwáá mɪnyɔmɪ naa. 9 Yeésu ŋ́ka wɛ́ɛ́ náá: Ðílemi ɖɪpɛnɖɛ kɔ́ɔ́ní ɖícé nɛńɖɛ́ pooni,
ɖoómi wíí mété sá Ibiraahím wáá ḿmaa ʊbá nɪ. 10 Káma Unyiijapwa ɖá náá ó bɔɔ ní kí
pɛ ba la wɛ́tɛ yɛ.

Siká wáá ákúbí lemíŋ ɖɪkɛɛsɛɛrɪ

11 Ðéé binyii káa la gbii íwɛ́ɛ́ nɛɛ́yɪ yɛ, Yeésu ŋ́ka kóte ɖíkɛɛsɛɛrɪ ɖɪbá, ɖoómi ó kíí la
cuni Yerúsalɛ́ɛmɪ, ní binyii la maatɪí náá wéré pooni Mwáátáá Bwɛ́ɛ́jérí bíí peé yá
gabááɖɪyá mété. 12 Ní wa wɛ́ɛ́ yaŋkɔ́ náá: Újá ʊbá sá bɪbwɛ́ɛ́bɪ wáá ḿmaa nɪ, ʊ bɪí póóté
ńɖó ŋwa ɖátɪ yɛ pooni naa bɪ tɪ yóó wʊ tíbwɛ́ɛ́té yíí bɔ́ɔ́ní ka ʊ gɔ́ɔ́réní. 13 Ðáání ka ó
póótí, ʊ yíí úwáá bítóóyálí pwí bɪbá, kɪ tee báanɪ ʊlá siká ɖíkúbíri ní kí soó bɪ naa: Yá
maá kínyɛ́ɛ́ hálɪ ń gɔ́réní. 14 Amá úwáá ńɖóní wáá binyii ká la laá ulemíŋ, ní ba tó binyii
bɪbá náá bɪ tɪ wɛ́ɛ́ náá: "Ta laá náá ó jé tíbwɛ́ɛ́tí tí bó" 15 Amá, báa yoó wʊ tíbwɛ́ɛ́tɪ bɔ́ɔ́ní

yɛ, ka ʊ gɔ́rɛní úwáá ńdo ní yɛ. Ní wa canı bı yííní úwáá bítóóyálí baa wáa la bú ajímı yɛ, ka kı bɛ́ɛ́ kaa bícíígá báanı úlá káa ká yɛ. [16] Úbúrígáá ŋ̀ka fóóní kí wɛ́ɛ́ náá: Úkpée síwáá ɖíkúbírí maa ákúbí pwí. [17] Nı wá kíí wʊ naa: "ɖa yám, útóóyálí ʊjɔɔjɔɔ, ɖéé áa tóŋoo átóó áwáá ní yɛ, ń bíí yóó sí wa bíí kpaá íɖó pwi bó yɛ." [18] Úlééríí ŋ̀ka fóóní métɛ́ ní kı wɛ́ɛ́ náá: Úkpée, síwáá siká ɖíkúbírí ɖaa áa tee mı yɛ maa ákúbí aŋmɔ. [19] Nı wa soó wʊ naa: ísɛ́ métɛ́, ń bíí yóó sı wá bíí kpaá íɖó íŋmɔ bo yɛ. [20] Útóóyálí ʊbá ŋ̀ka fóóní nı kı wɛ́ɛ́ náá: Úkpée kpaá síwáá siká ɖíkúbírí só; ń barí ɖı kúcɔ́lɔ́ ɖíwárí ɖıbá pooni.
[21] Đoómi í ɖé mí tínáŋgá, í sá unyii wá lemíŋ wi yɛ; Ĺ fɔ́ kaa a ná yóó yɛ, ní kı gbaatıí taa a ná bú yɛ. [22] Nı wa soó wʊ naa: Síwáá ńwɛ́ɛ́ má ń bíí cúgú sí, útóóyálí ókpíŋkpíí. ı bı nyí náá nlemíŋ wi, ń fɔ́ kaa má ná yóó yɛ ní kí gbaatıí kaa má ná bú yɛ. [23] Ní, batıı bo ní a na tí yóó njimíŋ ajimi ɖííkuni? Ka ńgɔ́rɛ́ní náá, ń tı fɔɔ ŋ́í ɖa nı ápáágá. [24] Nı wá soó ba la ɖé líbó náá: Fɔ́ɔ́ maá ugbeni ɖíkúbírí kı teé wa kpɛ pwí yɛ. [25] Ní ba soó wʊ naa: "Tíɖáá, ʊ kíı kpɛ ákúbí pwí!" [26] "Ní wá kíí bı naa: Ńkpé soo nı, bı bíí kote kí paŋgıı wa kíí kpɛ yɛ, amá wa ná kpɛ yɛ, bı bíí póní kı ŋatí kaa waá kpé pɔ́m yɛ. [27] Đa ké náá nı ńwáá kúbááráámí, binyii ba ná bı laá náá ń jé tíbwɛ́ɛ́tɛ́ bíbó yɛ, ɖaamáánı bı úlɛ kı lení bı nnyimíŋ".»

Yeésu wáá ɖíkɔ́rí Yerúsalɛ́ɛmı

[28] Yeésu kaá wɛ́ɛ́ yíí nɛ́ɛ́yı bɔ́ɔ́ní ní wá líí zamáa ńsɛ́ kí jɔ́ḿ Yerúsalɛ́ɛmı. [29] Ní sáa waa wáa kíı cunı Bɛtıfaagée nı Betaaníi, kígólíí kaa báa yi naa Olíifimı wáá ícíí wáá kígólíí gbeni bó yɛ, Yeésu ŋ̀ka tó bipinlii bilé [30] kí wɛ́ɛ́ bı naa: Có maá kíɖóbíí kaa taa kpɛ́ɛ́ ńnɛ́ pooni, nı tı kɔ́ náá ní bíí ka báa sá aŋɔ́ɔ́ úwáá yɛ, waa bo ʊbá ká ná láá karı ɖaaríba-ɖaaríba yɛ. Bótí máá wʊ kí ɖáánı mı. [31] Ní ʊbá barıı náá nı naa: "Batıı bo ní ná sáátíí wʊ"? Ní kíí wʊ naa: "Tíɖáá ńlaá".»

[32] Bipinlii bilé má ŋ̀ka póóti kı tı ká ɖá kɔ́kɔ́ ɖéé Yeésu káa la wɛ́ɛ́ bı yɛ. [33] Saa waa báa ɖée bótíí aŋɔ́ɔ́ úwáá nɔɔ́wʊ yɛ ní úwátíí ka ɖáa barıı bı naa: batıı bó nı na bótíí wʊ? [34] Ní ba kíí náá: Tíɖáá ńlaá. [35] Ní ba coni aŋɔ́ɔ́ úwáá má Yeésu gbeni, kı páá aŋɔ́ɔ́ bó bífúgátí paá yɛtɛ ní kı logóni Yeésu, ʊ jɔ́ kí karı ʊ páá. [36] Sáa waa wáa búri kı coó yɛ, binyii ŋ̀ka lɛbɛ́ bıwɛ́ntɛ páá yétɛ kı bíríŋí ńsɛ́ páá. [37] Nı Yeésu káa kíı cuni Yerúsalɛ́ɛmı ka kı bíí wúúnı Olifiyéemı wáá kígólíí yɛ, ɖa mwáŋgíí zamáa waa kɔ́kɔ́ ɖé wʊ yɛ. Ní ba búri kı gáá ílé nı ńnyɛ́ɛ́ ḿpwá-pwá kı nyɔ́ḿ Mwáátáá, ɖa nyɛníni maamáácimı yaa báa la ká yɛ bo. [38] Bı la gi naa: Mwáátáá ńjé úbwáyáá wa coonı nı Tíɖáá yííɖi bo yɛ alıbáríka! Điwonɖi ńdɛ́ɛ́ kútápáá ní ɖínyɔ́nɖı ńfóó Mwáátáá wa ɖé kútápáá-páá.

39 Farizíitɪɪbɪ bɪbá ba ɖé zamáa ciiga ŋ́ka soó Yeésu naa: «Úmínlí caní síwáá bipinlii
ńŋmérɛ́.» 40 Nɪ wá kíí náá: «N soo nɪ, ńsá náá bɪ ŋmérɛ́ náá, átá ńbíí kpíí.»

Yeésu wíí Yerúsalɛ́ɛmɪ bo

41 Yeésu káa cuni Yerúsalɛ́ɛmɪ ɖóŋu kí ká ŋʊ yɛ ní wa wíi ŋúbó. 42 Kí gí náá: n sá maá ɪ
bɪ bɛ́ɛ́ maá sí métɛ́, ńwɪɪ nɔ́ŋʊ ɖéé áa bɪí yá kí ká ɖiwondi yɛ! Amá wáánímɪ yíí nɛ́ɛyɪ
bárɪ sɪ, áá fété ká yɪ. 43 Íwɪɪ ŋɪbá bíí fóóní síbó ńnaa síwáá kúbááráámí káa bíí má ágóó
ŋá pwaa yɛ kɪ logópwásɪ, bɪ bíí ɖáá logópwásɪ, kɪ nyáŋáá sí síwáá báanɪ la. 44 Bɪ bíí bíí
sí, sɪ nɪ síwáá zamáa; baá bíí barí ké sí ɖítá cɔ ɖítá bó. Đoómi á bɛ́ɛ́ sáa waa Mwáátáá
ŋ́ka bɪ ɖá náá ó pɛ sɪ yɛ.

Yeésu Mwáátáácéndeni

45 Yeésu ŋ́ká kɔ́ Mwáátáácéndenɪ ní kɪ ɖé kɪ ji bínyɛ́bɛlɪ. 46 Kɪ soo bɪ naa: «Bɪ waa naa:
Ńcéndɛ bíí sáá ɖimɛ́ɛ́rí céndɛ; amá nɪmɪ, nɪ gba ɖɪ kí kpɛ́nɪ búyú wáá ɖíbárídí fémɪ!»
47 Yeésu la ɖé báanɪ ba ɖáárí Mwáátáácéndenɪ kɪ mii. Bíkpélébí ba líí zamáa ńsé yɛ,
bɪmarámínlí kɪ pwɛɛnɪ zamáa pooni wáá bíkpélébí la bɔ́ náá bɪ kpɔ wʊ. 48 Amá baá nyí
ɖéé yaa báa bíí gbánɪ yɛ, ɖoómi zamáa kɔ́kɔ́ la gbii nɪ Yeésu nɪ laákarɪ ʊmɔntɪ.

20

Lambó nɪ Yeésu wáá íko ka nyɛnɪ nɪ

1 Ńwɪɪ mbá Yeésu la ɖéé mii Mwáátáácéndenɪ, nɪ kɪ káánií laabáárʊ ʊjɔjɔɔ. Nɪ
saráaraamɪ wáá bíkpélébí, nɪ bɪmarámínlí, kɪ pwɛɛnɪ nɪ ńɖóní wáá bikpélébi ŋ́ka fóóní.
2 Ní kɪ barɪɪ Yeésu naa: «Soó tí: íko úla bó ní a yáánɪ ɖítóó, ŋmá ń pé sí ɖáwáá íko má?»
3 Yeésu ŋ́ka kíí bɪ naa: «Ńmɛ́ métɛ́ bíí barɪɪ nɪ ɖíbarɪɪdɪ ɖɪbá. Kíí máá mɪ: 4 Ŋmá ńtóní
Yʊwáanɪ naa ʊ lísii? Mwáátáá náá binyii?» 5 Amá ní ba búri kɪ soo ta naa: «Tɪ wɛɛ náá
náá: "Mwáátáá ńtóní wʊ", ʊ bíí wɛ́ɛ́ tí náá: "Ní batɪɪ bo ní na ná pé wʊ íjá". 6 Amá tɪ wɛ́ɛ́
náá náá: "Binyii ńtóní wʊ", zamáa bíí tɔ́ tɪ átá kɪ kpɔ tɪ, ɖoómi bɪ pé íjá náá Yʊwáanɪ sá
anɖébi.» 7 Ní ba kíí wʊ naa: «Tá nyí wá tóní wʊ yɛ.» 8 Ní Yeésu ŋ́ka kíí bɪ naa: «Ḿmé
métɛ́ káa soó ní wa wáá íko pooni máá yaa yíí nɛ́ɛyɪ yɛ.» 9 Yíí bɔ́ɔ́ní, Yeésu ŋ́ka kɛɛsɛɛ
zamáa ɖɪkɛɛsɛɛrɪ nɛńɖɛ́: Újá ʊbá ńbú ícíí yaa báa yi naa fíínyi yɛ kɪ gba bítóóyálɪ ba
kpɛ́ɛ́ yɛ, naa bí kpaá ŋɪ, ní kí póóte ńsé naa ó tí kɛ́ɛléɛ́ní. 10 Ábí ɖɪtɔ́rí sáatɪwʊ, ní wa
tóní útóóyálí ʊbá, ba kpɛ́ɛ́ ícíí má bó yɛ gbeni naa bí teé wʊ fíínyɪ wáá ábí ŋa sá úyɛ́ŋɪ

yɛ[n]. Ní ba kpɛ́ ícíí má bó ŋ́ka bwaa wʊ kɪ ji wʊ ú gɔ́rɛ íŋalí ńŋmɛ́. [11] Nɪ wá kpée tó ówáá útóóyálí ʊbá métɛ́, bɪ fii nɪ wʊ tíbwaatɪ, kɪ cii wʊ ní kɪ ji wʊ íŋálɪ ŋmɛ́ [12] Nɪ wa kpée tó útóóyálí útááríí; nɛ́ɛwʊ wíí bɪ jé wíí íbóó nɪ kɪ jí wʊ. [13] Fíinyiraa ŋ́ka wɛ́ɛ́ úbá náá: "Ńbíí yá lɛ́ɛ́ sɔ́? Ń bíí tɔ́ ŋ́japwa ʊlaŋga. Đaá bɛ́ɛ́ náá bɪ bíí pá wʊ gírímá. [14] Amá sáa waa báa kpɛ́ɛ́ fíinyi bó káa ká fíinyiraa japwa yɛ; ní bá wɛ́ɛ́ tá náá: Kpaá maá wa bíí ɖáá seré tííbí yɛ. Tí kpɔ maá wʊ ka fíinyi ńsáá tɪ yɔ́wʊ." [15] Ní ba ji wʊ ʊ nyɛ́ fíinyi wáá kúsaa pooni nɪ kɪ ku wʊ.

"Wáánímɪ, Yeésu barɪ́ bɪ naa: batɪ ní wa sé fíinyi yɛ ŋ́ka bíí yá bɪ? [16] Ʊ bíí ɖa kɪ kpɔ ba kpɛ́ɛ́ fíinyi má bó yɛ, ɖa ké kɪ teé ɖíkpaarí bɪbá.» Baá ŋú íwɛ́ɛ́ nɛ́ɛyɪ, ní ba wɛ́ɛ́ náá: yíí káá yá ɖaarɪbá-ɖaarɪbá! [17] Amá Yeésu ŋ́ka kpaá bɪ, ní kí wɛ́ɛ́: Ílá nɪ Íwaa nɛ́ɛyɪ wáá ńwɛ́ɛ́ ka mii:

"Đítá ɖaa ba ma yɛ ká na la gba kí yíí ɪbá yɛ
ɖáa kpɛ́nɪ ɖítá ɖa bá ɖícé yɛ?

[18] Unyii báanɪ ʊlá ɖaa lɛ náá ɖítá má bó ú bíí cutí úbá, ní ɖítá má ɖaa lɛ náá ʊbá bó ɖɪ bíí naa wʊ.

Lambúu waa báa fɛrɛ́ɛ́ úbwáyáá úkpé yɛ

[19] Đá sáatɪwʊ bɪmarámínlí ní saráaraamɪ wáá bíkpélébí bɔ́ɔ́ náá bɪ mɔ́ Yeésu, amá bɪ ŋu zamáa náŋgátɪ. Đoómi bɪ lá ŋú náá bíbó ní Yeésu ŋ́ka kɛɛsɛɛ ɖɪkɛɛsɛɛrɪ nɛńɖɛ́. [20] Nɪ ba búri kɪ cɔ́ḿ Yeésu. Yíí bó ní ba tó ugbeni binyii ba yáá ɖéé ba ŋu Mwáátáá náŋgátɪ yɛ. Binyii nɛ́ɛbɛ́ bɪí bɔɔ ɖícútírɪ Yeésu wáá íwɛ́ɛ́ pooni ka bɪ fétéé mɔ́ wʊ kɪ teé wa kpɛ́ɛ́ ńɖɔ́, kɪ kpɛ́ ḿpwáá nɪ íkó ŋúbó yɛ. [21] Ní ba barɪ wʊ ɖɪbarɪɖɪ nɛńɖɛ́: Úmínlí, tɪ nyí náá yaa áa lólóó ní kɪ mii yɛ sá íjá; á cugu kɪ kpɛ́ɛ́ náá ŋmá ní ɖa sá, amá ɪ mii Mwáátáá wáá ńsɛ nɪ íjá. [22] Đée ɖa bénɪ, náá ɖáa bénɪ naa tɪ fɛrɛɛ Róóma wáá ʊbwáyáá úkpé lambúu? [23] Amá Yeésu káa bɛ́ɛ́ náá kútáláá ní ba be wʊ yɛ ní wá soó bɪ naa: [24] Míní maá mɪ ajimí ɖíkúbírí ɖɪbá. Ʊbá yiiɖi nɪ úyííɖi ɖé ɖí bó. Ŋmá ní ɖa sá? Nɪ ba kíí wʊ naa: "Róóma wáá ʊbwáyáá úkpé." [25] Ní Yeésu ŋ́ka soó bɪ naa: ɖée bo, teé maá Róóma wáá úbwáyáá úkpé ka sá úyɛ́kɛ́ yɛ, nɪ kɪ teé Mwáátáá ka sá Mwáátáá yɛ́kɛ́ yɛ. [26] Ní ba na fétée ká ɖícútírí úwáá ńwɛ́ɛ́nɪ zamáa nyimíní; amá bɪ kɔ́ bítí úwáá ɖíkíírí nɛńɖɛ́ bo, ní ba ŋmérɛ.

Mífɛɛnɪ ɖígɔ́rɛ́ndɪ́ wáá ɖɪbarɪɖɪ

[n] **20.10** Isɪrayɛ́elɪ wáá ńɖɔ́

[27] Saɖúusıtuɓı ba cɔgɔ naa mıfɛɛnı ɖígɔ́rɛ́ndı kpá yɛ, ŋká cúnı Yeésu kı barıı wʊ ɖíbarídı nɛńdɛ: [28] Úmínílí, kpaá mara waa Múúsá káa waa kı síí tı yɛ: "Ńsa naa ójá wá kíı gba úpé, kı kpɛ ánaarı, kpó náá ká kpɛ úbú, ɖabarıí náá ánaarı nɔɔwʊ ŋgbá úpíípó má kı maa nı wʊ úbú ójá wa bíí sáá úkpóo wa kpe yɛ yɔwʊ. [29] Ɖa ké náá ɖa la kpɛrɛ kúnyíbúú kʊbá nı bíjá bilolé, unyii nı ʊnaarımbı. Úbúrigáá gba úpé nı kı kpe ká kpɛ úbú. [30] Úlééríí ŋka gba úpíípó má nı kí kpe métɛ́ ká kpɛ úbú, [31] Útáárí ɖée métɛ́ hálı bíí bilolé ŋka kpe ka canı úbú. [32] Ɖa póni naa úpé métɛ́ kpe. [33] Ɖaarı waa báa bíí ɖáátı bíkpíí yɛ, ŋmá ń bíí sáá úpé má cɛ? Ɖoómi bíkɔ́kɔ́ gba wʊ ɖéé bípó yɛ! [34] Yeésu ŋká kíí bı naa: Wáánımı wáá ɖúúlínya nɔ́wʊ nı, bíjá gbatıí bípíí nı bípíí métɛ́ mɔ́níí bíjá. [35] Amá bípíí ní bíjá baa báa ká náá bı bíí fení bíkpíí cíígá kı bíí tı karí ɖúúlínya wa cooní yɛ nı, káá gbaatıí tá. [36] Báa bíí tí fété kí kpó, ɖoómi bı kíı sá ɖéé malááyíkamı, ní kı sá Mwáátáá japwalımı, káma bı feni kí nyɛ́ bíkpíí cíígá. [37] Múúsá lɛɛ kı míni ɖa tínıı matı naa binyii bíí fení nı múkúní, sáa waa wáa tam kícíbíí ka kíí ḿmíí ka wɛ yɛ lemíi, sáa waa wáa yíí Tídáá "Mwáátáá, Mwáátáá waa Ibiraahím, lsaáka ní Yaakúbu káa ɖɔ́ɔ́ yɛ." [38] Nı Yeésu ka kóte naa: Mwáátáá ká sá bíkpíí wáá Mwáátáá, amá úsá mıfɛɛraamı wáá Mwáátáá, ɖoómi wíí gbeni bí kɔ́kɔ́ ka kpe, bı ɖé mıfɛɛ nı. [39] Ba mii marа yɛ ciiga bıbá ŋká gba ńwɛ́ɛ́, kı soó Yeésu naa: Umínlí, í lóloo ɖa yáŋ. [40] Nı baá tı kpéé kíí kı barıı wʊ ɖıbarıɖı ɖıbá.

Mesíiya, Mwáátáá wáá útóó, nı Ɖáwúɖa

[41] Yeésu ŋka wɛ́ɛ́ bı naa: lɛɛ-lɛɛ ní ba bíí fété kí wɛ́ɛ́ náá Mesíiya sá Ɖáwúɖa japwa? [42] Ɖoómi Ɖáwúɖa wɛ́ɛ́ úmánja íle wáá tákárıɖá pooni naa:

"Tídáá Mwáátáá soó mídáá:
Ɖáá karí ńwáá ŋŋalı jííbó,
[43] hálı ńɖáá caní síwáá kúbáráámí
ńɖáá gbaa bídéyiŋ bo sínatáŋ pɔ́ɔ́."

[44] Amá Ɖáwúɖa yíí wʊ náá Mídáá. Ní lɛɛ-lɛɛ ní wá sá ʊjapwa.

Yeésu míni binyii naa bí yá Laákarı nı bımarámínlí

[45] Ní wa soó úwáá bipinlii zamáa wa kɔ́kɔ́ la gbii nı wʊ yɛ nyimíní náá: [46] «Ba maá níbá nı bımarámínlí ba laa kı jinií tífúgátí tıfɔfɔɔtı pooni ní kı laá gíríma wáá ídɔ́ɔ́ atɛntɛ ŋaa binyii káa cigi yɛ, ba lɛbɛ́ ákpáá ábúrigáá ɖícíŋíírí ɖíítini, nı ákpáá ábúrígáá jíŋgáárímı bıtakpélébí pooni. [47] Bı fɔ́ nı bípíípííbı kaa kɔ́kɔ́ báa kpɛ yɛ, kı pée yáá

ɖɪmɛɛrɪ ɖa fɔgɔ yɛ ka ɖá kpaá bɪ. Bɪ bíí cúgú bɪ ɖa tínɪ́í pwáŋgɪ.»

21

Úpíípó uceceeli wáá ɖípárí

[1] Yeésu ŋ́ka ɖáátɪ anyimí kɪ ká ajimíráámɪ káa ɖée tɔ́ɔ́ ajimí ajimítɔ́ɔ́rɛ fém
Mwáátáácéndeni. [2] Ní wa kpée ká úpíípó uceceeli ʊbá métɛ́ káa ɖáa tɔ́ ajimí áwáá ákúbí
alé. [3] Yeésu ŋ́ka wɛ́ɛ́ náá: ńsoo nɪ íjá: Úkpíí pó uceceeli nɛɛ́wʊ tɔ́ ɖa po ba ké yɛ kɔ́kɔ́.
[4] Ba ké yɛ lɛɛ bijimíŋ pooni ŋa na bíí fɔ́ɔ́sɪ bɪ yɛ kɪ tɔ́. Amá wíí wáá íceceé pooni ʊ tɔ́
kaa kɔ́kɔ́ bɪ ké wʊ naa ʊ jé kí karí mɪfɛɛnɪ yɛ.

Yeésu káánɪ́í Mwáátáácéndɛ wáá ɖɪwɪɪrɪ

[5] Đée bɪbá káa lólóó Mwáátáácéndɛ wáá kúláa nɪ kɪ gbɛ́ɛ́nɪ́í átá ajɔjɔɔ ŋaa báa má nɪ
kʊ yɛ ní típágáá kúláá yɛtɛ taa báa pé Mwáátáá nɪ kɪ gbaa kóré nɪ kʊ yɛ, Yeésu ŋ́ka wɛ́ɛ́
náá: [6] Káa náá kpɛ́ɛ́ ńnɛ yɛ, íwɪɪ ŋɪbá bíí ɖá, náá tí ká ɖítá páá ɖítɔ́wʊ bó; ɖá kɔ́kɔ́ bíí
nogó.

Mbusú nɪ ɖínáásɪɪrɪwámɪ

[7] Ní ba barɪɪ Yeésu naa: Úmínlí sáa ʊlá nɪ yíí nɛɛ́yɪ ŋ́ka bíí fóóní, nɪ kúta kúlá ní ta bíí
bɛ́ɛ́nɪ yíí nɛɛ́yɪ. [8] Ní Yeésu ŋ́ká kíí bɪ naa: Gɔ́ré maá nɪ laákarɪ, ta caní maá bí wɛ́tɛ́ ní,
ɖoómi binyii ɖabata bíí ɖaa gbá ńyííɖí, kí gí naa: "Ń́ sá Mesííya! Đá sáatɪwʊ kíɪ cu! Amá
ta ɖe maá bɪ. [9] Nɪ ɖaa ŋmɔ náá bɪ lólóó akɔ nɪ soolii-soolii yɛyɪ, ɖa ta yá nɪ tínáŋgá,
ɖoómi ɖa barɪɪ náá yíí ń bɪí lɪí fóóní; amá ɖaá láá bíí kóté sáá líbó-líbó ɖúúlínya wáá
ɖíkɔ́ɔ́. [10] Ní wa kpée kóte naa: Zamáa ʊbá bíí fii útɔ́wʊ bo, ní úbwɛ́ɛ́tɛŋkɛ́ kɪbá ńfii kɪ
tɔ́wʊ bo. [11] Kítíí bíí ɖáá cigí nɪ ḿpwáá átɛntɛɛ ɖabám-ɖabám pooni, muko ní íwɛɛwamɪ
ŋa pwaa kɪ kuu ŋa soonií yɛ; ɖa bíí ɖáá kpɛrɛ́ maamáási nɪ títá tɪbá ta ɖɛbɛ́ laákarɪmɪ,
tá nyénɪ kútápáá yɛ. [12] Amá ɖáání yíí nɛɛ́yɪ ńfóóní, bɪ bíí mɔ́ nɪ, bɪ bíí náásɪ nɪ, bɪ bíí
gbá ní kɪ teé ɖícúgúrí ɖícíŋíírí ɖíítinɪ. Ní bɪ bíí pɪɪ nɪ sáríká. Bɪ bíí coni nɪ bíbwɛ́ɛ́bí nɪ
gómínamɪ nyimíní ńyííɖi bo. [13] Yíí nɛɛ́yɪ bíí fóóní ní náá nɪ sáá ńwáá seríyaraamɪ. [14] Peé
tɔ́ maá niyiiŋ pooni naa ná kpɛ nɪ kpíírɪɪ yaa náa bíí kíí ka kí péré níbá bó. [15] Đoómi ń
bíí pá ní ḿmánja ńwɛ́ɛ́ nɪ ɖíbɛ́ɛ́rí ɖaa bo níwáá kúbááráámí kɔ́kɔ́ káa fété kɪ kíí kókoó
kí cógɔ́ yɛ. [16] Níínáálímɪ, nɪ nínyílímɪ, níkpólombi nínaarɪmbɪ, ninyibíbi, nɪ nɪjɔ́tɔ́lɔ́mɪ
bíí gbá nɪ kɪ teé, ɖaké bɪ kpɔ ɖabata nícíígá. [17] Binyii kɔ́kɔ́ káa laa nɪ lemíŋ ńyííɖi bo.
[18] Amá nɪ yiiŋ paa wáá ńyií ŋʊbá káá wétɛ́. [19] Bá maá ɖá wɛ́, ɖée ń bíí caní ní pɛ nɪfɛɛmɪ.

Yeésu kááníí Yerúsalɛ́ɛmɩ wáá ɖinogórí.

20 Ní nɩ ɖáa ká náá sɔ́ɔ́jamɩ logó náá pwá Yerúsalɛ́ɛmɩ, ní bíí bɛ́ɛ́ ɖá tám má náá ʊ́wáá
ɖinogórí kíɩ cu. 21 Đá sáatɩwʊ ba bíí ɖéé Yuuɖée pooni yɛ, bí siŋii kɔ́ ájɔ́ɔ́ pooni; ba bíí
ɖéé ńɖó pooni yɛ, bí nyɛ́; ba bíí ɖéé tísatínɩ, bíí ńta tɩ kɔ́ɔ́ní ńɖóní. 22 Đoómi ɖa bíí sáá
ɖícúgúrí wáá íwɩɩ ŋaa pooni yaa Ɩ́waa káa wɛ́ɛ́ kɔ́kɔ́ káa bíí lá fʊ́ yá. 23 Mbusú ʊ́lá ní ɖa
bíí sáá, ɖa wáá íwɩɩ má kɩ teé bípíí apooraamɩ ní ba pe bíyáá ńbíí yɛ! Đoómi ńɖó má
pooni wáá binyii bíí yɛ́lɛm ɖa wóm, ní Mwáátáá ka bíí ɖɛ zamáa má jɩfɛm. 24 Bɩ bíí kpɔ
bɩbá nɩ tókobímɩ, kí mɔ bɩbá kɩ co nɩ bɩ íɖówámɩ ɖabamɩ-ɖabamɩ pooni, ní ba ná sá
yahúúɖumɩ yɛ bíí tá Yerúsalɛ́ɛmɩ bó kí tí sá nɩ tám waa báa pé bɩ yɛ ńtó.

Unyiijapwa wáá ɖígɔ́rɛ́nɖí

25 Đa bíí ɖáá kpɛrɛ́ títa ńwɩɩ pooni, ʊ́ɖámí nɩ aŋmɛlɛsɛ́ɛ́ pooni. Kítíí bó wáá zamáa bíí
ɖéé ńnyiímɔmnɩ ɖoómi baá bíí bɛ́ɛ́ kaa báa bíí yá teŋkú wáá ɖícígírí nɩ ḿpwá nɩ ɖa wáá
kúgboŋgbo yɛ. 26 Ní tínáŋgá bíí kɔ́ binyii bɩ ɖé náá kɩ maatɩí náá ya bíí ɖá fóóní kítíí
kɔ́kɔ́ bó yɛ. Đoómi kʊ́tápáá wáá ḿpwááwámɩ bíí ɖáá cigí. 27 Đá sáatɩwʊ ní ba bíí ká
Unyiijapwa káa siniíní ɖítígbe ɖɩbá páá, ɖa nɩ ḿpwáá tuutúúma nɩ íkpílíí 28 Sáa waa
ílemí nɛɛ́yɩ ɖáa búri náá kí yáá, kóré maá níbá kí ɖáátɩ anyímí, ɖoómi níwáá ɖiwonɖi
kíɩ cu.

Yaa bʊ́káŋká káa míí yɛ

29 Ní Yeésu ŋ́ka kɛɛsɛɛ bɩ naa: "kpaá maá bʊ́káŋká nɩ ícíí kɔ́kɔ́ ŋa ké yɛ. 30 Nɩ ɖaa ká
náá bʊ́wáá apopo ɖaa búrí náá ɖímɛnɖí nɩ nyí náá kʊ́sɛ́ɛ́ kʊ́pwan-pwaŋkʊ kíɩ cu. 31 Đée
má mɛ́tɛ́, nɩ ɖaa ká náá ɖáwáá ílemí má ɖaa náá, nɩ bɛ́ɛ́ náá Mwáátáá Bwɛ́ɛ́jéri kíɩ cu.
32 Ń soo ní íjá náá: ɖílemi wáá binyii kɔ́kɔ́ káá kpó ɖáání yíí nɛɛ́yɩ kɔ́kɔ́ ńfóóní. 33 Kítíí nɩ
kʊ́tápáá bíí wɛ́tɛ́ amá ńwáá íwɛ́ɛ́ káá wɛ́tɛ́ ɖaaríbá-ɖaaríbá.

Yaa bo ɖáa tínɩɩ bɛ́nɩ náá unyii ńɖéé péré yɛ.

34 Bá maá níbá! Ta caní maá níwáá laákarɩ ńwómɩ jígáárímɩ pooni nɩ tíɖannyɔtɩ pooni,
nɩ mɩfɛɛ nɩ wáá báanɩ batɩɩ wáá ɖɩmaatɩɩrɩ, ńsá náá ɖée ɖícúgúrí wɩɩŋʊ bíí lití ní,
35 Đoómi ŋʊ bíí ɖáá ɖá ɖéé kʊ́calaa binyii bá kɔ́kɔ́ ɖé kítíí kɔ́kɔ́ bó. 36 Ta gɛɛnɩí maá
mɛɛnɩɩ maá báanɩ sáa ʊ́lá, ɖée yárí pooni ní na bíí kpɛrɛ́ ḿpwáá kɩ poó kaa kɔ́kɔ́ bíí
fóóní, ní, ní bíí fété kí kpɛrɛ́ ḿpwáá kí yóré Unyiijapwa nyimíŋ.
37 Ńwɩɩ nɩ Yeésu mii Mwáátáácenɖenɩ nɩ kújóóbó ʊ nyɛ kɩ tɩ ɖɔɔ olifiyéémɩ wáá kígólíí
páa. 38 Kʊ́cáŋkpííní zamáa pɛgɛní kɩ ɖaa Mwáátáácénɖenɩ Yeésu gbéni kɩ gbii ńwáá

ńwéé.

22

Bíkpélébí yá kımɔɔ kikolíí Yeésu bo

[1] Kpɔ́nɔ́mı baa pooni bá ná tɔ́ ńnyɔ́ɔ́ ńjúúgá wáá jíŋgáárí, waa báa yi naa ɖábóɖígéétérí wáá jíŋgáárí yɛ, kíı la cu. [2] Ba yáá Mwáátáá wáá saráa yɛ wáá bíkpélébí ní bımarámínlí la bɔ́ ya bíí yá ka bí kpɔ Yeésu, amá bı ŋu zamáa náŋgátı.

Yuuɖáası kíí náá ʊ bíí gbá Yeésu kí nyɛbɛ nı saráaraamı wáá bíkpélébí

[3] Ða ké siitáánı ŋ̀ka kɔ́ Yuuɖáası, waa báa yi naa Ɛ́sıkaríyɔ́ɔ́tı, wa sá bipinlii pwí nı bilé cíígá ʊbá yɛ. [4] Ní Yuuɖáası ka có ʊ nı saráaraamı wáá bíkpélébí nı sɔ́ɔjamı ba kpɛ́ɛ́ Mwáátáácéndɛ bo wáá bíkpélébí ka bı ŋmɔ́ nı ta ɖéé báa bíí yá ka ʊ́ nyɛbɛnı bı Yeésu yɛ. [5] Ní ɖa tínuı mɔ́ŋgu bı, ní ba gba alıkáwʊlí náá bı bíí fɛrɛɛ wʊ ajimí. [6] Nı Yuuɖáası ka kíí, nı kı bɔ́ wákatí ʊjɔjɔɔ waa zamáa ká ná bíí bɛ́ɛ́ yɛ, ka kı nyɛbɛ Yeésu.

Yeésu canı bí yá ɖábóɖígéétérí wáá tígégáa

[7] Kpɔ́nɔ́ waa pooni bá ná tɔ́ ńnyɔ́ɔ́ ńjúúgá yɛ wáá jíŋgáári wííŋʊ ŋ̀ka fóóní, ɖaarı waa ɖáa bı barıí bı kpɔ ípií kı yá nı ɖábóɖígéétérí wáá tíjégáá yɛ. [8] Yeésu ŋ̀ka tó Péétiro nı Yʊwáanı ní kí wɛ́ɛ́ bı naa: Coo líí maá ńsɛ kí tí yá tí ɖábóɖígéétérí wáá tíjégáá, ɖa ké tı ɖáá jé. [9] Ní ba barıı wʊ naa: Lambó ní a laá náá tí yá tíjégáá má? [10] Ní wá kíí bı naa: «Nı ɖaa kɔ́ náá ńɖóní, ní bíí tó ójá ʊbá ńsɛnı ʊ cú múnyú nı kúcí. Ðe maá wʊ ɖícé ɖaa pooni wáa bíí kɔ́ yɛ, [11] Ka ní soó ɖícéráá náá: Úmínlí wɛ́ɛ́ náá: Kúɖíí kúlá pooni ní ma bíí jé ɖábóɖígéétérí wáá tíjégáá mını ńwáá bipinlii? [12] Ú bíí míní ní kúɖíí kútakpée kúbá bísa paa kwaa pooni ɖá kɔ́kɔ́ káá ɖé yɛ: líbó ní na bíí yá ɖábóɖígéétérí wáá tíjégáá. [13] Ní bipinlii ka póóti kí tı ká báanı batıı ɖéé Yeésu káa la wɛ́ɛ́ bı yɛ, nı ba yá ɖábóɖígéétérı wáá tíjégáá.

Ðábóɖígéétérı jégáátı

[14] Tíjégáá jéri wáá wákatí káa fóóní yɛ, Yeésu ŋ̀ka ɖáa kárı tébéru nyɛ́ɛ́ní ʊ́ ní bítóó. [15] Ní wa soó bı naa: «Ń tínuı laa naa ńjé nı nı ɖábóɖígéétérí nɔɔ́wʊ wáá tíjégáá ɖáání ńyɛ́lɛmı. [16] Ðoómi ń soo nı, máá tí kpéé jé tí hálı ńwıı ŋwaa yaa kɔ́kɔ́ táa mii yɛ ńyá Mwáátáá Bwɛ́ntɛ́ŋkɛ́ pooni.» [17] Yíí bɔ́ɔ́ní ní wa gba kɔ́ɔpı nı fíínyi wáá tínyɔgaa kí nyɔ́m Mwáátáá ní kí wɛ́ɛ́ náá: «Fɔɔ maá kí bú maá tá, [18] Ðoómi ńsoo nı, gbá wáánímı máá tí

kpéé nyɔ fíínyi wáá tínyɔgaa hálı Mwáátáá Bwééjéri ńdɑ́á fóóní.» [19] Yíí bɔ́ɔ́ní ní wa gba kpɔ́nɔ́ ní wáa dɔ́ɔ́ Mwáátáá kı tó yɛ, ní wa gíí kpɔ́nɔ́ nı kí tee bı, ní kı wéɛ́ náá: kpɔ́nɔ́ nɔ́wʊ sa ńwénté taa báa pé níbó yɛ. Yáŋgıı maá yíí nɛ́ɛ́yı kí nyunií ḿbó. [20] Báa jí kı tó bɔ́ɔ́ní yɛ, ní wa gba fíínyi wáá tínyɔgaa nı kɔ́ɔpı kı tee bı métɛ́, kı wéɛ́ náá: tínyɔgaa nɛńtı sá Mwáátáá wáá kítííjérí kıpwanpwaŋkı ka sá nı ńwáá mısɛ ma fɛ́ níbó yɛ. [21] Amá kpaá maá: Unyii wa bíí nyɛbɛ mı nı ḿbááráámı ŋálíŋ dɛ́ ńgbéni ílɛ tébéru nɔ́wʊ nyɛ́ɛ́ní kí jo tíjégáá nı mı. [22] Íjá Unyiijapwa bíí kpó múkú má dɛ́ Mwáátáá wáá nííya nı yɛ. Amá mbusú baa wa bíí nyɛbɛ wʊ yɛ. [23] Ní ba búri kı barıí tá náá: «Ŋmá ńbíí sáá bícíígá wa bíí yá yíí nɛ́ɛ́yı yɛ.»

Ŋmá ńsá úkpée dɑ po?

[24] Ní ba búri kújáá nı kı barıí tá náá tícíígá úlá ní ba bíí gbá náá ʊ sá úkpée. [25] Yeésu ŋká soó bı naa: Zamáa wáá bíbwéébí kpáḿ bı nı ḿpwáá, ní ba kpɛ íko bíbó yɛ laá náá bı yíí bı naa ba yáá íjɔɔ yɛ. [26] Amá nımı ta yá maá dɛ́é bíí yɛ, dɑ ké náá nícíígá wa sá úkpée yɛ ńdɛ́é dɛ́é kómɔ́jábíi ní wa kpɛ íko yɛ ńdɛ́é dɛ́é wa yáá kı tee yɛ. [27] Đoómi ŋmá ńtínıı sá úkpée, wa ka kı jo yɛ náá wá tɔ́ɔ́ tíjégáá? Đaá sá wa ka kı jo yɛ? Đa ké náá ḿmɛ́ ń dɛ́ nícíígá dɛ́é wa yáá kı tee nı yɛ! [28] Nımı, ní sá ba bá bíbá kı karı nı mı sáa waa maá la yélɛ́m yɛ; [29] Yíí bó ní dɛ́é Míínáá káá pé mı Tíbwéétéŋkɛ́, dɛ́é métɛ́ ní ma bíí pá ní, [30] ka ní dɑ́á jé kı nyɔ ńwáá tébéru paa ńbwéétéŋkɛ pooni, ní kí dɑ́á karí ábwéékpáŋ paa kı cúgú Isirayéɛlı wáá tínakɔ́tí pwí nı tilé.

Yeésu soó bı naa Péétiro bíí dɑ́a cɔ́gɔ́ náá waá nyí wʊ

[31] Yeésu ŋká soó Simɔ́ɔn Péétiro naa: Simɔ́ɔn, Simɔ́ɔn! Gbirí: Siitáánı barıí ḿpwáá náá ócígi ní dɛ́é báa cígitií ábí kúrúdúuní ka dɑ́ kíí bí bú típó ní ábí yɛ. [32] Amá n mɛɛ síbó ka íjápárí ńta dɑ́a tó sí. Ní ka ídɑa gɔ́rɛ́ náá mı, í jé sítɔ́bı ḿpwáá. [33] Péétiro ŋka soó wʊ naa: Tídɑ́á ń bíí kíí kı có sáríka mı nı sı náá kí kpó mı nı sı. [34] Yeésu ŋka kíí wʊ naa: N soo sı, Péétiro, dílemi, dɑ́ání ókójá ńmɔ́ɔ́, í bíí cɔ́gɔ́ náá á nyí mí hálı mınyɔnta.

fátáka, díléfú ní kíjíí

[35] Yíí bɔ́ɔ́ní Yeésu ŋka barıı bı naa: «Sáa waa máa tó nı fátáka kpá, kókóo díléfú kpá ní anaataa kpá yɛ, nı tı bɔɔ yambá ká ká?» Ní ba kíí náá: «Aayí.» [36] Ní wa soó bı naa: «Amá wáánímı, wá kpɛ́ náá fátáka ó gbá, dɛ́e métɛ́ ní wa kpɛ náá díléfú ó gbá, ní wa na kpɛ́ náá tókobí, ú nyɛbɛ úwáá kúfúgáá páá yɔkɔ kí dɑ́ tókobi ukolóo. [37] Đoómi n soo nı dɑ barıí dɑ́ yá dɛ́é Íwaa káa wéɛ́ ḿbó yɛ naa: «Bı kíı gba unyii má náá ó dɛ́ ba yáá dɑ ná

ya yɛ ciiga. Ní ya sá ní ḿmé yɛ kíí bíí fóóní.» [38] Ní ba wɛ́ɛ́ wʊ naa: «Tídáá, kpaá tókobimɪ bilé sɔ́.» Nɪ wá kíí bɪ naa: «Ða wéété.»

Yeésu co tɪ yá dɪmɛɛrɪ Olifiyéemɪº wáá kígólíí páá

[39] Yeésu ŋ́ka nyɛ́ kɪ co Olifiyéémɪ wáá kígólíí páá dɛ́ɛ́ wáa laáŋgítí kɪ paa yɛ, ní ʊ́wáá bipinlii ka dɛ wʊ. [40] Sáa waa báa fóó dɪtɛntɛɛrɪ má ní yɛ, ní wa soó bɪ naa: Mɛɛnɪɪ máa ka kɪ fété kí bá níbá kí tá kɔ́ ílemí yaa pooni báa bíí fétéé báá ní kí kpaá yɛ. [41] Ní Yeésu ŋ́ká datí nɪ bipinlii dɛ́ɛ́ unyii káa tɔ náá dítá da tɪ lɛ́ ńdandabó, kɪ gbaa údéyiŋ bo ka kí mɛɛ, [42] Kí gí náá: «Míínáá, ɪ laá náá, ídátí nɪ mɪ díyɛ́lɛndɪ nɛɛ́dɪ. Amá dá ta sáá nɪ nlaarɪ, amá dá sáá nɪ sɪlaarɪ.» [43] Ní malááyíka ʊbá ŋ́ka míni wʊ ʊ́bá ní kɪ púú wʊ ḿpwáá. [44] Yeésu ŋ́ka tínɪɪ ŋú tínáŋgá, ní kí kpée mɛɛ nɪ ḿpwáá. Ʊ́wáá kúnáákú ŋ́ka kpɛ́nɪ dɛ́ɛ́ mɪsɛ yɛ kí jóŋgí kítíí páá.

[45] Wáa mɛɛ kí tó yɛ, nɪ wa fii, kí gɔ́rɛní bipinlii gbéni, nɪ kí bɛ́nɪ bɪ báa kíɪ gɛɛ yɛ, doómi ńnyímímɔm kíɪ lóó bɪ. [46] Ní wa wɛ́ɛ́ bí naa: Batɪɪ bó nɪ na gɛɛnɪí? Fii máa kí mɛɛ ka ní yáá fétéé bá níbá kɪ ta kɔ́ ílemí yaa pooni báa bíí fétéé báá tɪ yɛ.

Yeésu wáá dímɔ́rí

[47] Ʊ́wáá dílóloori má pooni zamáa ʊbá ŋ́ka leetení. Waa báa yi naa Yuudáasɪ yɛ, wá sá bítóó pwí nɪ bilé cíígá ʊbá, ńlíí ńsɛ, ó dáa cúnɪ Yeésu kí lɛ́ɛ́ wʊ. [48] Yeésu ŋ́ka soó wʊ: "Yuudáasɪ, díléɛ́rí pooni ní a bíí gbá Unyiijapwa kí nyɛbɛ? [49] Yeésu wáá bipinlii káa ká ya bɪí lá yá yɛ, ní ba barɪɪ wʊ naa: «Tídáá, tí já ní tíwáá tókobímɪ?» [50] Ní bícíígá ʊbá ŋ́ká lo saráaraamɪ wáá úkpée ʊbá wáá útóóyálí kɪ cátɪ ujifɛrɛ ńjíí yɛdɛ [51] Amá Yeésu ŋ́ka wɛ́ɛ́ náá: «Canί máa yíí, da yá.» Ní wa jɛɛ unyii má jifɛrɛ kɪ céétɛ dɪ. [52] Yíí bɔ́ɔ́ní Yeésu ŋ́ka soó saráaraamɪ wáá bíkpéélébí, Sɔ́ɔjamɪ ba baa Mwáátáácéndɛ bo wáá bíkpéélébi ní ńdó wáá bíkpélébí ba la dá náá bí mɔ wʊ yɛ naa: «Ní nyɛ́ní nɪ tókobímɪ ní akondo dɛ́ɛ́ na coonɪ ní mɔ́ mítakpííráá? [53] Ða ké báanɪ ńwɪɪ ŋúlá mɪ nɪ nɪ ńdɛ́ Mwáátáácéndeni, na bɔɔ naa ní mɔ́ mí; amá wáánímɪ ńsá níwáá wákatí nɪ díbwámbwá wáá ḿpwáá yɔwʊ.»

Péétiro cɔ́gɔ naa wáá nyí Yeésu

[54] Ní ba mɔ Yeésu kí có nɪ wʊ saráaraamɪ wáá bíkpélébi wáá úkpée céndé pooni. Péétiro la dɛ bɪ da ké kɪ dátí nɪ bɪ. [55] Bɪ la yá ḿmíí dícé wáá kíkéncíí ka binyii ka

---

º**22.39** Olíifi wáá búcí ní ba yi naa Olifiyée. Olíifi má ní ba gbaatɪí kí yáá nɪ ŋkpɔ

ɖányéénı́, nı́ Péétiro ka tı karı bícíígá. [56] Nı́ útóóyálı́ úpé ʊbá ka ká wʊ wáa ka ḿmíí gbeni yɛ, nı́ wa tínıı kpaá wʊ nı́ kı́ wéé náá: «Újá nɛéwʊ métɛ́ la ɖé ugbeni!» [57] Amá ʊ cɔ́gɔ kı́ wéé náá: «Úpé má nyí wʊ.» [58] Đáa kóte pɔḿ yɛ, ʊbá métɛ́ ŋ́ka ká wʊ nı́ kı wéé: «Ínsɛ́ métɛ́, ı́ sá bícíígá ʊbá.» Nı́ Péétíro ka kíí újá má náá: «Aayí má sá.» [59] Đáa yá ɖéé áwa ukolóo bɔ́ɔ́nı́ yɛ, ʊbá métɛ́ ŋ́ká tínıı kóte nı ḿpwáá náá: «Íjá bó wíí nɛéwʊ métɛ́ la ɖé ugbeni, ɖoómi ʊ sá Galilée nyiiwu.» [60] Amá Péétiro ŋ́ka kíí wʊ naa: «Má nyí yaa áa laá ílóloo yɛ.» Líbó líbó nı úkɔ́já ŋ́ka mɔ́. [61] Nı́ Tíɖáá ka kɛɛtɛ úbá kı kpaá Péétiro. Péétiro ŋ́ka nyuni yaa Tíɖáá káa la wéé wʊ yɛ. Ú lá soó wʊ naa: Đílemi, ɖáánı́ úkɔ́já ńmɔ́ɔ́, ı́ bíí cɔ́gɔ́ mınyɔnta naa á nyí mí.» [62] Péétiro ŋ́ka nyé ɖíjípárí nı́ kí tínıı wíi.

Bı cii Yeésu, kı bwaa wʊ

[63] Binyii ba la baa Yeésu bo yɛ, ŋ́ka ɖée la wʊ nı kı bwaá wʊ. [64] Bı la ci ʊnyimíŋ bo nı kı barıí wʊ naa: «Í bɛ́ɛ́ náá ŋmá ńbwaa sı». [65] Nı ba soó wʊ íwéé ɖabata acibi yɛŋı.

Bı ɖáánı́ Yeésu ńɖó wáá bícígúlí bíkpélébí nyimíní

[66] Kwáa pıtı yɛ, zamáa pooni wáá bíkpélébí, saráaraamı wáá bíkpélébí, nı́ bımarámínlí ŋ́ka cíŋii ta. Bí canı bı ɖáánı Yeésu bícúgúlíí bíkpélébí nyimíŋ. [67] Nı kı barıí wʊ naa: «Ínsɛ́ ńsá Mesíiya? Soó tí.» Nı́ wa kíí bı naa: «N soó náá nı́, náá pá íjá, [68] nı́ báanı ń barıı nı ɖıbarıɖı ɖıbá, náa kíí mí. [69] Amá gbá wáánímı Unyiijapwa bíí karí Mwáátáá Wa pwaa yɛ wáá ńŋálí ńjíí bó.» [70] Nı́ bíí kɔ́kɔ́ ka wéé: «Đéé ı́ sá Mwáátáá Japwa?» Nı́ wa kíí bı naa: «Nımı ńwéé náá: Ń sá.» [71] Nı́ ba kpée kóte: «Tá tí kpée bɔ́ɔ́ seríyaraa! Tı ŋú tímánjá yaa úmánjá kaa wéé yɛ.»

23

Bı coni Yeésu Piláátı gbeni

[1] Nı́ ba fii bı kɔ́kɔ́ kı conı Yeésu Piláátı gbeni. [2] Líbó nı́ ba búri kı pınıíni wʊ nı íwéé nɛéyı: «Tí ká újá nɛéwʊ káa ɖée soolií tíwáá ńɖó yɛ: Ʊ ɖée pereŋ zamáa naa bı ta fɛrɛɛ Rooma wáá úbwáyáá úkpé lambúu nı́ kı mii naa ʊ sá úmánjá Mwáátáá wáá anɖébi Mesíiya nı úbwáyáá» [3] Piláatı ŋ́ka barıı wʊ naa: «Ínsɛ́ ńsá Yahúúɖúmı wáá úbwáyáá?» Yeésu ŋ́ka kíí wú naa: «Ɩsɛ́ ńwɛ́ɛ.» [4] Piláatı ŋ́ka soó saráaraamı wáá bíkpélébí nı zamáa naa: «Má ká ıbá újá nɛéwʊ bo, ya bíí caní ka bí kpɔ wʊ yɛ.» [5] Amá nı́ ba kpée púú nı ḿpwáá kı wɛ́ɛ náá: «Ʊ mii zamáa naa bı fii nı ńɖó wáá bíkpélébí, ɖoo Galilée ńnaa wáa búri yɛ, kı co Yuuɖée kɔ́kɔ́ pooni hálı ílɛ.»

Bı conı Yeésu Heróoɖı gbeni

[6] Sáatı waa Piláátı ka ŋú íwéé nɛéyı yɛ, ní wa barıı naa: «Ú́já nɛéwʊ sa galiléejawʊ gɛɛ?» [7] Ní wáa ŋú náá Yeésu nyéní nı ńɖó ŋwaa bo Heróoɖı káa kpɛ́ yɛ pooni, ní wa canı bı co nı wʊ Heróoɖı gbeni, ɖoómi ʊ la ɖé Yerúsalɛ́ɛmı ɖáwáá íwıı má ní. [8] Đá tínıı mwáŋgıı Heróoɖı naa ó ká Yeésu, ɖoómi ʊ la ŋú úwáá ńwéé nı kı peé la bɔ́ ó pɔ́ ní wʊ. Ʊ bı baa naa ʊ yá maamáácimı ʊbá ka ʊ ká. [9] Ú́ barıı wʊ ɖıbarıɖı ɖawómı, amá Yeésu ká kíí wʊ ıbá. [10] Ba yáá Mwáátáá wáá saráa yɛ wáá bíkpélébí ní bımarámínlí lá ɖé líbó kı pıınıíni Yeésu ɖa pwaa. [11] Heróoɖı nı úwáá sɔ́ɔ́jamı ŋ́ka yɛɛnı wʊ nı kí lá wʊ. Bı fú wʊ kúfúúgáá kújɔ́jɔ́kú kʊbá nı kı gɔ́rɛnı wʊ Piláátı gbeni. [12] Đá ɖáárí má, Heróoɖı nı Piláatı ka kpénı kújɔ́tíí, bíí ba lá sá kúbááráámí.

Bı gba nííya naa bı bíí kpɔ Yeésu

[13] Piláátı yííní saráaraamı wáá bíkpélébí, bíbwɛ́ɛ́bı, nı zamáa, [14] ní kı soó bı naa: «Ní ɖáánı mı unyii nɛéwʊ kı soó mı naa ʊ laá úwétɛ́ní zamáa. Đaké ḿmɛ wa barıı wʊ ɖıbarıɖı ninyimíŋ yɛ, má ká ıbá újá nɛéwʊ bo ya na ya yɛ kı barí náá bı kpɔ wʊ, ka nı pıınıíni wʊ yɛ. [15] Heróoɖı métɛ́ ká ká úwáá taalí ɖoómi ʊ gɔ́rɛní wʊ kı tee tı. Unyii nɛéwʊ ká yá ɖícútírí ɖıbá ɖa bénı naa ʊfɛɛmı ńtó yɛ. [16] Đée ń bíí canı́ bí fɔ́ wʊ agbeŋgbí, ɖa ké kı pátí wʊ kí tɔ́.» [17] Báanı Đábóɖígéétérí úlá wáá jíŋgáárí Piláátı bıí la pátí sáríkaraa ʊbá. [18] Amá bı kɔ́kɔ́ ŋ́ka búri kí kpíínií: «Kpɔ újá nɛéwʊ! Kí pátí tí Barabáası!» [19] Bı pıı Barabáası sáríka ɖoómi ʊ la ku unyii sáa waa binyii káa la fiini Róoma tııbı bo ńɖó pooni yɛ. [20] Đáa sá náá Piláátı laá ú pátí Yeésu yɛ, ní wa kpée lóloonı bı. [21] Amá ní ba kpíí ʊ bó náá: «Fáá wʊ ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá páá! Fáá wʊ ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá páá!» [22] Piláátı ŋ́ka gba ńwéé mítáárí nı kı wéé bı naa: «Í́kpíí ŋílá ní wa yá. Má ká ıbá ʊ bó ya bénı múkú yɛ. Ń bíí canı́ bı fɔ́ wʊ agbeŋgbí, ɖa ké kí pátí wʊ.» [23] Amá bı lıı ŋá kí kpíínií nı ḿpwáá: Fáá wʊ ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá páá! Hálı bíwáá íkpíí ŋ́ka fétee wʊ. [24] Nı Piláátı ka kíí kı bíí yá yaa zamáa káa barí yɛ. [25] Ʊ pátı waa baa bı tɔ́ sáríkanı ɖifiiri nı ɖíkpɔ́rí bó, waa báa bı laá yɛ; ya sa nı Yeésu wíí, Piláátı ŋ́ka canı bı yá nı wʊ kaa báa laá yɛ.

Bı fáá Yeésu ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá bó

[26] Sɔ́ɔ́jamı káa kíı pá nı Yeésu yɛ, ní ba tó Sirɛ́ɛnı wáá újá waa baa yi naa Símɔ́ɔn yɛ ńsɛ, wa nyéní nı tísatını. Bı pɔ́rɛ wʊ ḿpwáá náá ó pɛɛ ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá, kí ɖe Yeésu bɔ́ɔ́ní. [27] Zamáa ʊmɔntı ɖe Yeésu kı pwɛɛnı nı bípíı, bípíı bíí wíí kı beleŋ́ úbó. [28] Yeésu ŋ́ka kɛɛtɛ úbá bíbó, kí wéé bı naa: «Yerúsalɛ́ɛmı wáá bípíı, tá wíí maá ńbó! Amá wíí maá

nímánjá nı níbíbi bo! [29] Đoómi íwıı ŋıbá bíí fóóní ŋwaa ɖaarı unyii káa bíí wɛ́ɛ́ náá: "Ḿmwáá kı tee bípíí bıŋɔntılı, ba na ma yɛ, náá ká pé ḿbíí yɛ! [30] Líbó nı binyii ŋ́ka bíí búri kı gi ájɔ́ɔ́ náá: "Lɛ́ maá tí bó!" Ní ígólíímú náá: "Ci maá tí bó!" [31] Đoómi ńɖɔ́ ńsɔnsɔm ní ba kíí yáá nı ɖéé naa yɛ, lɛɛ-lɛɛ ní ba bíí ɖáá yá nı ńɖɔ́ ŋ́kóŋkóó?»

[32] Bı la cóni bíjá bilé, mítákpííráámí bıbá, naa kı kpɔ bı nı Yeésu. [33] Sáa waa báa fóó ɖıtɛntɛɛrı ɖaa ba yi naa ɖiyiikpɔ́rí yɛ; ní ba fáá Yeésu ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá páá. Ní kí fáá mítákpííráámí bilé má, ʊbá úwáá ńjííbó, wá ké yɛ úwáá ŋgambó [34] Yeésu ŋ́ka wɛ́ɛ́ náá: «Míínáá, cátí bı ɖoómi baá nyí yaa baa yáá yɛ.» Ka bı bú tá úwáá tífúgátí ní ba tɔ́ áɖé naa ʊ je náá ó gbá. [35] Zamáa yó líbó kı kpɛ́ɛ́; yahúúɖúmı wáá bíkpélébí bíí ɖé kı la wʊ ní kí lólóó náá: «Ʊ pɛ ba ké yɛ, ó pɛ úbá, ńsá náá ʊ sá Mwáátáá wáá Mesíiya waa Mwáátáá káa lɛɛ yɛ!» [36] Sɔ́ɔ́jamı métɛ́ ŋ́ka lá Yeésu, kí cúní nı wʊ, kı pe wʊ finɛ́ɛ́gırı[p] ní kí soó náá: [37] «Ĺ sá náá Yahúúɖúmı wáá úbwáyáá pɛ síbá símánja!» [38] Yeésu yííɖi paa, ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá páá, bí fáá kúkpáŋkpáa kwaa paa báa waa íwaa nɛɛ́yı: «Nɛɛ́wʊ ńsá Yahúúɖúmı wáá úbwáyáá.»

[39] Mítákpííráámí cíígá ʊbá waa báa fáá ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá bó yɛ, ŋ́ka cii Yeésu naa: «Đáa sá sí ńsá Mesíiya? Pɛ síbá símánja ɖa ké kí pɛ tımı métɛ́.» [40] Amá mítákpííráá wá ké yɛ ŋ́ka yíí nı wʊ nı kı wɛ́ɛ́ náá: "A síŋíí Mwáátáá, ísɛ́ waa baa ɖée kuu ɖéé wíí yɛ. [41] Ḿmɛ́ nı ísɛ́ wáá ɖijifɛrɛ ɖıɖɛbɛrı tógó, ɖoómi yaa táa yá yɛ wáá ɖıfɛrɛɛɖı nı ta fɔ́ɔ yɛ; amá wíí ká yá íkpíí ıbá. [42] Ní wá kóte naa: «Yeésu, nyuní ńbó sáa waa í ɖaa ɖa náá náá í jé síbwɛ́ɛ́tɛ́.» [43] Yeésu ŋ́ka kíí wʊ, naa: «Ń soo sí, íjá náá: Đílemi mı nı sı bíí ɖéé aríjáńna pooni.»

Yeésu wáá múkú

[44] Đa la sá ɖéé ńwıını wáá kíkéncíí sáatı, nı ńwıı ka canı ɖíjándí, ní ɖa yá ɖıbwambwá ńɖó kɔ́kɔ́ bó, hálı áwamı bıta. [45] Ńwıı káá wɛ́tɛ ɖéé yɛ, ní paatíísaŋ wa pérɛ́ŋ ɖıtɛntɛrı ɖa tínıı sá ɖacırı-cırı, Mwáátáácéndeni yɛ ŋ́ka bú úbá milé. [46] Yeésu ŋ́ká kpíí nı ḿpwáá ní kı wɛ́ɛ́ náá: «Míínáá síŋáání ní ma tɔ́ɔ́ ńwáá mıfɛɛ.» Íwɛ́ɛ́ nɛɛ́yı bɔ́ɔ́ní ní wa kpe. [47] Róomatıubı wáá sɔ́ɔja úkpée káa ká ya la fóóní yɛ; nı wa nyɔ́m Mwáátáá ní kí wɛ́ɛ́ náá: Íjá bó unyii nɛɛ́wʊ lafʊ tógó. [48] Ní baa kɔ́kɔ́ la ɖá bí kpaá yɛ, káa ká ya la yá yɛ, nı bíí kɔ́kɔ́ ŋ́ka gɔ́rɛní bíwáá kı ɖéé ńnyíimɔm pooni. [49] Yeésu jɔ́tɔ́lɔ́mı nı bípíı ba cɛ́ɛ́níí wʊ ɖoo Galílée yɛ, tı yóre ńɖanɖabó, ka kı kpɛ́ɛ ya yáá yɛ.

Bı sí Yeésu

---

[p] **23.36** fíínyi wáá tínyɔŋgaa wa mɔm yɛ)

[50-51] Újá ʊbá la ɖé, bɪ yi wʊ naa Yúúsífu, ʊ nyéní nɪ Arimatée ńnaa Yahúúɖúmɪ káa ɖé yɛ. Újá má la ya ní kí tógó, ní ʊlá baa Mwáátáá Bwéɛ́jéri wáá ɖífóóńɖí. Ʊ lá ɖé bícúgúlí bitakpélébí cíígá, amá wáa la kíí yaa ba ké yɛ káa la kíí ní kí yá yɛ. [52] Ʊ la tɪ ká Piláátɪ ní kɪ barɪɪ wʊ Yeésu wáá tíwé. [53] Nɪ Yúúsífu ka canɪ bɪ sini Yeésu wáá tíwé ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá páá, nɪ wa pɔ́ɔ́ wʊ kúcɔ́lɔ́ɔ pooni nɪ kɪ tɪ tɔ́ wʊ ɖíkúrí ɖaa báa su kútá pooni, ɖaa pooni ba ná láá sí unyii ɖaarɪbá-ɖaarɪbá. [54] Ɖa la sá nɪ ńwɪɪ ŋaa báa kpííríí ɖiwonɖi wɪɪŋʊ yɛ, ní ɖiwonɖi wɪɪŋɔ má bií lá búri. [55] Bípíɪ ba cɛ́ɛ́níí Yeésu ɖoo Galilée nɪ Yúúsífu co ɖɪtɛntɛɛrɪ ma pooni, bɪ ká ɖíkúrí má nɪ kɪ kpaá ɖéé ba bíri Yeésu wáá tíwé yɛ. [56] Yíí bɔ́ɔ́ní ní ba gɔ́rɛ bíwáá nɪ kɪ bɔɔ ŋkpɔwámɪ ní tɪlaarúmɪ baa báa bíí tɪ pí úwáá tíwé bó yɛ. Ɖiwonɖi wɪɪŋʊ, bɪ la womɪ ɖéé mará káa barɪí yɛ.

24

Yeésu wáá ɖifeńɖí

[1] Kpátákpáᵠ ɖáárí kʊcáń-cáŋkpííní bípíɪ ŋ́ka co ɖíkúrí bó kɪ ba ŋkpɔmɪ nɪ tɪlaarúmɪ baa baá bɪ kóre yɛ. [2] Ní ba ká náá ɖítá ɖaa báa pɪɪ nɪ ɖíkúrí wáá ḿbɔmbɔ yɛ bíni kɪ yó ŋ́kóndɔ́ bó. [3] Ní ba kɔ́ ɖíkúrí pooni amá baá ká Tíɖáá Yeésu wáá tíwé. [4] Ní ɖa yá bɪ bítí ká nyí yaa pooni báa ɖé yɛ, ní ba pee litini bíjá bilé binyimíní bí fú tífúgátí ta nyelesií yɛ. [5] Tínáŋgá ŋ́ka mɔ bípíí má, ní ba guni binyimíŋ. Bíjá bilé má ŋ́ka soó bɪ naa: «Batɪɪ bó ní na bɔ́ɔ́ unyii wa ɖe mɪfɛɛnɪ yɛ bíkpíí cíígá? [6] Ʊ kpá íle, ʊ feni múkú pooni. Nyuní máa yaa waá la soó ní sáatɪ waa wáa la kote ɖé Galilée yɛ. [7] Ʊ la gi naa: "Ɖa barɪí bɪ gbá Unyiijapwa kɪ tɔ́ binyiikpɪŋkpɪɪbɪ ŋ́ánί, bí fáá wʊ ńɖɔ́ ŋ́kaŋagá páá ní ńwɪɪ ńtááríí ʊ fení bíkpíí cíígá".»

[8] Ní bípíɪ má ŋ́ka nyuni Yeésu wáá íwɛ́ɛ́ bó. [9] Ní bá nyɛ́ ɖíkúrí pooni kɪ ku kɪ tɪ taŋ yíí nɛ́ɛ́yɪ kɪ soó bítóó pwí nɪ ʊbá nɪ bipinlii ba ké yɛ kɔ́kɔ́. [10] Ɖa la sá Máríyam Magɪɖáláa yɔwʊ, Yáánɪ nɪ Márɪyám, Záakɪ nyi nɪ bípíɪ ba ké yɛ mɛ́tɛ́, bí kɔ́kɔ́ ŋ́ka taŋ ílemí má kɪ soó bítóó. [11] Amá bítóó ka maatɪɪ naa bɪ ɖée lólóó báanɪ lɛɛ-lɛɛ, ní ba na pé bɪ íjá. [12] Ɖá tám má Péétiro ŋ́ka fii kɪ síŋii kɪ co ɖíkúrí pooni nɪ wa tɪ gbaa kɪ kpaá, kúcɔ́lɔ́ɔ pím waa báa la ci tíwée bo yɛ, bámbá ní wa ká. Ní wá ku úwáá kí ɖé bítíní ya yá ńnɛ yɛ bo.

Emayúúsi sɛmpaa

[13] Ńwɪɪ ŋ́kolóó má ɖáárí bipinlii bilé la pá kíɖóbíí kaa baa yi naa Emayúúsi yɛ, ɖáwáá

ᵠ**24.1** kpatakpa ɖaarɪ ńsa nwɪɪ ḿbúrigá

ŋdátúú dé déé séé kí fii Yerúsalɛ́ɛmı kí yá áwamı bilé kí co líbó. [14] Ní bíkɔ́kɔ́ ka dé kı lólóó nı ta yaa kɔ́kɔ́ yá yɛ. [15] Sáatı waa báa dé kı lólóó nı ta yɛ, Yeésu mánjá ŋka dáa kɔ́ bícíígá nı bíkɔ́kɔ́ ka gba ake. [16] Bipinlii la kpɛ́ wu amá yambá la pere bı naa bí ta bɛ́ɛ́ wu. [17] Yeésu ŋka barıı bı naa: «Faawíı úlá ní na dé kı coo kı yáá yɛ?» Nı bipinlii ka yóre, ńnyimímmɔm pooni. [18] Bícíígá waa báa yi Kilewopáásı yɛ ŋka kíí wu naa: «Yerúsalɛ́ɛmı wáá binyii kɔ́kɔ́ nyí ya yá íwıı nɛ́ɛyı yɛ, ní síbámbá ŋká nyí yı?» [19] Ní wa barıı bı naa: «Ílá ńyá?» ní ba kíí wu naa: «Ya bénı Yeésu Naázaréétı yɔwu, wa la sá andébi wa pwaa úwáá díyárí ní úwáá dílóloori pooni, Mwáátáá nyimíŋ nı zamáa kɔ́kɔ́ nyimíŋ, [20] ní lɛɛ-lɛɛ tíwáá saráaraamı wáá bíkpélébí nı tíwáá ńdóní wáá bíkpélébí ŋka gba wu kı tee Piláátı naa bı kpɔ wu. Ní ba fáá wu ńdɔ́ ŋkaŋagá páá. [21] Ní tumı, tı la kpɛ támáa naa wíí ń bíí dáá pɛ Isırayɛ́elı. Amá ńwıı ńtáárí sɔ́ doo ílemí má káa yá yɛ. [22] Kı pwɛɛ nı dée bípíí bıkaŋga ba dé tícíígá canı tí kɔ́ bítí, báa co díkúrí pooni kúcáncáŋkpííní [23] ní bá ná kání Yeésu wáá tíwé yɛ, bí gɔ́rɛní kí dáa soó tí náá dá lɛɛ kı míni bı Malááyíkamı ba soó bı naa Yeésu dé mıfɛɛ pooni!" [24] Tícíígá bıbá co díkúrí pooni kı tı ká dée yaa bípíí káa wɛ́ɛ́ yɛ nɔ́ɔ́. Amá baá ká Yeésu. [25] Ní wa soó bı naa: "Binyii ba na cí yɛ, bakpɛŋgɛlɛéŋ gbatıí tám dáání kí pá íjá yaa kɔ́kɔ́ andébimı káa wɛ́ɛ́ yɛ. [26] Đaá bı bénı naa Kiríísito ńyá wahála dée, dáánı kı sıı kɔ́ úwáá íkpílíí ní?" [27] Ní Yeésu ka bóti bı yaa Íwaa dacırı-cırı yɛŋı káa lóloo úbó yɛ. Ʊ búríni Múúsá wáá tákárıdá, dá bɔ́ɔ́ní ní wa taŋ andébimı wáá tákárıdámı. [28] Báa cúni kídóbíí kaa pooni baa pá yɛ, Yeésu ŋka yá dée wa laá náá ʊ sɔ́ŋɔ́ɔ́n úwáá ake. [29] Amá ní ba nyáŋaa wu naa: «Karínı tı, ku jɔ́ɔ́tı ní ku kíı laá kí mwɛ́.» Yeésu ŋka kɔ́ dícéní ka kí karí nı bı. [30] Ní ʊ nı bı ŋka karı kí bíí jé tíjégáá, ní wa gba kpɔ́nɔ́ kı mɛɛ kı nyɔ́m Mwáátáá ní kı gíí kı tee bı. [31] Ní binyimíŋ ka citi nı ba bɛ́ɛ́ Yeésu, amá ní wa wétɛ binyimíní. [32] Nı ba dé kı soó tá náá: «Á ká náá da lá dé déé ḿmíí ŋkíítíí tıkpɛŋgɛlɛéŋ pooni sáa waa wáa lólóó nı tı ńsɛmpaa ní kí bótíí tı yaa Íwaa dacırı-cırı yɛŋı káa mii yɛ?»

[33] Ní ba peé fii líbó-líbó kı gɔ́rɛ Yerúsalɛ́ɛmı, báa fóó líbó yɛ, nı ba ká bítóó pwí nı ʊbá má nı baa bını káa dé líbó yɛ. [34] Ní ba soó bipinlii bilé má náá: «Đa sá íjá Tídáá lafu gɔ́rɛní mıfɛɛnı! Símɔ́ɔn ká wu.» [35] Ní bíí ŋka taŋ bı ya yá ńsɛmpaa yɛ, nı déé báa bɛ́ɛ́ nı Yeésu sáatı waa wáa dée gíínií kpɔ́nɔ́ yɛ.

Yeésu lɛɛ úbá kı míni úwáá bipinlii

[36] Sáatı waa báa dé kí lólóó dée yɛ, Yeésu ŋka fóóní bícíígá, ní kí dɔ́ɔ́ bı kí gí náá: «Điwondi ńdéé nigbeni.» [37] Nı bipinlii ka jége, tínáŋgá ka tínıı mɔ́ bı doómi bı nyí náá

ʊfanfantɪ ní ba ká. [38] Amá Yeésu ŋ́ka barɪ bɪ naa: «Batɪ bo ní ɖa soolií nɪ ɖée? Batɪ bo nɪ síka-síka ka ɖé nɪkpɛŋgɛlɛ́ŋ pooni? [39] Kpaá maá ńŋálíŋ nɪ nnatáŋ: ḿmɛ́ ní ɖa lafʊ sá. Jɛɛ maá mí, kpaá maá, ɖoómi ʊfanfantɪ ká kpɛ tíwée náá ɖíkpɔ́rí amá ḿmɛ́ kpɛ.» [40] Ú wɛ́ɛ́ íwɛ́ɛ́ nɛɛ́yɪ ní kɪ míni bɪ úŋálíŋ nɪ ʊnatáŋ. [41] Đée ba ná la fété kpée pé íjá ɖoómi ḿmwáá nɪ bítí gbé bɪ, ní wa barɪ bɪ naa: «Nɪ kpɛ kaa báa bíí fété kɪ jé ílɛ́ yɛ?» [42] Bɪ tee wʊ ʊjɛ úkenígá ɖígé. [43] Nɪ wa fɔɔ ní kɪ ŋmɔ́ binyimíŋ. [44] Yíí bɔ́ɔ́ní ní wa soó bɪ naa: «Sáa waa máa kóte la ɖé nigbeni yɛ, ń la soo nɪ naa: Yaa kɔ́kɔ́ báa waa ḿbó yɛ, Múúsá wáá mará pooni, anɖébimɪ wáá tákáríɖámɪ pooni nɪ Íle[r] wáá tákárɪɖá pooni yɛ, yíí kɔ́kɔ́ bíí yá.» [45] Ní wa canɪ ɖa matɪ bɪ naa bí ŋmɔ́ íwaa pombírí. [46] Ní wa soó bɪ naa: «Kpaá kaa báa waa yɛ: Mesíiya bíí yá wahála, ní kɪ fení ńwɪ ńtáárí bíkpíí cíígá [47] Ní úyííɖi bo bí káá íɖó kɔ́kɔ́ nyímíŋ, ɖíkpéndí ní íkpíí ɖícátírí kí búrínɪ Yerúsalɛ́ɛmɪ. [48] Nɪmɪ ńsá yíí kɔ́kɔ́ wáá seríyaraamɪ. [49] Ní ḿmɛ́ mánja, ń bíí tɔ́ní ní kaa Míínáá káa gba alɪkáwʊlí náá ʊ bíí pá ní yɛ. Ka sá nɪ nɪmɪ, karí maá ńdó pooni kí baaní Mwáátáá wáá ḿpwáá ńgbé ní.

Yeésu jɔ́ kʊ́tápáá

[50] Yíí bɔ́ɔ́ní, Yeésu ŋ́ka conɪ bɪ ńdó bɔ́ɔ́ní Bétáánii gbeni bó, líbó ní wa ɖáátɪ úŋálíŋ kí jé bɪ alɪbáríka [51] Sáa waa wá ɖée jéŋgi bɪ alɪbáríka yɛ, ní wa ɖátɪ nɪ bɪ, ní Mwáátáá ka jɔ́ɔ́ní wʊ kʊ́tápáá. [52] Đá sáa máa bipinlii gbaa bíɖéyiiŋ bo unyimíní, yíí bɔ́ɔ́ní ní ba gɔ́rɛ Yerúsalɛ́ɛmɪ kɪ gbé ḿmwáá ńtakpé. [53] Báanɪ báɖáárɪ bí ɖé Mwáátáácéndeni kí nyɔ́m Mwáátáá.

[r] **24.44** Íle ŋaa anɖébimɪ káa gaa kí ɖánɪ Mwáátáá yɛ.